

MALVA-PERHETYÖ

Perheiden kokemuksia lastensuojelullisesta perhetyöstä Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa

Maria Järkkälä
Maija Kannisto

Opinnäytetyö
Helmikuu 2012

Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Tekijä(t) JÄRKKÄLÄ, Maria KANNISTO, Maija	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 8.2.2012
	Sivumäärä 80	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi MALVA-PERHETYÖ Perheiden kokemuksia lastensuojelullisesta perhetyöstä Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa		
Koulutusohjelma Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HARTIKAINEN, Virve		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden tarjoamaa maahanmuuttajien lastensuojelullista perhetyötä asiakkaiden kokemusten kautta. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, miten Malva-perhetyö toteutuu käytännön tasolla ja mitkä lait ohjaavat toimintaa. Opinnäytetyön toimeksiantajana on Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut. Tutkimus auttaa Jyväskylän maahanmuuttajapalveluita saamaan lisää tietoa Malva-perhetyöstä sekä samalla saamaan kirjallista materiaalia, koska Malva-perhetyötä ei ole aikaisemmin tutkittu. Lisäksi haastattelujen perusteella voidaan tehdä varovaisia arvioita Malva-perhetyön vaikuttavuudesta.</p> <p>Tutkimus toteutettiin haastatteleamalla neljää Malva-perhetyön entistä asiakasperhettä teemahaastattelun avulla. Aineisto on analysoitu teemoittain sisällönanalyysin menetelmällä. Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että tutkimukseen osallistuneille perheille on ollut Malva-perhetyöstä apua ja se on vastannut perheiden tarpeita. Perheet kokivat perhetyön tärkeäksi erityisesti maahan-tulon alkuvaiheessa ja se on edistänyt heidän integroitumistaan sekä sopeutumista uuteen yhteiskuntaan. Perhetyö tuki uuden kulttuurin kohtaamisessa ja lasten kasvatuksessa. Perheet kokivat perhetyön voimaannuttavana. Malva-perhetyöllä on ehkäisevä luonne, koska varhaisella aloittamisella vältytään mahdollisilta lasten sijoituksilta. Perhetyö auttoi perheitä selviytymään itsenäisesti perhetyön jälkeen. Jatkotutkimusaiheena ehdotamme Malva-perhetyön vaikuttavuuden arviointia tai miten ICF-luokitukset näkyvät Malva-perhetyössä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) lastensuojelu, kiintiöpakolainen, maahanmuuttaja, perhetyö, kotoutuminen, integroituminen		
Muut tiedot		

Author(s) JÄRKKÄLÄ, Maria KANNISTO, Maija	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 8.2.2012
	Pages 80	Language Finnish
	Confidential ( ) Until	Permission for web publication (X)
Title MALVA-FAMILY WORK Families experiences of child welfare family work in Jyväskylä City Immigrant Services		
Degree Programme Degree Programme in Rehabilitation Counseling		
Tutor(s) HARTIKAINEN, Virve		
Assigned by Jyväskylä City Immigrant Services		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this bachelor's thesis was to investigate immigrant families' experiences of the child welfare family-work given by Jyväskylä City Immigrant Services. Another purpose of this thesis was to find out how Malva-family-work functions on the practical level and which laws govern it. The thesis was commissioned by the Jyväskylä City Immigrant Services. The aim of this thesis was to help Jyväskylä Immigrant Services to gain more information and material about the Malva-family-work because no previous studies have been conducted about the work. In addition, interviews also give some ideas about the effectiveness of the work.</p> <p>For the thesis four families, who were former clients of Malva-family-work, were interviewed by using the theme interview method. The data were analyzed according to themes by using content analysis. Based on the research results, it was discovered that Malva-family-work has been successful and has answered to the families' needs. The families felt that family-work was important especially in the beginning of their stay. It supported integration and also adaption to the new society. Family-work supports families in facing a new culture as well as in the upbringing of children. The families found family-work as empowering experience. Malva-family-work has a preventive nature, because when family-work is started early, possible child placements can be avoided. Family-work helped the families to cope independently.</p> <p>It is proposed that further research could be carried out on evaluation of Malva-family-work's effectiveness or on how the International Classification of Functioning is reflected in Malva-family-work.</p>		
Keywords child welfare, quota refugee, immigrant, family-work, adjustment, integration		
Miscellaneous		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	3
2	PERHETYÖ LASTENSUOJELUSSA	5
2.1	Lastensuojelun kehitys.....	5
2.2	Lastensuojelulaki	8
2.3	Lastensuojelullinen perhetyö	10
2.4	Kokemukset osana lastensuojelun vaikuttavuuden arviointia.....	12
3	JYVÄSKYLÄN MAAHANMUUTTAJAPALVELUT	13
3.1	Maahanmuuton historiaa Suomessa	13
3.2	Maahanmuuttajatyö Jyväskylässä	15
3.3	Suomen pakolaiskiintiö	16
3.4	Kuntoutuksenohjaaja kulttuurien kohtaajana.....	18
4	MONINAISET PERHEET	22
4.1	Perheen monimuotoisuus.....	22
4.2	Vanhemmuus	24
4.3	Lapsi keskipisteenä	27
5	MALVA-PERHETYÖ	30
5.1	Malva-perhetyön lähtökohdat	30
5.2	Malva-perhetyön erityispiirteet	32
5.2.1	Sopeutumisen haasteet.....	32
5.2.2	Kulttuurien moninaisuus	34
5.2.3	Akkulturaatiostressi	36
5.2.4	Perhedynamiikan muutokset uuteen maahan tultaessa	38
5.2.5	Voimavarakeskeinen työskentely	39
5.3	Malva-perhetyön prosessi suhteessa muihin lastensuojelullisiin perhetyön prosesseihin	40
5.3.1	Alvari-perhetyön prosessi.....	40
5.3.2	Malva-perhetyön prosessi	42
5.3.3	Lastensuojelun asiakasprosessi	43
5.4	Malva-perhetyö kuntoutuksenohjaajan näkökulmasta	44
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	47
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	47
6.2	Aiheen valinta.....	47
6.3	Tutkimuksen menetelmät ja toteutus	48

7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	52
7.1	Malvaperheiden taustatiedot.....	52
7.2	Avainkategorioiden luokittelu teemoittain.....	53
7.3	Tiivistetty kuvaus tutkimuksen tuloksista	54
7.4	Malva-perheiden tarpeet ja tavoitteet	55
7.4.1	Voimavarat	55
7.4.2	Kasvatus.....	57
7.4.3	Eriyispiirteet	58
8	POHDINTA.....	61
8.1	Johtopäätelmät.....	61
8.2	Luotettavuus ja pätevyys	63
8.3	Etiikka.....	66
	LÄHTEET	68
	LIITTEET.....	73
	Liite 1. Lapsen oikeuksien sopimus	73
	Liite 2. Laatukriteerit Alvari-perhetyössä	76
	Liite 3. Teemahaastattelurunko Malva-perheille.....	78
	Liite 4. Teemahaastattelurunko Malva-perhetyöntekijälle ja Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden sosiaalityöntekijälle	79
	Liite 5. Suoritukset ja osallistuminen ICF-luokituksessa	80

KUVIOT

KUVIO 1. Kuvio Lastensuojelun muodoista Suomessa.....	9
KUVIO 2. Lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ja tukeminen	27
KUVIO 3. ICF-luokituksen osa-alueet ja niiden vuorovaikutussuhteet.....	45
KUVIO 4. Avainkategorioiden luokittelu teemoittain	53

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Perusteet oleskeluluvan myöntämiselle Suomen pakolaiskiintiössä ¹	17
TAULUKKO 2. Huomioitavat seikat maahanmuuttajan kohtaamisessa	19
TAULUKKO 3. Kulttuurishokin eteneminen ¹	37
TAULUKKO 4. Lastensuojelun asiakasprosessi.....	44
TAULUKKO 5. Malva-perheet	52

1 JOHDANTO

Kevään 2011 eduskuntavaalit ja vuoden 2012 presidentinvaalit ovat nostaneet maahanmuuttopolitiikan keskeiseksi puheenaiheeksi, joka jakaa mielipiteitä. Maailmanlaajuisen taloustilanteen heikentymisen myötä maahanmuuttokriittinen keskustelu on lisääntynyt Suomessa. Syyt maahanmuuttoon ovat kirjavina. Jotkut saapuvat Suomeen turvapaikanhakijoina, osa puolestaan tulee maahan työn tai rakkauden perässä. Pakolaistyö on nykypäivää myös kuntoutuksen saralla maailman kokiessa sotia, vainoja ja luonnonmullistuksia. Suomella on kansainvälinen sopimus, jolla se on sitoutunut vastaanottamaan pakolaisia ja huolehtimaan heidän hyvinvoinnistaan. Pakolaiskiintiön suuruus on Maahanmuuttoviraston (Pakolaiskiintiö n.d.) mukaan ollut Suomessa vuodesta 2001 lähtien 750 henkilöä.

Opinnäytetyömme tutkii maahanmuuttajien lastensuojelullista perhetyötä. Toimeksiantajana meillä on Jyväskylän kaupungin maahanmuuttajapalvelut. Malva-perhetyö on Alvari-perhetyöstä kehitetty menetelmä maahanmuuttajien lastensuojelulliseen perhetyöhön, johon sisältyy olennaisesti kuntouttava näkökulma. Tarkastelemme opinnäytetyössämme, millaisia kokemuksia Malva-perhetyön asiakassuhteen päättäneillä perheillä on Malva-perhetyöstä ja sen toteutumisesta. Aihe on noussut suoraan työelämän tarpeesta. Olemme tehneet yhteistyötä Malva-perhetyöntekijän kanssa, joka toimii Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa ostopalveluna Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry:ltä. Tutkimuksen on tarkoitus palvella toimeksiantajaa selvittämällä Malva-perhetyöstä saatuja kokemuksia. Enemmistö Malva-perhetyön asiakkaista on kiintiöpakolaisia. Useat ovat myös käyneet läpi turvapaikanhakuprosessin.

Keräsimme Malva-perheiden kokemukset teemahaastattelujen avulla. Lisäksi haastattelimme Malva-perhetyöntekijää ja Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden sosiaalityöntekijää, jotka ovat olleet opinnäytetyössämme merkittäviä tiedonlähteitä. Aiheeseen liittyviä tutkimuksia on tehty, mutta itse Malva-perhetyötä ei ole ennen opinnäytetyötämme tarkemmin tutkittu. Lastensuojelua, maahanmuuttajuutta ja perhetyötä sen sijaan on tarkasteltu paljonkin. Esimerkiksi Arja Veijola on tehnyt väi-

töskirjan moniammatillisesta perhetyöstä. Tuuli Kurki on puolestaan kirjoittanut Pro gradun Helsingin yliopiston Kasvatustieteen laitoksella aiheesta *Maahanmuuttajiksi nimetyt, etnografinen tutkimus eroista ja toimijuudesta peruskoulun päättyessä*. Hän käsittelee tutkimuksessaan muun muassa monikulttuurisuuden ja maahanmuuttajatyön teemoja.

Opinnäytetyömme palvelee Jyväskylän maahanmuuttajapalveluita ja Malva-perhetyöntekijää. Tutkimuksesta saadun konkreettisen tuloksen tarkoituksena on tukea Malva-perhetyön kehittämistä. Tutkimuksen ulkopuolelle olemme rajanneet vaikuttavuuden arvioinnin. Sivuumme kuitenkin sitä asiakkaiden subjektiivisten kokemusten osalta, sillä kokemukset ovat yksi osa lastensuojelun vaikuttavuuden arviointia. Tutkimusta on mahdollista jatkaa vaikuttavuuden arvioinnilla.

Opinnäytetyömme aihe on merkittävä myös meille oman ammatillisen kehittymisemme kannalta. Se tukee urakehitystämme kuntoutuksen alalla. Toisella meistä on kokemusta ulkomaanharjoittelun lisäksi maahanmuuttajatyöstä sekä perhetyöstä vastaanottokeskuksessa. Toinen meistä on puolestaan aikaisemmalta koulutukseltaan lähihoitaja, suuntautunut lasten ja nuorten ohjaukseen ja kasvatukseen. Opinnäytetyön aihe yhdistää molempien intressejä ja palvelee yhteistä kiinnostusta kuntoutuksen ammattialaan.

2 PERHETYÖ LASTENSUOJELUSSA

2.1 Lastensuojelun kehitys

Historialliset ja nykyiset kulttuurilliset näkemykset perheestä ja sen merkityksestä yhteiskunnassa vaikuttavat perhetyöhön taustalla. Keskeinen ongelma lapsuuden monissa historiallisissa analyyseissä on se, että niissä on taipumus yleistää havaintoja lasten käyttäytymisestä. Ikään kuin kaikkien lasten kokemukset olisivat samanlaisia tiettynä ajanjaksona. Lapset eri etnisistä taustoista, luokista ja sukupuolista omaavat todennäköisesti hyvin erilaiset kokemukset, koska ihanteet, arvostukset ja kasvatuskäytänteet ovat voineet olla erilaisia eri aikakausina. (Corby 2000, 15; Rönkkö & Rytkönen 2010, 9.)

Lasten kaltoinkohtelun esiintyvyys historiassa, kuten esimerkiksi lapsen murhaaminen, hylkääminen, ankara fyysinen kuritus, lapsiprostituutio ja lapsityövoima ovat kiistattomia. Lapset olivat 1600–1700-luvuilla alistetussa asemassa ja heidät käsitettiin vanhempien omaisuutena. Poikalapsia arvostettiin enemmän kuin tyttölapsia. Kasvatus muuttui asenteiden muutoksien myötä 1700-luvulla keskiluokan keskuudessa sallivammaksi ja lapsiystävällisemmäksi. Myöhemmin uskonnollisuus alkoi vaikuttaa lapsen asemaan. Uskottiin, että perheeseen syntyi niin paljon lapsia kuin Jumala salli. Lapset kuuluivat vanhempien omaisuuteen ja vanhemmat saivat tehdä heille mitä halusivat. Tuolloin vallitsi näkemys, että lapsi on syntymästä asti paha ja lapsen omantahdon ilmaisemista pidettiin vaarallisena pahuutena. Kasvatuksella pyrittiin kitkemään pahuus pois ja nujertamaan lapsen tahto. Fyysiset rangaistukset olivat arkea ja kurinpito oli tärkeää. Kuritus saattoi aiheuttaa lapselle pysyvän vamma tai jopa kuoleman. (Aaltonen, Ojanen, Sívén, Vihunen, & Vilén 1999, 12–13; Corby 2000, 15, Rönkkö & Rytkönen 2010, 12.)

Tutkijat ovat pohtineet, kuinka valtaosaa lapsista oli aikanaan pidetty tiukan kurinalaisena. Se nähtiin suhteellisen normaalina, koska asia miellettiin pyrkimyksenä lapsen suojelemiseen. Toiset tutkijat puolestaan korostavat, että yleiset standardit lasten huolenpidosta olivat alhaisemmat, kuin mitä nykyään odotamme. Se johtui

suurelta osin myös ankarista taloudellisista tilanteista. Tästä näkökulmasta on väitetty, että kullakin ikäluokalla on ollut vallitsevat standardinsa. On ollut julmia ja rakastavia vanhempia ja ne lapset, joilla oli julmat vanhemmat joutuivat todennäköisesti pahoinpidellyiksi. Yhteiskunta ei silti välttämättä suvainnut, eikä hyväksynyt kyseistä pahoinpitelyä. (Corby 2000, 15.)

Lapsen oikeuksia alettiin tunnustaa 1800-luvun puolivälissä, kun lapsen oikeuksia käsittelevä artikkeli julkaistiin Englannissa. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen valmisteltiin lapsia koskeva yleismaailmallinen julistus, jossa tunnustetaan lapsen tarvitsevan erityistä suojelua. Tämä Geneven julistus korostaa ihmiskunnan velvollisuutta antaa lapselle parhaansa, mitä se pystyy resurssien mukaan tarjoamaan. Tarkoituksena on turvata onnellinen lapsuus perustuen lapsen oikeuksien julistukseen (ks. liite 1). Sitä tulee noudattaa riippumatta lapsen kansalaisuudesta, etnisestä taustasta tai uskonnosta. (Aaltonen ym. 1999, 13–14; Lapsen oikeuksien julistus 2010.)

Toisen maailmansodan jälkeen eri kansojen välille haluttiin laatia ihmisoikeuksia koskeva sopimus. Yleiskokouksen päätöksellä YK:n peruskirjaan liitettiin Ihmisoikeuksien julistus. Vaikka julistuksen ihmisoikeudet kuuluvat kaikille, se on kuitenkin laadittu aikuisten näkökulmasta. Lapset nähtiin yhä lainsäädännön ja toimenpiteiden kohteina. Niinpä vuosien valmistelun jälkeen YK:n yleiskokouksessa hyväksyttiin yksimielisesti Lapsen oikeuksien julistus (liite 1), johon kuuluu kymmenen periaatetta. Ne sisältävät Geneven julistuksen perusasioiden lisäksi sosiaalisen ja ihmisarvon mukaisen kehityksen periaatteet sekä periaatteet syrjintää ehkäisevästä ja ymmärtämystä osoittavasta kasvatuksesta ja koulutuksesta. (Aaltonen ym. 1999, 13–14; Lapsen oikeuksien julistus 2010.)

Suomessa alkoivat 1930-luvulla ensimmäiset Mannerheimin lastensuojeluliiton järjestämät kodinhoitajatoimintaan liittyvät koulutukset. Se oli alkua lastensuojelullisen perhetyön kehittymiselle. Kodinhoito tarjosi apua ja neuvontaa kodin ja lasten hoitoon liittyvissä asioissa. Kohderyhmänä olivat vähävaraiset suurperheiden äidit. Mannerheimin lastensuojeluliitto aloitti yhdessä sosiaalishallituksen eli entisen Stake-sin, nykyisen Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL), kanssa tehostetun perhetyönkokeilun vuonna 1976. Kokeilun tarkoituksena oli kehittää moniongelmaperheil-

le suunnattua kotipalvelua. Mielestämme sana moniongelma-perhe on kyseenalainen, sillä kuka määrittelee millainen on moniongelma-perhe? Lähteestä (Perhetyön organisointi ja perhetyöntekijänä toimiminen 2012) ei käy ilmi mitä tällä sanalla tarkoitetaan, mutta oletamme sen tarkoittavan perhettä, jolla on samanaikaisesti useita erilaisia ongelmia. Kyseisessä Mannerheimin lastensuojeluliiton kokeilussa pidettiin tärkeänä kannustaa perheitä vuorovaikutukseen ympäristön kanssa ja opettaa vanhempia lasten- ja kodinhoitoon liittyvissä asioissa. Vuonna 1980 tehostettu perhetyö oli levinnyt kahdeksaankymmeneen kuntaan. Tehtävät alkoivat muuttua enemmän keskustelevaksi ja auttavaksi työksi, jolla pyrittiin antamaan perheelle enemmän vastuuta. (Työtä lapsiperheiden hyväksi vuosikymmenittäin n.d.; Perhetyön organisointi ja perhetyöntekijänä toimiminen 2012.)

Lastensuojelun laitospalveluiden muuttuessa 1980- ja 1990-lukujen vaihteessa lisääntyi avohuollollisen lastensuojelutyön tekeminen laitoksista käsin. Työtä ohjasi ratkaisukeskeisyys ja tulevaisuuteen suuntaava malli. Työtä alettiin nimittää perhetyöksi. Perhetyötä tekevät yhteisöt lisääntyivät, mutta he eivät tarjonneet laitospalveluita. Sosiaalitoimistoihin alettiin palkata enemmän työntekijöitä perhetyöntekijän nimikkeellä tukemaan sosiaalityöntekijöiden ja kodinhoitajien työtä. (Työtä lapsiperheiden hyväksi vuosikymmenittäin n.d.; Perhetyön organisointi ja perhetyöntekijänä toimiminen 2012.)

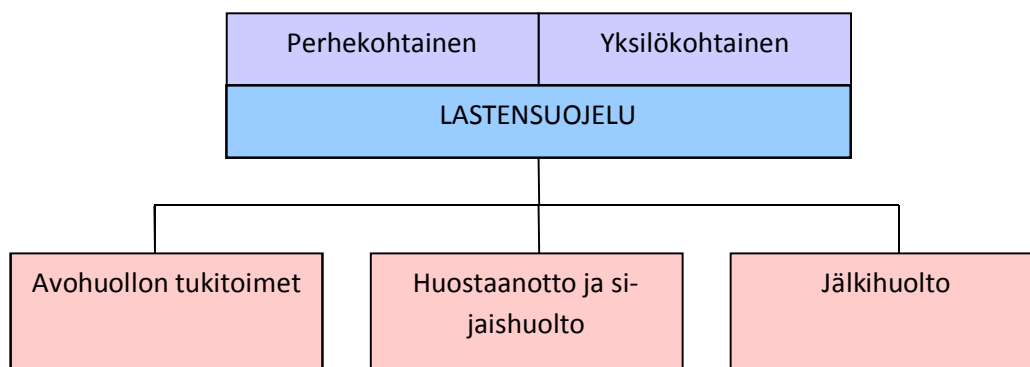
Nykyään lapsuutta korostetaan enemmän verrattuna aikaan, jolloin lasten oikeudet eivät olleet vielä yhtä kehittyneet. Historiaa tarkastelemalla voidaan huomata, miten erilaisten vaiheiden myötä julistus lapsen oikeuksista on juurtunut osaksi suomalaista lainsäädäntöä. Lapsi nähdään yksilönä, jolla on oikeus erityiseen suojeluun ja hoivaan. Lapsella on oikeus omaan mielipiteeseen ja oikeus tulla kuulluksi. Jotta lapsuutta voitaisiin arvostaa ja suojella, tulee lainsäädäntöä ja viranomaisvalvontaa kehittää jatkuvasti. Ainoastaan silloin, kun aikuisen toiminnasta välittyy lapselle rakkaus, rajat ja arvostus, voi lapsi kokea itsensä rakastetuksi ja arvostetuksi. (Aaltonen ym. 1999, 13; Hyvän lapsuuden ytimessä 2005; Perhetyön organisointi ja perhetyöntekijänä toimiminen. 2012.)

2.2 Lastensuojelulaki

Hämäläisen (2011, 60–63) mukaan lastensuojelu tapahtuu aina eettisessä viitekehyksessä. Sillä on erilaisia ammattitaidollisia laatukriteereitä, jotka antavat kehykset työntekijän toiminnalle. Suomessa lastensuojelun perusta on perustuslaissa. Yhteiskunnalla on oikeus ja velvollisuus puuttua perheen autonomiaan lastensuojelullisessa tarkoituksessa. Hämäläisen nostaa kirjoituksessaan esille muun muassa lapsen oikeudet saada suojelua yhteiskunnalta, perheen oikeudet sekä lainsäädännön edellytykset lastensuojelulle. Lastensuojelussa on myös kyse eettisestä harkinnasta, jossa joudutaan sovittamaan ristiriitoja, lainsäädännön soveltamisesta sekä oikeusperiaatteiden ja perusoikeuksien tapauskohtaisista pohdinnoista. (Mts. 60–63.)

Kuten lastensuojelulaissa, myös Malva-perhetyössä on lähtökohtana lapsen etu ja lasta hoitavien henkilöiden tukeminen. Lapsen hyvinvoinnin edistäminen on kannattavaa niin inhimillisellä kuin taloudellisellakin tasolla. Lastensuojelulain tavoitteena on taata lapselle turvallinen ja virikkeellinen kasvuympäristö sekä tasapainoinen ja monipuolinen kehitys. Lisäksi sen tavoitteena on turvata lapsen etusija erityiseen suojeluun. Lastensuojelussa lapseksi katsotaan alle 18-vuotias henkilö, ja nuoreksi alle 21-vuotias. Lastensuojelun järjestäminen on kunnan vastuulla, kun taas toimeenpano on sosiaalihuollon toimielimen, kuten sosiaalilautakunnan, vastuulla. Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden tehtävänä on vastata Malva-perhetyöstä ja sen toteuttamisesta. (Ståhl & Rissanen 2008, 747; Taskinen 2008, 23, 52–53.)

Oheisessa kuviossa (kuvio 1) ilmenee lastensuojelun eri muodot, joita ovat avohuollon tukitoimet, huostaanotto ja sijaishuolto sekä jälkihuolto. Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa toteutettava Malva-perhetyö kuuluu avohuollon tukitoimiin. Avohuollon tukitoimia arvioitaessa tarkastellaan niiden soveltuvuutta, mahdollisuutta ja riittävyttä. Joskus tukitoimet eivät ole mahdollisia tai ne eivät ole riittäviä. Tällöin tulee arvioida, voidaanko muita tukimenetelmiä kokeilla vai edellyttääkö lapsen hyvinvointi ja kehitys esimerkiksi huostaanottoa. (Ståhl & Rissanen 2008, 747; Taskinen 2008, 23, 52–53.)

KUVIO 1. Kuvio Lastensuojelun muodoista Suomessa.

Huom. Tiedot lähteestä Ståhl & Rissanen 2008, 747.

Avohuollon tukitoimista säädetään lastensuojelulaissa luvussa seitsemän. Siinä kerrotaan toimeentulon ja asumisen turvaamisesta sekä muista lastensuojelun avohuollon tukitoimista. Lisäksi kyseisessä lainkohdassa kerrotaan, milloin niihin on velvollisuus ryhtyä. Avohuollon tukitoimet voivat olla taloudellisia tai muita avohuollon palveluita. Taloudellista tukea ovat toimeentulotuki ja ehkäisevä toimeentulotuki. Malva-perheet voivat tarvittaessa saada taloudellista tukea esimerkiksi ehkäisevän toimeentulotuen muodossa. Toimeentulotuki arvioidaan aina tapauskohtaisesti perheen taloudellisen tilanteen mukaan.

Muita avohuollon palveluita ovat esimerkiksi päivähoito, tukiperhe ja perhetyö, johon Malva-perhetyö lukeutuu. Avohuollon tukitoimiin ryhdytään tilanteissa, joissa lapsen terveys ja kehitys eivät ole turvattuna tai ovat vaarassa. Syynä voivat olla niin kasvuolosuhteet, kuin lapsen oma käyttäytyminen. Samat syyt pätevät myös Malva-perhetyössä. Avohuollon tukitoimista sovitaan perhekohtaisesti lapsen hyvinvoinnin edellyttämällä tavalla. Arvion tilanteesta tekee Jyväskylän maahanmuuttajapalvelujen sosiaalityöntekijä. (L 417/2007 ks. 34§-37§; Taskinen 2008, 41–43.)

Jotta lastensuojelua voitaisiin toteuttaa, se edellyttää aina kirjallista huoltosuunnitelmaa, jossa huomioidaan lapsen omat toiveet, mielipiteet sekä kasvuolosuhteet. Huoltosuunnitelman sijaan voidaan puhua myös asiakassuunnitelmasta. Myös Malva-perhetyössä laaditaan kirjallinen sopimus perhetyön toteuttamisesta. Huoltosuunnitelmassa arvioidaan lastensuojelutoimien vaikutukset kehitykseen. Siitä tulee ilmetä ne asiat, joihin pyritään vaikuttamaan sekä keinot ja arvioitu aika tavoitteiden saa-

vuttamiseksi. Lisäksi huoltosuunnitelmaan kirjataan suunnitelmat tuen ja avun järjestämisestä. Suunnittelu ja toteutus tehdään yhteistyössä lapsen, vanhempien sekä muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Huoltajan lisäksi 15 vuotta täyttäneellä on oikeus käyttää puhevaltaa. 12 vuotta täyttäneellä on oikeus tulla kuulluksi ja vaatia sosiaalipalveluja ja muita tukitoimia. Päätöksen avo- huollon tukitoimista tekee sosiaalityöntekijä. Tarvittaessa huoltosuunnitelmaa täydennetään erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. (L 417/2007 ks. 34§-37§; Taskinen 2008, 41–43; Ståhl & Rissanen 2008, 747–748.)

Lastensuojelun piirissä tehtävien toimenpiteiden tulee noudattaa lastensuojelulain lisäksi myös muita lakeja, kuten esimerkiksi sosiaalihuollon asiakaslain säännöksiä. Asiakkuuden eri vaiheissa on huomioitava asianosaisten oikeusturva. Toimenpiteiden tulisi tapahtua yhteisymmärryksessä, mikäli se on mahdollista. Sekä lasta että vanhempia tulee kuulla, kuten myös muita tilanteen edellyttäviä asianosaisia. Suunnitelmista ja päätöksistä tulee informoida asiakkaita. (Taskinen 2010, 174.)

2.3 Lastensuojelullinen perhetyö

Perhetyö on yksilö- ja perhekeskeistä lastensuojelua, jonka avulla tuetaan vanhemmuutta sekä perheen itsenäistä selviytymistä. Lisäksi voidaan puhua myös perhekuntoutuksesta, sillä tavoitteena on usein perheen voimaannuttaminen. Työskentelyllä pyritään lisäämään perheen elämänhallintakykyä, jotta lastensuojelu olisi myöhemmin tarpeetonta ja lapsen kodin ulkopuoliselta sijoittamiselta välttyttäisiin. Tuen tarve voi olla tilapäistä tai pitkäaikaista. Perheessä voi olla uupumusta ja häpeän, syyllisyyden, huonommuuden sekä osaamattomuuden tunteita liittyen omaan tilanteeseen. Lisäksi ulkopuolisen henkilön tuleminen omaan kotiin voi olla vaikeaa. Joku voi kokea olevansa pakotettu päästämään vieraan ihmisen kotiinsa. Toisaalta joku toinen voi puolestaan kokea tilanteen siten, että hän on etuoikeutetussa asemassa saadessaan apua kotiinsa. Kokemukset ovat yksilöllisiä. Maahanmuuttajalla tilanteeseen vaikuttaa lisäksi se, että lähtömaassa ei välttämättä ole olemassa lainkaan perhetyötä. Sen sijaan kotiavun käyttö on yleisempää monissa maissa. Perhetyö perustuu sosiaalivaltion huolehtimisen ja välittämisen periaatteisiin, joissa pyritään takaamaan

perustuki hyvinvointiin ja turvallisuuteen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–28, 188–194; Saarnio 2004, 240–241.)

Perhetyötä voidaan tarjota erilaisin tukimuodoin perheen tarpeista riippuen. Usein perhetyö jaetaan ehkäiseväksi perhetyöksi, kriisiperhetyöksi sekä korjaavaksi perhetyöksi. Malva-perhetyössä on havaittavissa mainittujen tukimuotojen piirteitä, riippuen perheen tilanteesta ja tarpeista. *Ehkäisevässä perhetyössä* on tarkoituksena lisätä perheen hyvinvointia ylläpitäviä ja arjen sujumista tukevia palveluita. Lisäksi sen tavoitteena on minimoida perhetilannetta hankaloittavia riskejä. Näin on myös Malva-perhetyössä, jossa yhtenä toiminnan tavoitteena on lisätä arjen hallintaa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32–34.)

Kriisiperhetyössä perheelle tarjotaan apua selviytymisen tueksi. Perheen toimintakykyyn on voinut vaikuttaa esimerkiksi kuolemantapaus, onnettomuus tai muu äkillinen muutos, jonka seurauksena perhe tarvitsee tukea arjen tasapainottamiseksi ja toimintakykyisen elämän palauttamiseksi. Tähän pyritään antamaan täsmätukea ja kuntoutusta, jotka auttavat kriisin yli selviytymisessä. Vaikka asiakkaita kohdannut kriisi ei Malva-perhetyössä olisikaan akuuttivaiheessa, voivat sen vaikutukset olla kuitenkin edelleen havaittavissa esimerkiksi lasten leikeissä. Malva-perheillä jo pelkästään maahanmuuttoon liittyvät syyt ovat kriisejä ja uuteen maahan sopeutuminen vie aikansa. He tarvitsevat tukea selviytyäkseen uudessa yhteiskunnassa, jossa kieli ja kulttuuri voivat olla hyvinkin erilaiset lähtömaahan verrattuna. (Taskinen 2010, 174–175; Rönkkö & Rytönen 2010, 32–34.)

Sosiaalipsykologi ja perheneuvoja Saara Kinnusen (2003, 224) mukaan perheen kohtaamat vaikeudet voivat olla lapsuudelle vakava uhka. Lapsen tarpeet voivat jäädä huomaamatta vanhemman keskittyessä ongelmien selvittelyyn tai suruun, menetykseen ja pettymykseen. Vaarana on, että lapsi joutuu selviytymään yksin ja kantamaan perheen taakkoja. Lapsen pitää saada olla lapsi, vaikka perhettä kohtaisi odottamaton kriisi. Lapselle pitää olla rehellinen, mutta hänen taakakseen ei pidä antaa aikuisien huolia. Kriiseistä huolimatta vanhempien tulee olla lapselle turva. (Mts. 224–236.) Myös Mannerheimin lastensuojeluliiton (Hyvän lapsuuden ytimessä 2005) mu-

kaan vanhempien huolet eivät kuulu lasten kannettaviksi. Lapsen pitää voida luottaa siihen, että perhe pärjää.

Korjaavan perhetyön tehtävänä on lapsiperheiden kuntouttaminen ja tukeminen vaikeissa elämäntilanteissa. Usein on syntynyt huoli perheen pärjäämisestä ja perheen ongelmat ovat kärjistyneet. Ongelmat voivat liittyä esimerkiksi elämäntapaan tai vanhempien kykyyn huolehtia lapsistaan. Perheen tilanteeseen on puututtava, jotta tilanne ei pääse pahenemaan. Korjaavan perhetyön aloittamiseksi tarvitaan lähete lastensuojelun sosiaalityöntekijältä. Korjaava perhetyö voi olla mahdollisesti avohuollon tukitoimia, perheelle tarvittavien tukitoimien tarpeen selvittämistä, lastensuojelun tarpeen arvioimista, tai niin sanottua jälkihuoltoa, joka voi olla esimerkiksi huostaanoton purkamista. Malva-perhetyötä voisi luonnehtia myös korjaavaksi perhetyöksi. Tällöin kotoutumisprosessiin liittyy lastensuojelullinen huoli lapsesta. Työskentelyn tavoitteena on tukea perhettä heidän elämäntilanteessaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 32–34.)

Perhetyötä tehdään lähellä perheen arkielämää. Sen keskeisin työväline on vuorovaikutus, johon sisältyy luottamus. Perhetyön sisältöön kuuluu keskeisesti turvallisten toimintatapojen ja tukea antavan lähipiirin aktivoiminen perheen tukemiseksi. Perheen tulee luoda lapselle ja nuorelle turvallinen kasvuympäristö, jonka myötä perheelle tarjotaan tukea arjen tilanteisiin. Lasten tarpeita ja kokemuksia pyritään tuomaan näkyväksi sekä auttajille että muille perheenjäsenille. Perhettä pyritään auttamaan kokonaisuutena, yksilön tarpeet huomioiden. Perhetyössä tavoitteena on koota yhteen asiakkaan sekä muun verkoston taidot ja voimavarat perheen tukemisen edistämiseksi. Pyrkimyksenä on korostaa perheen omien voimavarojen käyttöönottoa ja vahvistaa arjessa selviytymistä. Perhetyötä voidaan tehdä lastensuojelun tukitoimena, mikäli lapsen turvallisuus tai huolenpito on uhattuna tai taustalla on huoli niiden toteutumisesta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 40–41.)

2.4 Kokemukset osana lastensuojelun vaikuttavuuden arviointia

Lastensuojelutyön prosessin ja vaikuttavuuden arviointi perustuu kolmijakoiseen arviointiin. Siinä tarkasteltavia osa-alueita ovat lapsen edun toteutuminen, toimenpi-

teiden laillisuus ja subjektiiviset kokemukset. Tässä työssä keräämme kokemuksia Malva-perheiltä, joiden kokemasta lastensuojelullisesta perhetyöstä on jo aikaa. Mikäli Malva-perhetyön vaikuttavuutta haluttaisiin arvioida, tulisi perheiden subjektiivisten kokemusten lisäksi tarkastella myös Malva-perhetyön toimenpiteiden laillisuutta ja selvittää onko lapsen etu toteutunut. Tässä työssä saatujen kokemusten valossa voidaan tehdä varovaisia tulkintoja siitä, onko lapsen etu toteutunut ja millaisia tuloksia työ on tuottanut. Lapsen tilanteessa tapahtuvat muutokset viestivät onko perhetyöstä ollut hyötyä. Lastensuojelussa tehtävien toimenpiteiden tulee edistää lapsen kehitystä. Edistymistä tulee tapahtua sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Lastensuojelulla tulisi varmistaa lapsen kasvaminen tasapainoiseksi ja vastuulliseksi läheisiin ihmissuhteisiin ja tasapainoiseen elämään pystyväksi aikuiseksi. Lyhyen aikavälin kriteerinä voidaan nähdä esimerkiksi lapsen oireilun lievittyminen ja kyky keskittyä koulunkäyntiin. Olemme rajanneet vaikuttavuuden arvioinnin aiheen ulkopuolelle, mutta lähestymme sitä osaltaan asiakkaiden kokemusten kautta. (Taskinen 2010, 173.)

3 JYVÄSKYLÄN MAAHANMUUTTAJAPALVELUT

3.1 Maahanmuuton historiaa Suomessa

Maahanmuuttajat eivät ole vain tämän ajan ilmiö. Suomi on ottanut itsenäistymisen jälkeen vastaan Venäjän vallankumousta paenneita venäläisiä, inkeriläisiä ja baltteja. Toisen maailmansodan jälkeen Suomi otti vastaan yli 400 000 karjalaista ja muita suomalaisia, jotka joutuivat lähtemään menetetyiltä alueilta. Chilestä ja Vietnamista tuli 1970-luvulla muutama sata pakolaista. Pakolaisten järjestelmällinen vastaanotto alkoi 1980-luvulla. (Taipale, Lehto, Mäkelä, Kokko, Kling & Viialainen 1998, 118.)

Pakolaisia tuli Suomeen 1990-luvulla etenkin Somaliasta sisällissodan alettua vuonna 1988. Lisäksi samana vuosikymmenenä inkeriläisille annettiin poliittisella päätöksellä mahdollisuus muuttaa Suomeen. EU:n laajentumisen myötä maahanmuutto on lisääntynyt ja liikuttavuuden helpottamisen jälkeen uusista jäsenmaista on tullut lisää

ihmisiä Suomeen. Eniten on tullut Virosta, mutta myös Aasiasta tulevien määrä on kasvanut. Vuosina 2007–2009 maahanmuuttajien virta on kasvattanut Suomen väestöä luonnollista väestönlisäystä enemmän. Luonnollisella väestön lisäyksellä tarkoitetaan syntyneiden enemmyyttä verrattuna kuolleiden lukumäärään. Muuttovoitto ulkomailta on viitenä perättäisenä vuonna ollut suurempi syy väkiluvun kasvuun kuin luonnollinen väestönlisäys. Vuonna 2011 muuttovoittoja kertyi ennätysmäärä. Ero maahanmuuttojen ja maastamuuttojen välillä oli 15 770 henkilöä, mikä on suurin koko Suomen itsenäisyyden aikana. Toiseksi suurin tehtiin vuonna 2008, jolloin vastaava luku oli 15 460 henkilöä. (Suomen virallinen tilasto 2012, 1; Rapo 2011.)

Rapo (2011) pitää tärkeänä, että maahanmuutosta puhuttaessa ei sovi unohtaa suomalaisia paluumuuttajia. Suomeen muutti vuosien 2000–2009 aikana yhteensä noin 218 000 henkilöä, joista joka kolmas oli paluumuuttaja. Suomalaiset ovatkin itse suurin maahanmuuttajaryhmä, mutta Malva-perhetyön asiakkaat ovat kiintiöpakolaisia tai turvapaikanhakuprosessin läpikäyneitä pakolaisia. Edellytyksenä on, että he ovat Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden asiakkuudessa. (Mt.)

Tulevaisuudessa työikäisen väestön määrä pienenee Suomessa, sillä suuret ikäluokat jäävät eläkkeelle ja heidät korvaavat ikäluokat ovat pieniä. Mikäli kukaan ei muuttaisi Suomeen tai Suomesta pois, vähenisi työikäisen väestön määrä 280 000 henkilöllä vuoteen 2020 mennessä. Vuoteen 2060 mennessä vähennystä olisi tapahtunut 650 000 henkilöä, mikä tarkoittaa 18 prosenttia vähemmän verrattuna nykyiseen työikäiseen väestöön. Talouden kannalta se olisi kannattamatonta. Sen lisäksi, että verotulot vähentyisivät, toisivat ikärakenteet muutokset lisää kustannuksia sosiaali- ja terveysmenoihin. Tarvitsemme lisää maahanmuuttajia, jotta kyseiseltä tilanteelta vältyttäisiin. Lisäksi pakolaisten integroitumiseen tulisi panostaa, sillä ilman onnistunutta integroitumista heistä ei saada valtiontalouden näkökulmasta kannattavia veronmaksajia. Yhtenä integroitumisen edellytyksenä voidaan pitää sitä, että yhteiskunta hyväksyy maahanmuuttajat. Tämän vuoksi on tärkeää, että myös kansalaisten asenteisiin vaikutettaisiin. (Rapo 2011.)

Globaalin taloustilanteen heikkenemisen myötä keskustelu maahanmuutosta on lisääntynyt Suomessa. Kevään 2011 eduskuntavaalit kohauttivat myös maailmalla.

Maahanmuuttokriittisyys on lisääntynyt Suomessa, mikä on Rapon (2011) mukaan toisaalta ymmärrettävää, koska pitkäaikaistyöttömiä on paljon. Työttömyyden ongelmat ovat kuitenkin syvemmällä. Koska työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät kohtaa, on työttömyyden ongelma kehittymässä siihen, että on yhtä aikaa työttömyyden lisäksi myös työvoimapulaa. Joidenkin ammattiryhmien työpaikat ovat globalisaation seurauksena vähentyneet Suomessa. On myös aloja, joihin suomalaiset eivät hakeudu tai kouluttauudu. Lisäksi haasteena ovat alat jotka kärsivät työvoimapulasta kotimaan työmarkkinoilla, mutta eivät kuitenkaan voi hankkia työvoimaa ulkomailta. Maahanmuuttokriittisyys koetaan usein negatiivisena ja usein se mielletään maahanmuuttajien kritisoinniksi, vaikka sillä kritisoidaisiinkin Suomen maahanmuuttopoliittikkaa. Terve kriittisyys ei aina ole välttämättä huono asia, sillä asioita pitää osata miettiä eri näkökulmista. (Mt.)

3.2 Maahanmuuttajatyö Jyväskylässä

Jyväskylän maahanmuuttajapalvelut on Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveystalvelukeskuksen kuntouttavan sosiaalityön ja perusturvan alaisuudessa toimiva palvelumuoto. Sen tehtävänä on kaupungin vastaanottamien pakolaisten ja Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien vastaanottaminen ja kotouttaminen sekä psykososiaalinen tukeminen. Malva-perhetyö on yksi Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden tarjoamista palveluista. Se on lastensuojelullista perhetyötä, jonka asiakkaat ovat samalla myös Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden asiakkaita. Työ aloitettiin, kun Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa havaittiin kasvanut tarve lastensuojelulliselle perhetyölle. (Goda-Savolainen 2011; Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalauskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 57; Maahanmuuttajapalvelut 2011.)

Asiakkuus Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa kestää kiintiöpakolaisten osalta kolmen ensimmäisen maassaolovuoden ajan, kun taas paluumuuttajilla se kestää vuoden. Malva-perhetyön asiakkuus kestää noin kaksi vuotta. Pakolaisten ja paluumuuttajien vastaanottamiseen ja kotouttamiseen liittyy muun muassa asuntojen järjestely sekä käytännön ohjaus esimerkiksi rekisteröinti ja lupa-asioissa. Asiakkaat saavat palveluohjausta esimerkiksi terveydenhuoltoon ja päivähoitoon liittyvissä asi-

oissa. Heille järjestetään tilaisuuksia, jotka ovat informatiivisia ja kotoutumista edistäviä. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 57; Maahanmuuttajapalvelut 2011.)

Jyväskylän maahanmuuttajapalvelut tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa kotoutumispalveluiden järjestämisessä sekä perheen yhdistämisasioihin liittyvä neuvonta ja avustaminen. Lisäksi palveluihin kuuluu alaan liittyvä koulutus ja konsultaatio sekä tiedottaminen. Toiminnan tavoitteena on monikulttuurisuuden myönteisen kehityksen edistäminen Jyväskylässä. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma 2006, 57; Maahanmuuttajapalvelut 2011.)

Maahanmuuttajien palvelujärjestelmä pohjautuu Suomessa pakolaisille kehitettyihin palveluihin. Palvelujärjestelmällä on eroavaisuuksia kunnittain ja ne riippuvat myös maahanmuuttajan statuksesta sekä siitä milloin hän on saapunut Suomeen. Palvelujärjestelmiä ja palveluita kehitetään jatkuvasti. Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa Malva-perhetyön osalta se on tapahtunut siten, että työ on syntynyt tarpeesta, joka on noussut kun pakolaisten kanssa on työskennelty. Suomi on kansainvälisellä sopimuksella sitoutunut vastaanottamaan osuutensa maailman pakolaisista ja huolehtimaan heidän hyvinvoinnistaan. (Räty 2002, 16.)

3.3 Suomen pakolaiskiintiö

Maahanmuuttaja on henkilö, joka on muuttanut toisesta maasta ja vieraasta kulttuurista toiseen maahan. Vilénin, Leppämäen ja Ekströmin (2008, 237) mukaan maahanmuuttajat ovat joko siirtolaisia tai pakolaisia. Siirtolaiset jättävät maansa vapaaehtoisesti esimerkiksi avioliiton, opiskelun tai työpaikan takia. Pakolaiset jättävät maansa pakosta esimerkiksi luonnonkatastrofien, sotien tai poliittisten ja uskonnollisten erimielisyyksien takia. (Mts. 238.)

Pakolaisuuden virallinen määritelmä löytyy 1951 solmitusta YK:n eli Yhdistyneiden kansakuntien Geneven pakolaissopimuksessa. Pakolainen on henkilö, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi esimerkiksi rodun, uskonnon tai henkilö-

kohtaisen poliittisen mielipiteen vuoksi. Hän ei voi saada suojelua omassa maassaan tai on pelkonsa takia haluton tai kykenemätön turvautumaan kotimaansa suojeluun tarviten siten kansainvälistä suojelua. Usein kotimaastaan poistumisen taustalla voi henkilökohtaisen vainon sijaan olla syynä sotatilanne, nälänhätä ja ympäristöongelmat. Suomeen tulevat pakolaiset ovat yleensä joko turvapaikan hakijoita tai kiintiöpakolaisia. Myös perheenyhdistämisohjelma tuo pakolaisia. Kiintiöpakolaiset ovat YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n (*United Nations High Commissioner for Refugees*) pakolaisiksi katsomia henkilöitä tai muita kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia. Lisäksi heidän tulee täyttää perusteet (ks. taulukko 1) oleskeluluvan myöntämiseksi Suomen pakolaiskiintiössä. (Pakolaiskiintiö n.d.; Rätty 2002, 16, 18–20.)

TAULUKKO 1. Perusteet oleskeluluvan myöntämiseksi Suomen pakolaiskiintiössä ¹

Perusteet oleskeluluvan myöntämiseksi Suomen pakolaiskiintiössä	
Ulkomaalainen on	kansainvälisen suojelun tarpeessa kotimaahansa nähden
	uudelleensijoituksen tarpeessa ensimmäisestä turvapaikkamaasta
Vastaanoton ja kotoutumisen edellytykset Suomeen on arvioitu	
Oleskeluluvan myöntämiseksi ei ole esteitä, kuten yleinen järjestys ja turvallisuus tai Suomen kansainväliset suhteet	

¹Huom. Tiedot lähteestä Pakolaiskiintiö n.d.

Pakolaisjärjestö UNHCR:n toimistoja sijaitsee kriisialueiden naapurimaissa, joiden kautta on voinut hakea turvaa. Järjestön kautta tulevat ovat saaneet pakolaistatutuksen järjestöltä. Pakolaiset valitaan Suomeen pääsääntöisesti pakolaisleireillä tehtävien henkilökohtaisten haastattelujen perusteella, joissa on mukana suojelupoliisin edustaja. Lisäksi selvitetään perusteet oleskeluluvan myöntämiseksi. Valinnoissa on Suomen puolelta painotettu erityisesti niiden naisten valintaa, jotka ovat heikossa asemassa. (Pakolaiskiintiö n.d.; Rätty 2002, 16, 18–20; Vuoden 2010 pakolaiskiintiössä uutena ryhmänä afganistanilaiset pakolaiset. 2010.) Jyväskylässä kiintiöpakolaisten vastaanottaminen aloitettiin vuonna 1990 (Selkoarkio n.d., 3).

Perheenyhdistämishjelma takaa sen, että Suomessa oleskeleva pakolainen saa oleskeluluvan myös aviopuolisolleen sekä alaikäisille lapsilleen. Mikäli pakolainen on alaikäinen lapsi, saa hän tuoda Suomeen omat vanhempansa sekä alaikäiset sisaruksensa. Lisäksi perheenyhdistämistä voi hakea iäkkäille sukulaisilleen, mikäli on heitä kohtaan elatusvelvollinen. (Räty 2002, 16, 18–20.)

Suomen pakolaiskiintiö on Maahanmuuttoviraston verkkosivujen (Pakolaiskiintiö n.d.) mukaan ollut vuodesta 2001 lähtien 750 henkilöä. Eduskunta päättää vuosittain pakolaiskiintiön suuruudesta budjetin yhteydessä. Valtioneuvosta puolestaan päättää pakolaiskiintiön kohdentamisesta. Pakolaiskiintiö vahvistetaan vuosittain valtion talousarviossa. (Pakolaiskiintiö n.d.) Vuonna 2010 Suomeen valittiin yhteensä 634 kiintiöpakolaista, mikä on kaikista vähiten verrattuna vuosiin 2003–2009. Vastaavasti eniten valittuja oli vuonna 2003, jolloin Suomeen valittiin yhteensä 749 kiintiöpakolaista. (Kiintiövalinta n.d.) Maahanmuuttoviraston Turvapaikkayksikön ylitarkastaja Arja Rantonen-Lakkiston (2011) mukaan Suomi on pyrkinyt kaikin mahdollisin keinoin täyttämään pakolaiskiintiötä. Syy siihen, että vuosittainen pakolaiskiintiö ei täyty, on yleensä siinä että UNHCR:n uudelleensijoittamisesityksistä riittävän monet eivät täytä perusteita oleskeluluvan myöntämiselle Suomen pakolaiskiintiössä. Lisäksi viime vuonna oli ongelmana löytää vapaaehtoisia sijoituskuntia maahan saapuville pakolaisille. (Rantonen-Lakkisto 2011.)

3.4 Kuntoutuksenohjaaja kulttuurien kohtaajana

Haluamme tuoda kuntoutuksenohjaajan näkökulman esille, koska olemme molemmat kyseisen ammattiryhmän edustajia ja tahdomme korostaa sitä, kuinka tämä näkyy omalla ammattialallamme. Toki vieraan kulttuurinkohtaajana voi olla myös muun ammattiryhmän edustaja, jolloin huomioitavat seikat ovat pitkälti samankaltaiset. Myös ammattiin perustuen vaatimustasot eri kulttuuritaustojen osaamisesta vaihtelee.

Kuntoutus on Suomessa nykyisin kansainvälisempää kuin ennen. Kuntoutuksenohjaajina tarvitsemme tietoa siitä, miten eri kulttuureista tulevat ihmiset toimivat. Kulttuurien väliset erot voivat olla hyvinkin merkittäviä. Mikäli kuntoutuksenohjaaja ei

ole lainkaan perehtynyt vieraan kulttuurin kohtaamiseen (taulukko 2), voi hän joutua kiusallisiin tilanteisiin. Väärinymmärryksiä voi sattua, mutta niitä ei kannata säikähtää vaan ne kannattaa selvittää ja ottaa oppimisen kokemuksina. Yhteisen kielen puute tuottaa vaikeuksia kommunikaatiossa ja voi aiheuttaa turhautumisen tunnetta niin maahanmuuttajassa itsessään kuin paikallisessa väestössä. Vaikka tulkin käyttö on tärkeää, se ei ole aina mahdollista. Maahanmuuttaja voi kokea itsensä ulkopuoliseksi, koska hän ei tule kuulluksi ja ymmärretyksi. Mikäli sopeutumista ei tueta tarpeeksi ja maahanmuuttaja alkaa eristäytyä ympäröivästä yhteiskunnasta, se voi aiheuttaa kuntoutuksen tarvetta. Jos syrjäytymisen kierrettä ei katkaista, voi se pahimmillaan johtaa mielenterveysongelmiin. (Alaranta & Mannila 2008, 720–721.)

TAULUKKO 2. Huomioitavat seikat maahanmuuttajan kohtaamisessa

(ks. alkuperäinen taulukko Alaranta & Mannila 2008, 721.)

Huomioitavat seikat maahanmuuttajan kohtaamisessa	
Asianomaisen oma kulttuuri ja motivaatiotekijät	Ruokailutavat ja tottumukset
Sekä oma että kohdemaan ihmisten suhtautuminen ulkomaalaisiin tai vieraisiin kulttuureihin	Matkustus
Tervehtimistavat, esittäytyminen, lahjojen ja kukkien antaminen, puhuttelu, ilmeet, eleet	Ulkonäkö, pukeutuminen
Uskonto ja sen merkitys	Sukupuoliroolit
Yhteiskunnalliset arvoasteikot	Alastomuus
Elämäntyyli, aikakäsitys	Perhe ja sen merkitys
Suhtautuminen muutokseen ja kehitykseen	Yksilö- ja ryhmäkeskeisyys
Motivaatiotekijät	Taustatieto esimerkiksi elinkeinorakenteesta, terveyden ja sosiaalihuollon järjestelmistä
Kaupassa asiointi	Ilmasto

Vieraan kulttuurin kohtaaminen ei edellytä kuntoutuksenohjaajalta itselle vieraiden tapojen noudattamista tai oman kulttuuritaustan hylkäämistä. Kuntoutuksenohjaajan tulee kuitenkin säilyttää ammatillisuutensa ja kunnioittaa muiden kulttuurien tapoja. Vieraan kulttuurin kohtaamisessa (taulukko 2) tulisi ottaa huomioon esimerkiksi tervehtimistavat, puhuttelut, ilmeet ja eleet. Samaa pätee myös toisinpäin. Maahan-

muuttajan ei tarvitse hylätä omaa kulttuuriaan. Riittää, että hän hyväksyy paikallisen kulttuurin ja tulee toimeen sen kanssa. On tärkeää, että maahanmuuttajia perehdytetään suomalaisiin tapoihin ja käytäntöihin, sillä se edistää heidän sopeutumistaan sekä auttaa tulemaan paremmin toimeen paikallisen väestön kanssa. Myös paikallisten asenteisiin tulisi vaikuttaa maahanmuuttomyönteisyyden edistämiseksi. Tällöin edistetään maahanmuuttajan integroitumista uuteen maahan. (Alaranta & Mannila 2008, 720–721.)

Monikulttuurisuus on lisääntynyt Suomessa tuoden mukanaan erilaisten kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Suomeen tullaan erilaisista lähtökohdista ja vain pieni osa tulee maahan pakolaisena. (Ihalainen & Kettunen 2006, 91–92.) Toisen meistä ollessa töissä vastaanottokeskuksessa, ilmeni, että yli puolet turvapaikanhakijoista saa pitkän ja puuduttavan prosessin jälkeen negatiivisen päätöksen ja joutuvat jättämään hyvästit ainakin Suomelle. Myös rakkaus tuo maahanmuuttajia. Usein syynä on monikulttuurisen parisuhteen syntyminen, joka edellyttää avioliittoa oleskeluluvan saamiseksi. Työperäistä maahanmuuttoa ei myöskään unohtaa.

Eri kulttuurien välisiin eroihin liittyvä tieto lisääntyy jatkuvasti (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 237). Monikulttuurisuuden lisääntyessä myös oikeudenmukaisuuden arvot ovat nousseet esille. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden arvon haasteena on todettu myös erilaisuuden huomiointi sekä moninaisuuden tunnustaminen. Asiakkaiden keskuudessa esiintyneiden kulttuuristen ja etnisten erojen huomioiminen on käytännön haaste eettisyyden näkökulmasta. (Raunio 2011, 134–135.)

Aniksen (2008, 65) mukaan maahanmuuttajien kanssa työskenneltäessä kuntoutuksenohjaajan tulisi ymmärtää että maahanmuuttajat voivat kohdata Suomessa rasismia ja syrjintää. Taustalla voivat olla kulttuurien väliset erot ja niiden yhteentörmäykset. Kuntoutuksenohjaaja voi tukea maahanmuuttajaa sopeutumisessa esimerkiksi kertomalla maahanmuuttajalle suomalaisesta kulttuurista ja toimintatavoista, jolloin hän toimii eräänlaisena kulttuurien välisenä tulkkina. (Mts. 65.) Myös Vilkkö-Riihelä (2006) tuo kirjoituksessaan esiin rasismia. Hän toteaa psykologian käsikirjassaan, että rasismia ja ennakkoluuloja on yritetty selittää psykodynaamisten teorioiden ja perinteisten oppimispsykologisten näkemysten avulla. Hänen mukaan tutkijat uskovat,

että suhtautuminen opitaan vanhempien malleista. Rasismi ilmenee eri etnisten taustojen omaavien ihmisten kohtelussa. Joskus sitä esiintyy ainoastaan puheentavalla. Fyysiseen väkivaltaan kajoavat pääsääntöisesti vain pienet ääriyhmät. Rasismin esiintyvyys ilmenee niin yksilö- kuin yhteisötasollakin. Eniten huomiota saanut käsitys on ollut projektion defenssi, joka on toisin sanoen syntipukin etsimistä. Turhautuminen ja ahdistus, jota ei kyetä muulla tavoin käsittelemään kuin kohdentamalla se syyttömiin tai erilaisiin ihmisiin. (Mts. 692–693.)

Sosiaalityön näkökulmasta maahanmuuttajat pienenä, mutta kasvavana ryhmänä tuovat uusia haasteita kehittää palveluja ja työkäytäntöjä. Lastensuojelutyössä maahanmuuttajien kanssa tiivistyvät kulttuuriset jännitteet. (Anis 2008, 65.) Kulttuuritaustan huomioiminen lastensuojelullisessa perhetyössä on tärkeää myös lapsen edun kannalta. Lapsen tulisi voida säilyttää siteensä etnisen ryhmänsä kulttuurin, mikä voi uuteen maahan tultaessa olla haaste esimerkiksi kouluikäisen kohdalla. Uudet kaverit uudessa kulttuurissa ja porukan sisälle pääseminen voivat maahanmuuttajataustaiselle lapselle olla vaikeita. Synä voivat olla puutteellinen kielitaito sekä erilaiset käyttäytymistavat. Lapsi voi joutua kiusatuksi erilaisen ulkonäön vuoksi. Myös erilainen uskonnollinen tausta voi aiheuttaa haasteita. (Räty 2002, 175.)

Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret nostettiin vuoden 2002 kuntoutusselonteossa yhdeksi erityiseksi haasteeksi. Selonteossa todetaan, että syrjäytymisvaarassa olevien elämänhallintaa voidaan parantaa muun muassa koulutuksen, kuntoutuksen ja käytännön elämässä oppimisen avulla. Toiminnan tulee olla asiakaslähtöistä ja sen tulee perustua kuntoutujan elämän olosuhteisiin ja tarpeisiin sekä kuntoutujalle mielekkäisiin toimintatapoihin. Malva-perhetyöskentely perustuu asiakkaan tilanteen pohjalta laadittuun kirjalliseen sopimukseen. (Kuntoutusselonteko 2002, 19.)

Lapsen kulttuuritausta tulisi Rädyn (2002, 175) mukaan huomioida myös siten, että lapselle annetaan mahdollisuus käyttää omaa äidinkieltään. Toisen meistä työskennellessä päiväkodissa, tämä ilmeni siten, että maahanmuuttajataustaisille lapsille oli järjestetty niin sanottuja kieliryhmiä päivähoidon aikana. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että tiettyä kieltä äidinkielenään puhuvat lapset kokoontuivat säännöllisesti omalla äidinkielellä järjestettävään tuokioon. Tuokion veti lastenhoitaja, jolla oli sa-

ma äidinkieli. Tässä toteutui samalla myös se, että lapset saivat toteuttaa omaa kulttuuriaan yhdessä muiden oman kulttuurin jäsenten kanssa. Yhteiset tuokiot ja leikit paikallisten lasten kanssa puolestaan tukivat paikallisten tapojen oppimista. Lisäksi lapsen tulee saada harjoittaa omaa uskontoaan. (Mts. 175.)

Turtiaisen (2011b, 159) artikkelissa nousee esille, kuinka sosiaalityöntekijästä tulisi heijastua moraalisuus ja eettisyys, jonka myötä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan maailmat kohtaisivat. Silloin pystytään tunnetasolla tiedostamaan eriävät maailmat sekä kunnioitettaisiin toisen menneisyyttä sellaisena kuin se on ollut. (Mts. 159.) Etiikka kertoo arvoperustaisesti, kuinka tulee toimia, jotta toimittaisiin oikein. Eettiset periaatteet toimivat usein pyrkimyksinä tai ideaaleina, joita yritetään saavuttaa, mutta niitä ei välttämättä aina pystytä saavuttamaan käytännössä. (Raunio 2011, 117–119.) Raunion (Mts. 117–119) mukaan arvojen ensisijaista merkitystä sosiaalityössä korostavasta näkökulmasta, tieteelliseen tietoon ei sellaisenaan liity eettistä toimintatapaa, vaan eettisten periaatteiden toteutumiseen ammatillisessa käytännössä tulee kiinnittää erillistä huomiota.

4 MONINAISET PERHEET

4.1 Perheen monimuotoisuus

Perhesuhteita määrittävät biologisten, sosiaalisten ja emotionaalisten suhteiden lisäksi moraaliset, yhteiskunnalliset ja taloudelliset ulottuvuudet. Perhesuhteet eroavat ystävyys-suhteista vastuun, velvollisuuden ja lojaalisuuden vuoksi. Perhesuhde sisältää myös huolenpidon ja hoivan velvollisuuden. Kaikki perheet ovat yksilöllisiä ja ne muodostavat omanlaisensa yksityisen perhekulttuurin, vaikka arkikielessä ja tieteessä ”perhe” käsitteelle annetaankin monenlaisia määritteitä ja ominaisuuksia. (Rönkkö & Rytönen 2010, 10.)

Maahanmuuttajataustaiset perheet ovat moninaisia. Jokaisella on oma äidinkieli ja kulttuurinsa. Maahan on voitu tulla hyvinkin erilaisista lähtökohdista ja taustoista,

myös perhekoot vaihtelevat. Haastattelemamme Malva-perheet tulivat eri maista erilaisista syistä. Perhekoot ja -muodot vaihtelivat yksinhuoltajaperheestä suurperheeseen johon kuului myös isoäiti. Lisäksi on olemassa niin sanottuja monikulttuurisia liittoja, joissa vain toinen puolisoista on maahanmuuttaja. Haastattelemistamme Malva-perheistä yhdessäkään ei ollut edellä mainittua monikulttuurista liittoa. Yhteistä jokaiselle maahanmuuttajaperheelle on, että ainakin toisella vanhemmista on kokemus maahanmuutosta ja kotoutumisesta sekä näiden vaikutuksesta perheen elämään. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9.)

Perhe on sekä biologiaa että politiikkaa, mutta myös muuttuvaa kokemusta. Perhemallit ovat mielikuvia, joiden avulla yritämme hahmottaa ja rakentaa omaa kuulumistamme elämän verkostoihin, perheeseen ja perhe-elämään. Perhetyötä tekevät kokevat työssään haasteena moninaisuuden. Se laittaa pohtimaan, kuinka perheiden monimuotoisuuden voi kohdata siten, että ne perheet, jotka tarvitsevat tukea saisivat sitä oikein kohdennettuna ja riittävästi silloisissa elämäntilanteissaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 9.)

Oikeus- ja perhepolitiikka ohjaavat perheiden oikeuksia. Oikeudellisesti perhe on erilaisten perhesuhteiden kokonaisuus, jossa samassa taloudessa asuvien elintaso ja perhesuhteet voivat olla hyvinkin erilaiset. Yksilölliset oikeudet ja yksilön suoja ovat kokoajan vahvistuneet. Yksilöllistyminen, sopimusvapaus ja tasa-arvo ovat astuneet perheyhteisön tilalle. Näitä tukevat muun muassa vuonna 1986 voimaan astunut mahdollisuus vapaaseen avioeroon ja vuonna 1987 toteutunut avioliittolain muutos, joka poisti aviopuolison lapsen elatusvelvollisuuden. Lisäksi vuoden 2004 laki, jonka myötä uhri ei voi enää kieltää, nostetaanko yksityisellä paikalla häneen kohdistuneesta pahoinpitelystä syytettä, vai ei. Toisin sanoen se on yleisen syytteen alainen. Eri maiden välinen vertailu perhepolitiikan osalta on vaikeaa, sillä monissa maissa lainsäädännössä puhutaan lapsista perheen sijasta. Joissakin maissa myös lain noudattaminen on erilaista. Joku asia on voitu kirjata lakiin, mutta käytännössä sitä on vaikea saada kontrolliin muun muassa suuren väestön määrän vuoksi. Esimerkiksi lapsityövoiman käyttö on valtion lakien mukaisesti kiellettyä, mutta käytännössä sitä on vaikea saada hallintaan, saati sitten poistaa kokonaan, vaikka sen esiintyminen on ilmeistä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 19–20.)

Monikulttuuriset perheet muodostuvat yleensä maahanmuuttajataustan tai kaksikulttuurisen avioliiton myötä. Maahanmuuttajien tai pakolaisten taustalla saattaa olla traumaattisia kokemuksia tai monia muita vaikeita asioita. Yleensä perheenjäseneet sopeutuvat eri tavalla ja eriaikaan uuteen kulttuuriin, joka voi aiheuttaa ristiriitaisia tuntemuksia. Uuteen sijoittuminen ja lähteminen ovat molemmat prosesseja, jotka vievät aikansa. Oma taustakulttuuri muuttuu varmasti maassa, joka poikkeaa suuresti monilta osa-alueilta entiseen asuinmaahan verrattuna. Myös yhteiskunta asettaa paineita, edellyttäen monikulttuurisen perheen mahdollisimman nopean uuteen kulttuuriin asettumisen sekä sen kielen ja tapojen oppimisen. (Rönkkö & Rytönen 2010, 151.)

Maahanmuuttajat tuovat monikulttuurisuuden lisääntyessä mukanaan oman kulttuurinsa perhekäsityksen ja tavat, jotka voivat erota todella paljon suomalaisesta kulttuurista. Suomen perhekäsitykset ovat muuttuneet yhä liberaalimmiksi. Kuitenkin Suomen jäsenyys EU:ssa sekä EU:n laajentuminen ovat tuoneet taas vaikutteita perhesidonnaisemmasta kulttuurista, joka on lähtöisin Keski-Euroopasta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 19.)

4.2 Vanhemmuus

Vanhemmuus on ihmissuhde, joka koostuu lapsesta ja aikuisesta. Suomalaisessa arvomaailmassa korostetaan vanhemmuuden olevan molempien vanhempien oikeus. Lapsen kannalta on tärkeää, että vanhemmat huolehtivat yhteistyössä lapsen hyvinvoinnista. Usein vanhemmuus toteutuu velvollisuuksina ja vuorotteluina arjessa, vaikka perheen yhdessä tekeminen olisi toivottavampaa. Toimivana lähiyhteisö tukee vanhemmuutta kantaen vastuuta myös naapureiden lapsista omien lastensa lisäksi. (Hyvän lapsuuden ytimessä 2005.) Lapsen kasvatukseen tarvitaan Kotiniemen (2011) mukaan koko kylä.

Hellsten (2003, 13–14) tuo esille huolen katoavasta vanhemmuudesta länsimaaisessa kulttuurissa ja väittää, että vanhemmuudesta luopumisen tendenssi on selkeästi havaittavissa. Samaan aikaan, kun yksilön vapautta on korostettu, on luovuttu riippu-

vuudesta ja yhteisöllisyydestä. Nuoret voivat pahoin, eivätkä luota enää aikuisiin. Heillä ei ole enää ketään kenen kanssa keskustella. Vanhemmuuden kadotessa yhteiskunnan on otettava vastuu luomalla vanhemmuuden toteuttamista tukevia ja mahdollistavia rakenteita. (Mts. 10–17)

Lasten kasvatuksessa tärkeintä on rakastaa lasta ja antaa hänelle aikaa. Lapsella on tarve ja oikeus turvallisiin aikuissuhteisiin. Pitkäaikaiset ja läheiset aikuissuhteet ehkäisevät ongelmia ja suojaavat lasta. Turvallinen kiintymys kehittää lapsen kykyä oppia luottamaan ja rakastamaan. Nämä antavat lapselle myönteisen mallin yhdessäolosta. Lapsen tulee saada varmuus siihen, että vanhempi on tavoitettavissa erilaisien tunteiden käsittelyissä. Vanhemman täytyy tilanteesta riippuen pystyä rauhoittamaan tilanne ja opettaa lapsi luottamaan vanhempaan ja tietysti omaan itseensä, jotta vaikeidenkin tunteiden käsitleminen mahdollistuisi. Sen myötä luodaan perusluottamus elämään, omaan itseen ja myös muihin ihmisiin. (Hyvän lapsuuden ytimestä 2005.)

Perheen aikuinen toimii ikään kuin lapsen peilinä. Aikuisen toimista tulee välittyä lapsen arvostus, hellyys, mutta myös tärkeänä hyväntahtoinen jämäkkyys. Tällöin lapsi voi kokea olevansa rakastettu ja arvostettu. Vanhempien oma käyttäytyminen ja heidän omat valintansa vaikuttavat ohjauksen uskottavuuteen lasten näkökulmasta. Lapselle tulee asettaa selvät rajat. Jatkuva periksi antaminen voi antaa lapselle väärän kuvan hänen kyvyistään ja oikeuksistaan. Tällaisessa tapauksessa lapsi saa sitä mitä pyytää, mutta ei välttämättä sitä mitä hän tarvitsisi. (Hyvän lapsuuden ytimestä 2005.)

Kasvatus on vanhempien läsnäoloa lapsen kokonaisvaltaisessa elämässä. Vanhemmat näyttävät lapselle mitä on rakkaus, hellyys ja huolenpito. Heillä on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksessa, eikä vastuuta voi siirtää koululle tai päivähoidolle. Vanhempien koettelu rajoja testaamalla ja uhmaamalla ovat osana lapsen normaalia kehitystä. Heidän tulee tiukasti säilyttää lapselle asetetut rajat, pelkäämättä lapsen vastareaktiota. Johdonmukaiset säännöt ovat tärkeitä myös turvallisuuden tunteen lisäämisessä. Lapsen arvostaminen ei pois sulje kurinpitoa. Lapsen täytyy oppia, että kielletystä teosta tulee seuraamus, jotta hän oppii erottamaan oikean ja väärän. Rangaistuksella

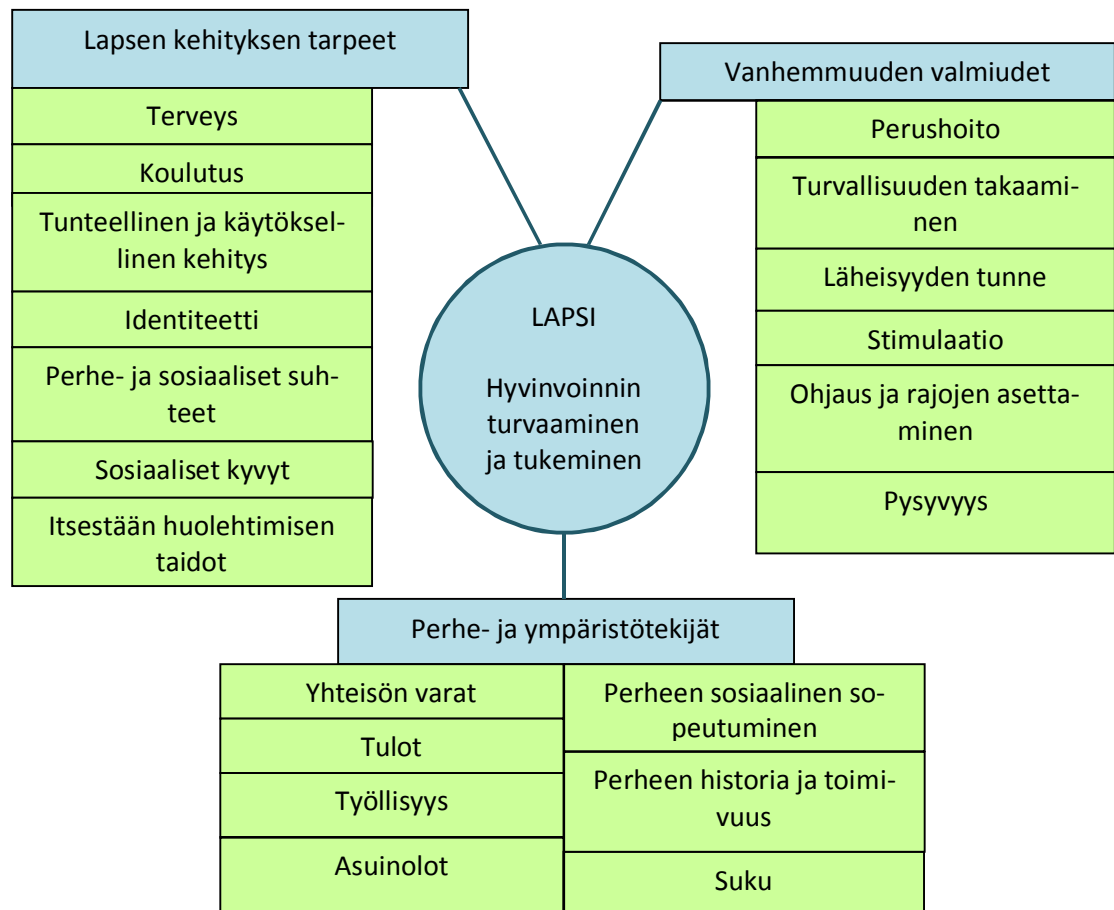
ei kuitenkaan saa vahingoittaa lasta. Lasta ei saa kurittaa fyysisesti, eikä häntä saa häpäistä tai uhkailla. (Hyvän lapsuuden ytimessä 2005.)

Ei ole olemassa tyhjentävää selitystä sille, kuinka tullaan hyväksi vanhemmaksi. Jokainen lapsi on yksilö, jota ei kasvateta vain oppaita noudattamalla. Vanhemman täytyy luottaa itseensä ja omiin kasvatuseriaatteisiinsa. Eri kulttuureissa on omat kasvatuseriaatteensa, joiden yhteensovittaminen voi olla haasteellista. Esimerkiksi lapsen fyysinen kurittaminen voi jossain maassa olla edelleen laillista, mutta Suomessa se on nykyisin laissa kielletty. Hellstenin (2003, 38) mukaan vanhemmuus on si-doksissa kulttuurin arvoihin. Suomalaisessa kulttuurissa korostetaan miehen ja naisen välistä tasa-arvoa. Sukupuolten välisistä eroavaisuuksista puhuminen nostattaa helposti tunteita. Kuitenkin kaikille vanhemmille on yhteistä se, että kukaan ei ole täydellinen. Kaikki ovat keskeneräisiä ja jokainen tekee virheitä. (Hellsten 2003, 38, 99–112, 234–235; Hyvän lapsuuden ytimessä 2005.)

Lainsäädännön ja viranomaisvalvonnan jatkuva kehittäminen ovat edellytyksenä lapsuuden suojelemiselle ja arvostamiselle. Lasten huomioimiseen tarvitaan vanhempien lisäksi myös toimivat palvelujärjestelmät. Esimerkkinä mainittakoon ennaltaehkäisevät ja varhaista tukea tarjoavat neuvola-, päiväkotij- ja koulupalvelut, jotka ovat lapsen tulevaisuuden kannalta ensiarvoisia. (Hellsten 2003, 99–112, 234–235; Hyvän lapsuuden ytimessä 2005.) Alueellinen eriarvoisuus voi vaikuttaa perheille myönnettävien palveluiden saannissa ja he voivat jäädä ilman heille oikeutettua tukea. Tämä on riski etenkin niillä paikkakunnilla, joiden taloustilanne on tiukka ja työttömyys runsasta. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–28, 188–194; Saarnio 2004, 240–241.) Ongelmana voivat olla myös tiedon ja yhteisen kielen puute. Alitolppa-Niitamo, Moallin & Novitsky (2005, 87–90) esittävät kolme estettä tarpeenmukaisille palveluille. Ensimmäisenä on maahanmuuttajan tietämättömyys olemassa olevista palveluista. Toisena esteenä on, että maahanmuuttaja ei mahdollisesti halua ottaa tarvitsemaansa palvelua vastaan. Kolmas este on se, että palvelujärjestelmä ei anna maahanmuuttajalle tarpeenmukaista tukea tai palvelua. Näiden seikkojen valossa voidaankin todeta, että palveluohjauksella on merkittävä rooli, jotta perhe saisi tarvitsemansa avun. (Mts. 87–90.)

4.3 Lapsi keskipisteenä

Lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ja tukeminen koostuu Sally Hollandin (2011) mukaan lapsen kehityksen tarpeista, vanhemmuuden valmiuksista sekä perhe- ja ympäristötekijöistä. Seuraava kuvio (kuvio 2) osoittaa lapsen kokonaisvaltaisen tuen tarpeen sekä ympäristön vaikutuksen osana lapsen hyvinvointia.

KUVIO 2. Lapsen hyvinvoinnin turvaaminen ja tukeminen

(ks. alkuperäinen kuvio Holland 2011, 27.)

Lasten oikeudet toteutuvat mielestämme Suomessa todella hyvin verraten maailmanlaajuisesti. Suomessa pyritään varmistamaan oppivelvollisuuden myötä, että kaikki lapset saisivat vähintään peruskoulutuksen. Useissa maissa kouluilla on kalliit lukukausimaksut, eikä perheillä ole varaa lähettää lapsiaan kouluun. Sen myötä myös luokkaerot kasvavat sekä muun muassa lapsityövoiman käyttö lisääntyy. Tämä näkyi toisen meistä ollessa Afrikassa ulkomaanharjoittelussa töissä lapsityövoiman vastaisessa projektissa.

Kouluterveydenhuolto on myös tärkeässä asemassa yhteiskunnassamme edistämässä lasten hyvinvointia ja terveyttä. Kouluterveydenhuolto on Suomessa lakisääteistä ja maksutonta. Se on ennaltaehkäisevää palvelua, joka on tarkoitettu peruskoululaisille. Jo turvapaikanhakijat Suomeen saapuessaan ovat oikeutettuja terveydenhuoltoon vastaanottokeskuksissa. Malva-perhetyöntekijä tekee myös tiivistä yhteistyötä koulujen terveydenhoitajien kanssa.

Hollandin (2011) laatimassa teoksessa vanhemmuuden valmiuksissa esiintyy myös turvallisuuden takaaminen sekä ohjaus ja rajojen asettaminen. Tämä ei aina toteudu yhteiskunnanosalta siinäkään mielessä, että perhekäsityksissä on eroja. Esimerkiksi moniavioisuutta ei Suomessa ensinnäkään edes tunnusteta. Silloin on toimittava Suomen lakien mukaisesti. Myös kasvatusmalleissa on suuria eroja. Monet maat toimivat niin sanottujen vanhanaikaisten kasvatusmallien mukaisesti, jossa fyysinen kuritus on käytössä. Suomessa se on laissa kielletty. Tässä perhetyöntekijän rooli korostuu ja integroinnin merkitys hänen työssään kasvaa. On myös erittäin haastava tehtävä perhetyöntekijälle valvoa fyysistä kuritusta ja opettaa uusia tapoja juurtuneiden toimintamallien tilalle. Kotiniemen (2011) mukaan myös vanhemmuuden katoaminen on yksi perhetyössä esiintynyt ilmiö. Tätä tapahtuu myös suomalaisten perheiden keskuudessa, että lapsilla ei ole rajoja. Lapsi tarvitsee aikuista, joka kykenee ohjaamaan lasta toimimaan oikein pelkäämättä lapsen vastareaktioita.

Maahanmuuttajalapsen hyvinvointia koettelee myös perheen sosiaalinen sopeutuminen ja sosiaaliset kyvyt, jotka ainakin maahantulon alkuvaiheessa ovat puutteelliset. Lapsi voi kokea jäävänsä ulkopuoliseksi kielitaidonpuutteen vuoksi, tarkoitamme tässä valtaväestön äidinkieleltä. Myös haastatteluissa nousi keskeisesti esille kielitaidon puutteen merkitys suurimpana ongelmana uuteen maahan tultaessa. Yleensä lapset kuitenkin oppivat uuden kielen nopeasti. Tämä näkyi myös toisen meistä työskennellessä turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa, jossa kouluiän kynnyksellä olevat lapset oppivat kielen jopa kolmessa kuukaudessa. Kotiniemen (2011) mukaan perhetyöntekijän tärkeä rooli on tehdä tiivistä yhteistyötä perheeseen kuuluvien eri yhteiskunnan rakenteissa olevien toimijoiden kanssa (kuten koulut ja päiväkodit), jotta työnjako olisi selkeää ja yhteistyö toimisi. Voidaankin todeta, että mo-

niammatillisen yhteistyön merkitys korostuu erityisesti maahanmuuttajatyössä. Toimivana moniammatillinen yhteistyö nopeuttaa maahanmuuttajien sopeutumista sekä on suurena edistävänä tekijänä integroitumisessa.

Monet maahanmuuttajat jotka tulevat yhteisöllisistä kulttuureista, kokevat varmasti aluksi vaikeana uuden individuaalisen ydinperhe ilmiön. Sen seurauksena he tukeutuvat heille tärkeässä roolissa oleviin työntekijöihin, jotka perheet usein Kotiniemen (2011) mukaan kokevat hyvinä ystävinä. Työntekijän tuleekin korostaa omaa rooliaan, sillä se voi helposti ajoittain unohtua. Malva-perheiden haastatteluissa yhdessä perheistä nousi esille harmi siitä, että asiakassuhteen päätyttyä yhteydenpito perheen ja työntekijän välillä päättyy kokonaan. Mielestämme tämä on haaste perheen sosiaalisen sopeutumisen kannalta. Myös pysyvyys olisi tärkeää lapsen hyvinvoinnille. Voidaankin todeta, että maahanmuuttajalapsen elämä uuteen maahan tultaessa erityisesti alkuvaiheessa on yhtä muutosta. Sosiaalityöntekijällä on suuri rooli maahanmuuttajaperheiden havainnoinnissa ja siinä kenen kanssa lastensuojelullinen perhettyö tulisi aloittaa.

Myös perheen taloudellinen tilanne vaikuttaa kaiken muun ohella lapseen. Taskinen (2008, 30) ilmoittaa, että mikäli perhe on ollut jo pitkään toimentulotukiasiakkuudessa jo se voi laittaa vireille lastensuojelullisen huolen. Tuloihin vaikuttaa luonnollisesti työllisyys. Maahanmuuttajien vaikean työllistymisen keskeisenä syynä on usein puutteellinen suomenkielentaito. Maahanmuuttajien työllisyyden edistämiseksi on mielestämme Suomessa alettu panostaa järjestämällä muun muassa työelämävalmennuksia. Kuitenkin taloudellinen lama-aika on aiheuttanut sen, että työnantaja valitsee niin sanotut riskittömimmät työnhakijat.

Perheen historia kulkee aina muistoissa. Kunkin perheen kokemukset ovat toinen toistaan värikkäämpiä, mutta heidän on vain asetettava kultaiselle keskitalle, jotta eläminen uudessa yhteiskunnassa olisi mahdollisimman sujuvaa. Hyvät ihmissuhteet ja elämän myötä tulevat ilot voivat paikata negatiivisia kokemuksia lapsuudessa, vaikka ne eivät mihinkään katoakaan. Vaikea lapsuus voi myös antaa voimaa ja kestävyyttä kohdata uudet tilanteet henkisesti vahvempana. (Vilkko-Riihelä 2006, 32–33.) Useat pakolaisperheet ovat joutuneet varmasti näkemään sotaa ja väkivaltaa.

Kotiniemi (2011) on havainnut työssään, että ympäristön vaikutus näkyy muun muassa lasten leikeissä. Se kuitenkin karsiutuu käyttäytymisestä, mikäli ympäristö on riittävän turvallinen.

Ihmisen maailmankuvan muodostavat kaikki entiset kokemukset ja käsitykset itsestä ja ulkomaailmasta. Yhteiskunnan, kodin ja koulun arvot ja asenteet ovat isona osana maailmankuvan rakentamisessa. Uskonto, ideologiat ja kulttuuri tuovat myös eroja maailmankuviin omien psyykkisten kokemusten lisäksi. Sigmund Freud, tunnettu psykoanalyysin kehittäjä, painottaa elämän perustana olevan varhaislapsuuden kokemukset. Etenkin traumaattiset kokemukset jäävät hänen mukaansa tiedostottomaan psyyken alueeseen ja laukaisevat sieltä ahdistusta minuutta uhkaavissa tilanteissa. (Vilkko-Riihelä 2006, 41, 185.)

5 MALVA-PERHETYÖ

5.1 Malva-perhetyön lähtökohdat

Malva-perhetyö on Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden asiakkaille suunnattua lastensuojelullista perhetyötä. Kotiniemen (2011) mukaan Malva-perhetyö on Ensi- ja turvakotien liiton Alvari-perhetyön pohjalta kehitetty perhetyön malli. Sen tarkoituksena on vastata maahanmuuttajapalveluissa asioivien perheiden tarpeisiin. (Kotiniemi 2011.) Malva-perhetyön erityispiirteitä ovat Kati Turtiaisen (2011a) mukaan ainakin akkulturaatiostressi, perhedynamiikan muutokset uuteen maahan tultaessa, sekä kulttuurisensitiivisyys. Kotiniemen (2011) mukaan Malva-perhetyö eroaa Alvari-perhetyöstä siten, että Malva-perhetyössä nousee haasteeksi yhteisen kielen puute, joka aiheuttaa usein väärinkäsityksiä. Tulkin käyttö on usein tarpeen ja palaverissa se on välttämätöntä. (Kotiniemi 2011.)

Malva-perhetyön rahoittaa Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, joka tunnetaan myös nimellä ELY-keskus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on tärkeä EU-yhteistyön kehittäjä sekä merkittävä EU-rahoituksen myöntäjä. Maahanmuuttajapal-

velut ovat ostopalveluna palkanneet perhetyöntekijän Ensi- ja turvakotien liitolta ja he puolestaan saavat rahoituksen toimintaansa ELY-keskukselta. (EU-rahoitus – Keski-Suomi 2011; Kotiniemi 2011.)

Alvari-perhetyö on Ensi- ja turvakotien liiton ja sen jäsenyhdistysten yhteishanke, joka on suunniteltu lastensuojeluperheiden tarpeisiin kotiin annettavan työn malliksi (Niemi 2002, 10). Se on lastensuojelujärjestön tuottamaa pitkäkestoista ja tiivistä ammatillista apua, joka toteutetaan lapsiperheen kotona. Työssä pyritään vahvistamaan perheen omia voimavaroja. Alvari-perhetyön on suunniteltu perheille, joiden arki tuntuu ylivoimaiselta. (Alvari-perhetyö 2007.) Perheen auttaminen terapeutissa muodossaan tapahtuu vuorovaikutuksessa perheen ja heidän eri verkostojensa kanssa. Asiakassuhteet kestävät noin 1-2 vuotta. Työ pohjautuu kunnallisen lastensuojelun kanssa tehtyyn sopimukseen ja siihen kuuluvaan kotona tehtävään työhön, sen eri menetelmiin, sosiaaliseen kuntoutukseen ja sen arviointiin. (Niemi 2002, 10.)

Alvari-perhetyön toiminta perustuu valvottuihin ja vahvistettuihin valtakunnallisiin laatukriteereihin, joiden päätehtävänä on taata työn sujuvuus ja perheen ja työntekijän välinen vuorovaikutussuhde. Niiden tehtävänä on myös toimia markkinoinnin välineenä sekä tuotekriteereinä. Laatukriteerit ovat Niemen (2002, 10, 19–27) mukaan jaettu työnantajan, työntekijän, Alvari-perhetyön prosessin kriteereihin. Lisäksi Niemi (2008, 44) tuo esille Alvari-perhetyön koordinaation valtakunnalliset laatukriteerit. Liitteenä (liite 2) on laatimamme taulukko laatukriteereistä. Malva-perhetyön toiminta pohjautuu samoihin laatukriteereihin, kuin Alvari-perhetyö. Malva-perhetyössä on kuitenkin otettava huomioon, että kaikki laatukriteerit eivät täyty, koska perhetyöntekijöitä on vain yksi. Alvari-perhetyön laatukriteereiden (liite 2) mukaan perhetyöntekijöitä tulisi aina olla kaksi, mikä ei ainakaan vielä ole toteutettavissa Malva-perhetyössä. Asiasta on kuitenkin käyty jo neuvotteluja, olisiko perhetyöntekijälle mahdollista saada työpari. (Kotiniemi 2011.)

Perhetyö kohdistuu perheiden elämänhallinnan lisäämiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Perhetyössä ollaan yhteydessä asioihin, jotka käsittelevät muun muassa perheen itsemääräämisoikeutta, tasa-arvoista kohtelua ja yksityisyydensuojaa eri tavoin. Työn laatua ja ihmisarvoja vahvistavat monet lait ja asetukset. Lisäksi ammat-

tiryhmillä on myös omia eettisiä ohjeita, jotka ohjaavat työntekoa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 47–48.)

Kaikkiin tilanteisiin ei ole tarkkoja toiminta sääntöjä, vaan silloin työntekijällä on vastuu käyttää omaa harkintaansa. Perhetyöntekijän toiminta perustuu pitkälti työlle asetetuille arvoille. Toimiakseen eettisesti työssään työntekijän olisi hyvä miettiä itsekseen tekeekö hän jotain ihmisille, ihmisten parissa vai ihmisten kanssa. Puolesta tekemistä ei kannata suosia. Olisi erittäin tärkeää, että perhe otetaan mukaan tekemiseen, jotta he oppivat kuinka toimia itsenäisesti jatkossa. Lisäksi lastensuojelullisen perhetyön arkisissa tilanteissa eettiset näkökulmat nousee esille muun muassa siinä, keitä työntekijä luokittelee perheeseen kuuluvaksi ja keitä hän kutsuu työntekijöiden järjestämiin neuvotteluihin osalliseksi. (Rönkkö & Rytönen 2010, 47–48.)

5.2 Malva-perhetyön erityispiirteet

5.2.1 Sopeutumisen haasteet

Laissa *kotouttaminen* on niitä viranomaisen järjestämiä toimenpiteitä, voimavaroja ja palveluja, joilla edistetään ja tuetaan kotoutumista. Kotoutumisella voidaan tarkoittaa sellaisia viranomaisen järjestämiä toimenpiteitä ja palveluja, joilla kotoutumista tuetaan ja edistetään. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma. 2006, 24–25.) Malva-työ ei suoranaisesti ole kotouttavaa työtä, vaikka siinä samoja piirteitä onkin. Kotiniemen (2011) mukaan Malva-perheillä on samanaikaisesti asiakkuus Jyväskylän maahanmuuttajapalveluisissa, josta heillä on oma kotoutumista tukeva ohjaaja.

Vastuu kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta on kunnalla. Palveluiden ja toimenpiteiden suunnittelussa ja järjestämisessä pyritään huomioidaan maahanmuuttajien tarpeet. Tämä koskee myös muita yhteiskunnan palveluja ja toimenpiteitä. Tarkoitus on, että kotoutumista edistetään ja tuetaan mahdollisimman tehokkaasti ja oikea-aikaisesti, jotta maahanmuuttaja pystyisi osallistumaan työelämäänsä ja yhteiskunnan toimintaa omaa kieltään ja kulttuuriaan menettämättä.

Kunnan tulee järjestää maahanmuuttajille kotouttamista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluja. Kunnan velvollisuutena on laatia kotouttamisohjelma, sekä panna se käytäntöön ja noudattaa sitä. Myös ohjelman seuranta kuuluu velvoitteisiin. (Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma. 2006, 24–25.)

Assimilaatio eli sulautuminen tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja suhtautuu omaan kulttuuriinsa torjuvasti ja hän pyrkii elämään täysin uuden kulttuurin mukaan, mikä voi pahimmillaan johtaa juurettomuuteen. Lapsella, joka ei ole vielä täysin oppinut äidinkieltään, assimilaatio voi johtaa puolikielisyyteen. Tämän vuoksi integroitumiseen panostaminen on tärkeää. Maahanmuuttajaa tulee tukea oman kulttuurinsa säilyttämisessä. *Syrjäytyminen eli marginalisoituminen* voi olla seurausta siitä, että suurin osa enemmistökulttuurin jäsenistä ei hyväksy maahanmuuttajaryhmän kulttuuria. (Ihalainen & Kettunen 2006, 39.) Rönkkö ja Rytönen (2010, 152) puolestaan nostavat esille, että myös maahanmuuttajat saattavat eristäytyä sekä entisestä yhteisöstään kotimaassaan että uuden kotimaansa valtaväestöstä tai yhteisöstä.

Integraatio tarkoittaa tilannetta, jossa maahanmuuttaja vaalii omaa kulttuuriaan ja on silti yhteydessä valtakulttuuriin pyrkien ymmärtämään sitä. Integraatiossa maahanmuuttajat osallistuvat taloudelliseen, sosiaaliseen ja poliittiseen elämään yhteiskunnassa. Samalla heillä on mahdollisuus oman kulttuurinsa korostamiseen ja sen kehittämiseen. Tähän sisältyy myös sopeutuminen, joka kulkee limittäin integroitumisen kanssa, joskus jopa korvaavana käsitteenä. (Ihalainen & Kettunen 2006, 39; Ikalainen, S., Martiskainen, T & Törrönen, M. 2003, 9.) Integroitumisen vastakohtana voidaan pitää segregoitumista. Mikäli maahanmuuttaja korostaa omaa kulttuuriaan ja oleskelee ainoastaan oman kulttuurin edustajien parissa pyrkien minimoimaan kontaktinsa paikallisiin, hän saattaa eristäytyä eli segregoitua. Tämä puolestaan voi johtaa epäluuloihin ja väärinkäsityksiin maahanmuuttajan kulttuurin ja valtakulttuurin välillä. Vuorovaikutus on liian vähäistä, epävarmuus lisääntyy tietämättömyyden vuoksi, eikä kumpikaan ymmärrä toisiaan. Malva-perhetyöntekijä auttaa myös kulttuurien kohtaamisessa perheen lähiympäristössä. (Ihalainen & Kettunen 2006, 39.)

Mielestämme sopeuttamisen keskeisenä osana on ylläpitää maahanmuuttajan omaa kulttuuria, kieltä ja etnisyyttä. Sen päätarkoituksena on kannustaa yhdistämään kaksi erillistä kulttuuria yhdeksi kokonaisuudeksi. Ihalaisen ja Kettusen (2006, 39) mukaan integraatiossa maahanmuuttaja pitää kiinni juuristaan, mutta toimii kuitenkin maassa maan tavalla. Ihanne tapauksessa valtakulttuuri hyväksyy maahanmuuttajan erilaisuuden ja ristiriitatilanteissa pyritään löytämään yhteisesti ratkaisuja. Lapsella integraatio voi parhaimmillaan johtaa toimivaan kaksikielisyyteen, jossa hän hallitsee molemmat kielet hyvin. (Mts. 39.)

Ongelmat kielessä ja kommunikaatiossa voivat vaikuttaa muiden käsityksiin maahanmuuttajasta ja siten vähitellen myös maahanmuuttajan käsitykseen itsestään. Maahanmuuttaja voi tuntea itsensä huonoksi, koska ei osaa kieltä eikä tapoja. Tämä voi vaikuttaa merkittävästi hänen itsetuntoonsa. (Ihalainen & Kettunen 2006, 92.) Myös Kotiniemi (2011) tuo esille yhteisen kielen puutteen yhtenä erityispiirteenä. Kielitaidon ollessa molemmilla osapuolilla vajavainen, se aiheuttaa usein väärinymmärryksiä, jonka vuoksi tulkin käyttö palaverissa on välttämätöntä. Lisäksi Kotiniemi (2011) toteaa haastattelussaan, että tulkkia joutuu käyttämään palaverien lisäksi myös niin sanotussa arkityössä. Ilman tulkkia kommunikointi voi olla haastavaa.

5.2.2 Kulttuurien moninaisuus

Vilénin, Leppämäen ja Ekströmin (2008, 237) mukaan ihminen synnyttää kulttuuria itse ja muokkaa sitä. Näkemykset kulttuurista vaihtelevat kulttuurista ja tieteellisestä tutkimustavasta riippuen. Kulttuurieroja tutkittaessa on usein päädytty siihen, että ihminen voi olla ihminen vasta kulttuurin kautta. Ihmisen käyttäytymistä, tunteita ja ajattelua voidaan ymmärtää vasta, kun on pyritty ymmärtämään tämän kulttuuria. Vaikka ihmisellä on piirteitä sekä yksilöllisestä että kollektiivisesta kulttuurista, on jokainen ihminen ainutkertainen yksilö. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 237.)

Individuaalisessa kulttuurissa ihminen nähdään omat mielipiteet ja tarpeet omaavana yksilönä, joka päättää itse omista asioistaan ja hän on niistä itse vastuussa. *Kollektiivisessa* kulttuurissa ihminen nähdään ryhmän jäsenenä, joka huomioi toiminnassaan myös muut ryhmän jäsenet. Ryhmän etu menee omien tarpeiden ja tavoitteiden

den edelle. Perheen kunniaa ja maineen ylläpitämistä pidetään tärkeinä, vaikka se tarkoittaisi henkilökohtaisia uhrauksia. Perheen asioista ja ongelmista ei yleensä kerrota ulkopuolisille. (Räty 2002, 58.)

Individuaalisessa kulttuurissa perheellä tarkoitetaan ydinperhettä, kun kollektiivisessa kulttuurissa perheeseen voi kuulua myös isovanhemmat, tädit, sedät ja serkut. Lähiyhteisö on kollektiivisessa kulttuurissa perheen rinnalla erityisen tärkeä. Individuaalisessa kulttuurissa aviopuolison valinta nähdään henkilökohtaisena rakkauteen pohjautuvana ratkaisuna, kun kollektiivisessa kulttuurissa avioliitto on usein perheiden välinen sopimus, joka liittyy yhteen myös molempien perheet. Näin ei tietenkään voida aina yleistää, mutta on totta, että mitä kollektiivisempi kulttuuri on, sitä enemmän vanhemmilla on sananvaltaa lastensa puolison valinnassa. Tämä näkyi toisen meistä ollessa työharjoittelussa maahanmuuttajatyössä. Siellä oli tapaus, jossa vanhemmat päättivät pojalleen puolison, vaikka tämä oli asiasta erimieltä. Vanhemmat perustelivat rakkauden tulevan avioliiton myötä. (Räty 2002, 59.)

Kulttuurisensitiivisyys kulttuurisen pätevyysalueen viitekehyksissä on kykyä muuttaa toimintatapoja sekä kehittää taitoja ja strategioita positiivisesti työskennellessä kulttuurierojen kanssa. Organisaatiotasolla tämä tarkoittaa palveluiden muokkaamista, ottaen huomioon monimuotoisuuden eri kulttuurien välillä. (Husain 2006, 171.) Fatima Husain (2006, 171) tuo esille, että Cummins (2003) mukaan sensitiivisyys viittaa erityisesti työntekijän asenteisiin, liittyen asiakkaiden kulttuuriseen ainutlaatuisuuteen, sekä kykyyn suhteuttaa informaatio asiakkaille kulttuurisesti relevantilla ja asianmukaisella tavalla. Husainin (2006, 171–172) mukaan Day (2004) on sitä mieltä, että työntekijöiden täytyy myös osoittaa halukkuutensa antaa asiakkaiden itse päättää tulevaisuudestaan omien arvojen ja uskomusten pohjalta.

Kulttuuriherkkyyden hallitseva työntekijä osaa kysyä perheentuen yhteydessä myös sellaisista asioista, jotka vaikuttavat vähemmistöihin. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi köyhyys ja syrjintä. Kulttuuriherkkä työntekijä muuttaa toimenpiteitä perheiden erityistarpeiden mukaisesti. Kulttuurisensitiivisyys liittyy läheisesti tilanteisiin tai kohtaamisiin, joissa tiedostetaan kulttuurierojen monimutkaisuus ja ristiriidat.

Parantaakseen kulttuuriherkkyyden tasoa yksilöiden on luotettava ihmissuhde- ja kommunikaatiotaitoihinsa. (Husain 2006, 172.)

Rädyn (2002, 54) mukaan asiakkaiden ollessa maahanmuuttajia, ei useimmiten ole mahdollista tutustua tarkkaan jokaisen yksilön kulttuuristaan, sillä kulttuurit vaihtelevat maanosien lisäksi maittain ja myös niiden sisällä voi olla erilaisia kulttuureja. Kotiniemen (2011) mukaan erilaiset kulttuurit aiheuttavat perhetyössä yllätyksiä. Hänen mielestään perhetyöntekijän tulisi paneutua perheen taustoihin ennen työn aloittamista, jotta tietää millaisista tilanteista ja ympäristöstä perhe on maahan tullut. Erilaiset uskonnot ja tavat tulee huomioida. Esimerkiksi paastot ja juhlat sekä niihin liittyvät käytännöt voivat aiheuttaa väärin ymmärryksiä, mikäli työntekijä ei ole niistä tietoinen. (Kotiniemi 2011.)

5.2.3 Akkulturaatiostressi

Vieraaseen maahan muuttaminen on kriisi. Maahanmuuttaja jättää omat läheisensä, luopuu tutusta arjestaan ja siirtyy kokonaan uuteen kieleen ja kulttuuriin. Omasta sosiaalisesta ja ammatillisesta asemasta luopuminen on raskasta, vaikka se tapahtuisi vapaaehtoisesti. Mikäli maahanmuuttajan elämään liittyy myös traumaattisia kokemuksia, ovat mielenterveyttä vaarantavat stressitekijät uudet. Myös taakse jätetyn ja uuden maan väliset kulttuurierot vaikuttavat maahanmuuttajan kokemaan kriisiin. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 238–239.)

Tullessaan Suomeen maahanmuuttaja kohtaa erilaisen yhteiskunnallisen järjestelmän. Viranomaisten toiminnassa voi olla suuriakin eroja lähtömaahan verrattuna. Palveluilla voi olla myös erilaisia merkityksiä, kuten esimerkiksi Venäjällä, jossa lapsen huostaanotto on merkinnyt vanhemman oikeuksien lakkauttamista. Useissa Afrikan maissa ei puolestaan tunneta huostaanoton käsitettä lainkaan, ainakaan sellaisena kuin se on Suomessa. (Alitolppa-Niitamo, Moallin & Novitsky 2005, 85–86.)

Uuteen ympäristöön sopeutuminen on vaiheittainen prosessi. Tähän liittyvää kulttuurishokkia voidaan pakolaisten käyttää termiä pakolaiskriisi. Sopeutumisprosessi on samankaltainen kuin muutkin kriisit ja se etenee yksilöllisesti. Prosessin kesto voi

vaihdella yksilöstä riippuen muutamista kuukausista jopa useisiin vuosiin, tai jopa kuolemaan saakka. Myös reaktioiden voimakkuus vaihtelee. Henkilö, joka on lähtenyt maastaan vapaaehtoisesti, sopeutuu yleensä helpommin kuin pakon edestä lähtenyt. Kulttuurishokin etenemisessä on kuitenkin joitain yhtenäisiä piirteitä, joista olemme laatineet taulukon. (Räty 2002, 120–121) Seuraavassa laatimamme taulukko (taulukko 3) kulttuurishokin etenemisestä.

TAULUKKO 3. Kulttuurishokin eteneminen¹

Kulttuurishokin eteneminen	
1. vaihe	Kuherruskuukausi
2. vaihe	Torjunta
3. vaihe	Tasapainonhaku
4. vaihe	Useamman kulttuurin hallinta

¹Huom. Taulukon tiedot lähteestä Räty 2002, 121

Kulttuurishokin ensimmäisessä vaiheessa ihminen on innostunut kaikesta uudesta. Hän on tietoinen kulttuurieroista, jotka rajoittavat kanssakäymistä. Kuitenkin hän suhtautuu positiivisesti uuden maan mahdollisuuksiin ja uskoo oppivansa nopeasti kielen. Tätä vaihetta kutsutaan *kuherruskuukausivaiheeksi*. Toisessa vaiheessa, eli *torjuntavaiheessa*, suhtautuminen uuteen kulttuuriin on vihamielistä. Uuteen maahan muuttamiseen liittyvät vastoinikäymiset turhauttavat. Tähän vaiheeseen liittyy oman kulttuurin ihannoiminen ja siihen turvautuminen. Maahanmuuttaja saattaa reagoida voimakkaasti vastoinkäymisiin, jolloin kielteiset kokemukset kasaantuvat. Kolmannessa vaiheessa ihminen alkaa osittain ymmärtää tilannettaan maahanmuuttajana. (Räty 2002, 121.)

Tasapainonhaku on kolmas vaihe. Siinä ihminen hyväksyy tilanteeseensa. Tunteet monipuolistuvat, kun ensimmäisessä vaiheessa ne olivat myönteisiä ja toisessa kielteisiä. Maahanmuuttajatyö toimii ohjaavassa asemassa maahanmuuttajalle kulttuurien tasapainon löytämiseksi. Neljäs vaihe, eli *useamman kulttuurin hallintavaihe*, on viimeinen vaihe kulttuurishokin etenemisessä. Siinä ihminen on omaksunut kahdesta kulttuurin kielen, arvot ja tavat. Tässä vaiheessa hän osaa elää tasapainossa kahden kulttuurin välissä ja integroitumista voidaan pitää onnistuneena. (Räty 2002, 121.)

5.2.4 Perhedynamiikan muutokset uuteen maahan tultaessa

Tietyissä kulttuurissa kasvaminen tarkoittaa kielen, arvojen, normien ja roolien omaksumista, sekä yhteiskunnan rakenteen ja toiminnan hahmottamista. Tässä yhteydessä voidaan puhua myös sosialisatiosta, jolla tarkoitetaan prosessia, jossa ihminen oppii yhteiskunnan jäsenenä toimimisen edellyttämät tiedot ja taidot ja hänestä tulee yhteiskunnan täysivaltainen jäsen. Sisäistämisestä suurin osa tapahtuu tiedostamatta. Kieli ja vuorovaikutus ovat linkki sosiaaliseen ympäristöön sekä yhteiskuntaan. Usein päävastuu kulttuuristen arvojen välittämisestä on perheellä, vaikka yhteiskunta siihen vaikuttaisikin erilaisten instituutioiden, kuten koulujen ja päivähoidon, kautta. Tarkoituksena on varmistaa, että ihminen sisäistää yhteiskunnan perustana olevat arvot, normit ja käyttäytymisen tavat. (Alitolppa-Niitamo 2005, 45; Eriksen 2004, 89–92.)

Perheellä on omat roolinsa, arvonsa ja tapansa toimia. Yleensä yhteiskunnan instituutiot tukevat niitä. Eri maahan muuttaessa tilanne muuttuu, kun aiemmin opittu käyttäytymistapa ei enää toimi samalla tavalla. Maahanmuuttaja voi joutua kyseenalaistamaan aiemmin oppimansa sekä opettelemaan kokonaan uudet säännöt, normit ja roolit. Hän joutuu hahmottamaan uuden yhteiskunnan toimintaperiaatteet. Oma vanhemmuus ja kasvatuseriaatteet ovat uusien haasteiden edessä. Lapsia kasvatetaan tilanteessa, jossa aiemmin opitut roolit ja normit eivät välttämättä toimi. (Alitolppa-Niitamo 2005, 45.)

Maahanmuuttajalla voi olla erilainen käsitys perheen sisäisistä rooleista ja ongelmanratkaisutavoista verrattuna uudessa maassa vallitsevaan käsitykseen. Kuitenkin kaikilla vanhemmilla on yhteistä se, että he tahtovat lapsilleen hyvää. Kasvatusmenetelmät ja vanhemmuuden toteutuminen vaikuttavat siihen, kasvaako lapsesta yhteiskunnan hyväksymä ja arvostama jäsen. Lisäksi on muistettava, että jokaisessa maassa ja kulttuurissa on omat asiansa joita arvostetaan ja pidetään hyväksytyinä. Maahanmuuttajataustainen perhe ei välttämättä kohtaa vastaanottavan yhteiskunnan rooliodotuksia, ennen kuin lapsi siirtyy suomalaiseen päivähoitoon tai kouluun. Vasta sitten, kun perhe saa riittävän kosketuksen suomalaiseen kasvatuskulttuuriin, alkavat yhteiskunnan rooliodotukset vaikuttaa. Työntekijän tulee antaa maahanmuuttaja-

perheelle aikaa ja tilaa muutokselle. Maahanmuuttajavanhemman kulttuuria ja mielipiteitään lastenkasvatuksesta tulisi arvostaa. Mikäli vanhemman ei tarvitse pelätä lapsensa menettävän jotain tärkeää omasta taustastaan, ei hänen myöskään tarvitse kasvattajana ylikorostaa omaa kulttuuriaan. Vuorovaikutustilanteissa työntekijä vaikuttaa omalla käyttäytymisellään perheen roolien muotoutumiseen. (Novitsky 2005, 73, 80–82)

Pakolaisperheissä perhe on tuenlähteenä ensiarvoisen tärkeä. Lasten kasvattaminen on hankalaa uudessa ympäristössä, kun perheen arvot eroavat valtauyhteiskunnan arvoista. Jos perhe hajoaa, sitä on vaikea korvata uudessa kotiyhteiskunnassa ja silloin menetetään tärkeä tukiverkosto. Muuttoprosessissa pakolaisperheet joutuvat käymään läpi suuria muutoksia ja ne heijastuvat perheenjäsenten rooleihin sekä perheen sisäisiin suhteisiin. Tämä voi mahdollisesti johtaa konflikteihin lasten ja vanhempien välillä. Yhteisöllisissä kulttuureissa apua haetaan ensisijaisesti esimerkiksi sukulaisilta tai yhteisön jäseniltä perheeseen ja lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa. Ammattiapu on monille vierasta tässä kontekstissa. Malva-perhetyön ei-viranomainen työnluonne asettuu edukseen näissä tapauksissa. (Anis 2008, 43.)

Lastensuojelu voi olla maahanmuuttajaperheelle vieras asia, jota on vaikea ymmärtää. Yhteisökeskeisessä kulttuurissa perhekeskeiset ongelmat ratkaistaan usein lähiyhteisön avulla. Lastensuojelun lapsikeskeinen lähestymistapa ja lapsen kuuleminen voivat vanhemmista tuntua siltä, että lapselle annetaan liikaa vastuuta tai että lapsi käännytetään vanhempiaan vastaan. Vanhemmat saattavat toivoa tiukempia kurinpitotoimenpiteitä yhteiskunnan taholta. Heidän sukulaisista ja lähiyhteisöistä koostuva lähiverkosto on jäänyt kotimaahan ja he joutuvat kasvattamaan lapsensa yksin. Oma kulttuuri ja arvomaailma voivat olla ristiriidassa uuden maan kulttuurin ja arvomaailman kanssa, mikä luo jännitteitä ja aiheuttaa sopeutumisongelmia. Voimat eivät välttämättä enää riitä lapsen hoitamiseen ja kasvattamiseen. (Räty 2002, 174.)

5.2.5 Voimavarakeskeinen työskentely

Voimavarakeskeisessä ajattelu- ja ratkaisukeskeisyys keskittyvät Saarnion (2004, 247) mukaan ongelmien sijasta ratkaisuihin. Tavoitteena on nähdä asiat ja ongelmat voi-

mavaroina ja luopua syyttelyyn tai ahdistuneisuuteen johtavista toimintatavoista. (Saarnio 2004, 247.) Voimavara tarkoittaa sisäistä voimantunnetta, jonka ansiosta ihminen kykenee tekemään toimija, jotka vaativat ponnisteluja. Se on käsitteenä laajempi kuin motivaatio. Voimavaraksi voidaan lukea erilaiset kyvyt ja taidot, henkiset ja fyysiset ominaisuudet sekä esimerkiksi ihmissuhteet, asenteet, toimintamahdollisuudet, valta ja tilan saaminen. Myös perhetyöntekijä voidaan nähdä voimavarana. (Rönkkö & Rytkönen 2010, 192–194.)

Voimavarojen ymmärtäminen on kulttuurisidonnaista. Esimerkiksi länsimaaisessa kulttuurissa voimavarat mielletään usein yksilöllisiksi ominaisuuksiksi. Voimavarat liittyvät subjektiiviseen kokemukseen ja niitä voidaan verrata hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Turvallisuus on yksilöllisesti vaihteleva tunne joka määrittyy eri tavalla riippuen ikäkaudesta ja elämäntilanteesta. Perheen ja lähiverkoston hyvinvointi vaikuttaa myös varsinaisesti toipumassa olevan asiakkaan kuntoutumiseen. (Rönkkö & Rytkönen 2010, 192–193; Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 192.)

Voimavaraistava työote keskittyy tutkimaan ihmisen ja perheen toiminnassa, ajattelussa ja arvomaailmassa olevia myönteisiä ja kantavia asioita. Taustalla on ajatus siitä, että asioiden käsitteleminen tuntuu toivottomalta ja raskaalta jos keskitytään yksipuolisesti vain ongelmien tutkimiseen ja haittakuvauksien luomiseen. Haittakuvaukset voivat pahimmassa tapauksessa vain vahvistaa ihmisen käsitystä omasta kyvyttömyydestään hallita elämäänsä. Siksi tarvitaan ihmisen pystyvyyttä ja toimijuutta korostavia työtapoja. (Rönkkö & Rytkönen 2010, 188.)

5.3 Malva-perhetyön prosessi suhteessa muihin lastensuojelullisiin perhetyön prosesseihin

5.3.1 Alvari-perhetyön prosessi

Malva-perhetyö on Alvari-perhetyöhön pohjalta kehitetty kotona toteutettavan perhetyönmalli. Niemen (2002, 36) mukaan Alvari-perhetyön prosessi on yhdeksän vaiheinen. Ensimmäisenä vaiheena ovat *tulotapahtumat*, jossa aletaan miettiä perhe-

työn tarvetta kyseisen perheen auttamiseksi. Taustalla on aina jonkinasteinen lastensuojelullinen huoli. Syynä voi olla esimerkiksi huoli äidin jaksamisesta, päihdeongelmista, parisuhteen ongelmista tai perheväkivallasta. (Mts. 36.)

Toisena vaiheena on noin kuukauden mittainen *harkinta-aika*. Tämän aikana asiakasperhe voi itse päättää, antaako Alvari-perhetyö heidän tarpeisiinsa vastaavaa tukea. Kolmantena vaiheena on *sopimuksenteko sekä tavoitteiden asettaminen*. Mikäli harkinta-ajan jälkeen perhetyötä päätetään alkaa toteuttamaan, laatukriteereiden mukaan asiakkuudesta tulee tehdä kirjallinen sopimus perheen, Alvari-työntekijöiden ja kunnallisen lastensuojelun kesken. Silloin luodaan myös tavoitteet, jotka tähtäävät aina positiiviseen toimintaan ja ovat realistisia perheelle toteuttaa sekä sopivat perheen arkeen. Tavoitteina voi olla esimerkiksi lapsen koulun suorittaminen kunnialla loppuun tai kouluunmenon varmistaminen.

Neljäntenä vaiheena on *muiden auttamistahojen kartoitus*, joiden tarve on vähentynyt pitkäaikaisen perhetyön johdosta lähes puoleen. Auttajatahoja voivat olla esimerkiksi mielenterveystoimisto, kasvatus- ja perheneuvola, yksityinen terapeutti, seurakunta, poliisi ja erilaiset järjestöt, kuten Suomen Punainen Risti ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Seuraavana on Alvari-perhetyön tärkein vaihe, *luottamuksen ja kontaktin syntyminen*. Tämä viides vaihe on perustana koko työlle, sillä jos positiivista kontaktia ei synny perheen ja työntekijän välille, eivät työntulokset ole yhtä kauaskantoiset. Luottamuksen ja positiivisen kontaktin luominen ei kuitenkaan tapahdu hetkessä, mutta se on kaiken pohjana ja silloin on kyse suhteesta, joka tukee ja on terapeutin. Työntekijät pitävät sitä työn onnistumisen tärkeimpänä tapahtumana. (Niemi 2002, 37–43.)

Kontaktin ja luottamisen syntymisen jälkeen voidaan kuudentena vaiheena ottaa *käyttöön erityismenetykset*. Alvari-perhetyöntekijät ovat hankkineet monipuolista koulutusta erilaisten menetelmien käytöstä. Esimerkiksi aktiivinen kuuntelu poikkeaa tavallisesta kuuntelusta siten, että työntekijä ottaa tietyn roolin, jossa kuuntelee asiakasta ja yrittää tavoitella asiakkaan tunnetiloja. Muina menetelminä voi olla esimerkiksi erilaiset keskustelut, lasten virikkeet, aikuisten virikkeet, arkielämäntaidot, ratkaisukeskeinen menetelmä, vanhemmuuden roolikartta, verkostokartta ja suku-

puu. Tässä vaiheessa (vaihe 7) voidaan olettaa *perheessä* tapahtuneen jo *muutoksia* tai *mahdollisia retkahduksia ja niiden analysointia* (vaihe 8). Sen jälkeen mietitään, onko vielä tarvetta perhetyölle ja *selvitellään jatkotuen* mahdollisuudet (vaihe 9). Asiakassuhteen loppuvaiheessa kotikäyntejä harvennetaan selvästi. Prosessin kesto on noin 1-2 vuotta ja nämä vaiheet käydään läpi kyseisen aikavälin puitteissa. (Niemi 2002, 36–44.)

5.3.2 Malva-perhetyön prosessi

Tuula Kotiniemen (2011) mukaan Malva-perhetyön prosessi etenee siten, että aluksi maahanmuuttajapalveluiden sosiaalityöntekijät arvioivat perhetyöntarpeen ja valikoivat palvelunpiiriin tulevat perheet. Maahanmuuttajapalveluiden palaverissa käydään läpi perheiden tilanne sekä Malva-perhetyöntekijän resurssit työskentelyyn. Maahanmuuttajapalveluiden sosiaalityöntekijä ottaa yhteyden perheeseen ja sopii mahdollisesta perhetyön aloittamisesta heidän kanssaan. Mikäli perhetyö aloitetaan, pidetään aloituspalaveri perheen kotona, jossa on läsnä perhe, sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä, tulkki ja muut verkostoon kuuluvat palaverin kannalta tarpeelliseksi katsotut osapuolet. (Goda-Savolainen 2011; Kotiniemi 2011.)

Palaverin jälkeen alkaa varsinainen työskentely perheessä, josta tehdään kirjallinen sopimus. Ensimmäinen seurantalaveri pidetään noin kuukauden tai kahden kuukauden kuluttua perhetyön aloittamisesta. Palaverissa katsotaan, miten työskentely on lähtenyt käyntiin, onko se vastannut perheen odotuksia, tulisiko työskentelyyn tehdä jotain muutoksia vai lopetetaanko perhetyö. Mikäli perhetyö jatkuu, työskentely perheen kanssa kestää noin 1-2 vuotta. Perhetyö päätetään palaveriin, jossa on läsnä perhe, sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijä. Palaverissa arvioidaan työskentely, mihin se on johtanut sekä mahdolliset ehdotukset jatkoa ajatellen. Jos perheelle ei ole vielä tullut kolmea vuotta täyteen maahanmuuttajapalveluissa, perhetyötä voidaan myös mahdollisesti jatkaa Malvassa. Muussa tapauksessa he voivat myös siirtyä kunnalliselle puolelle asiakkaaksi. Lopuksi Malva-perhetyöntekijä tekee kirjallisen yhteenvedon työskentelystä. (Kotiniemi 2011.)

5.3.3 Lastensuojelun asiakasprosessi

Malva-perhetyön prosessi mukailee lastensuojelun asiakasprosessia. Lastensuojelun asiakasprosessi alkaa asian tullessa vireille. Lapsen kanssa työskentelevä voi huomata tarpeen erityiseen suojeluun tai perhe on voinut jo pitkään olla toimeentulotukiasiakkuudessa. Joskus vanhemmat tai lapset hakevat itse apua lastensuojelulta. Huoltaja saattaa kokea, ettei hän enää jaksakaan yksin lasten kanssa. Myös joku sivullinen voi tehdä lastensuojeluilmoituksen. Lastensuojelulaissa on määrätty ilmoitusvelvollisuus lapsesta, joka voi huonosti. (Taskinen 2008, 30; L417/2007 ks. 25§.)

Seuraavaksi selvitetään lastensuojelun tarve. Lastensuojelutarpeen selvittämiseksi sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on tavattava lapsi henkilökohtaisesti. Samalla arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien toimintaa sekä huoltajan mahdollisuuksia huolehtia lapsesta. Selvityksestä tehdään yhteenveto, jossa kootaan ylös vahvuuksia ja muutostarpeita perheen elämässä sekä mietitään mahdollisia jatkotoimenpiteitä. (Taskinen 2008, 34–37.)

Asiakkuus päättyy, jos lastensuojelullisiin toimenpiteisiin ei ole aihetta. Jos lastensuojelullinen tarve todetaan, tehdään ehdotus jatkotoimenpiteistä sekä asiakassuunnitelma. Avohuollon tukitoimina järjestetään erilaisia palveluja lapsen ja perheen tukemiseksi ja niistä tehdään erillinen päätös. Avohuollon tukitoimien määrä ja laatu vaihtelevat kunnittain. Lapsi voidaan myös sijoittaa kiireellisesti, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tai sijaishuollon tarpeessa. Lapsi pyritään ensisijaisesti sijoittamaan jonkun lapselle läheisen henkilön luokse. Lisäksi yksi näkyvin toimenpide on huostaanotto. Huostaanottoon ja sijaishuoltoon voidaan ryhtyä silloin, jos sijaishuollon oletetaan olevan lapsen edun mukaista tai avohuollon tukitoimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi tai ne eivät ole olleet sopivia lapsen huolenpidon toteuttamiseksi. (Taskinen 2008, 37, 39–50.)

TAULUKKO 4. Lastensuojelun asiakasprosessi

(ks. alkuperäinen taulukko Taskinen 2008, 33.)

Lastensuojelun asiakasprosessi		
1. Asia tulee vireille		
2. Selvitetään lastensuojelullinen tarve ja tehdään yhteenveto		
2.1 Todetaan lastensuojelullinen tarve. Ehdotetaan jatkotoimenpiteitä ja laaditaan asiakassuunnitelma	2.2 Ei lastensuojelullista tarvetta. Asiakkuus päättyy	
3. Jatkotoimenpiteet:		
3.1 Avohuollon tukimuodot	3.2 Kiireellinen sijoitus	3.3 Huostanotto ja si- jaishuolto
4. Jälkihuolto		
5. Lastensuojelullinen tarve poistuu ja asiakkuus päättyy		

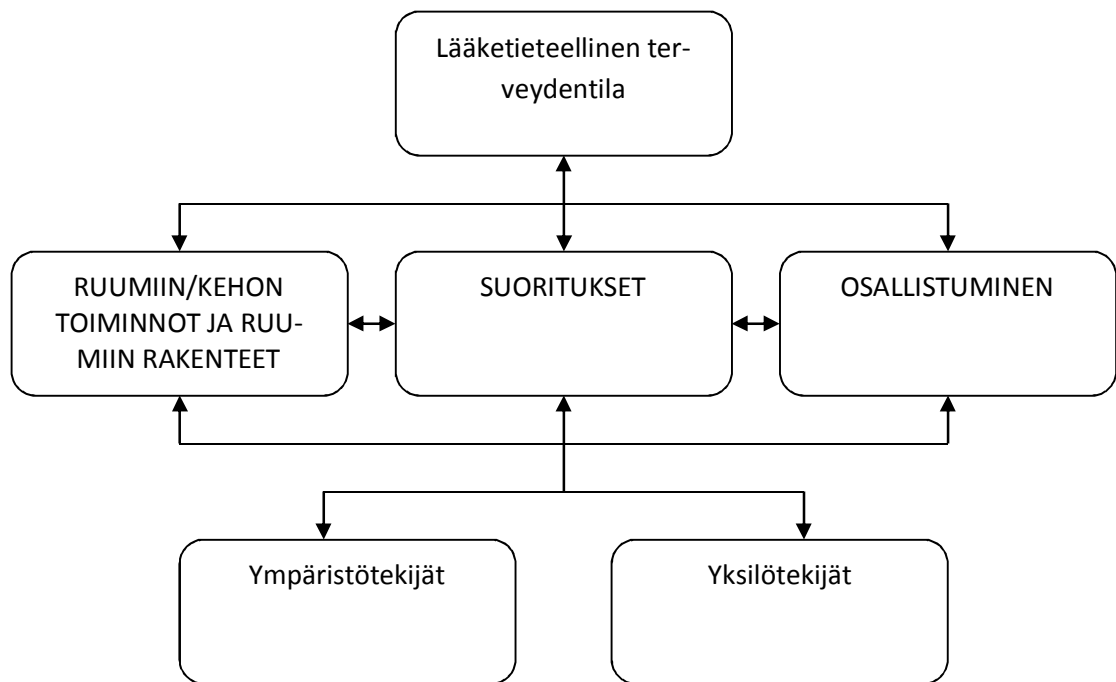
Lapselle tai nuorelle on järjestettävä jälkihuoltoa sijaishuollon ja avohuollon tukitoimenä tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen. Jälkihuollon päämääränä on ohjata lapsi takaisin kotiin. Se rakentuu lapsen tai nuoren tarpeiden mukaisesti. Lastensuojelullisen tarpeen poistuttua, seuraa viimeisenä vaiheena asiakkuuden päättyminen ja lastensuojelun asiakasprosessi loppuu. (Taskinen 2008, 33, 88–89.)

5.4 Malva-perhetyö kuntoutuksenohjaajan näkökulmasta

Kuntoutusohjausnimikkeistön (2003, 27) mukaan kuntoutuksenohjaajan tehtävänä on myös kasvatusta ja koulunkäyntiä tukeva ohjaus (K230). Malva-perhetyöntekijän toimenkuva joutuu käsittelemään näitä asioita Malva-perhetyön tiimoilta. Malva-perhetyöntekijän kuntouttava työote sivuaa myös kuntoutuksenohjaajan kompetensseja. Perhettä ja lähiyhteisöä tuetaan ja ohjataan lapsen ja nuoren kasvatuksessa ja kehityksessä. Lisäksi kuntoutuksenohjaajan työnkuvaan voi kuulua esimerkiksi harrastustoimintaan liittyvä ohjaus ja neuvonta (K225). Molemmat kuuluvat kuntoutumista tukevan ohjauksen ja neuvonnan (K2) alle. (Mts. 26–27.)

Kuntoutuksenohjaajan näkökulmasta on tärkeää tarkastella Malva-perhetyötä myös kansainvälisen ICF-luokituksen kannalta. Maailman terveysjärjestö WHO:n ICF-luokituksen suomenkielisen laitoksen (ICF: toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004, 18–19) mukaan ihmisen toimintakyky raken-

tuu lääketieteellisen terveyden sekä ympäristö- ja yksilötekijöiden dynaamisen ja spesifin vuorovaikutuksen tuloksena. Lisäksi vuorovaikutus on kaksisuuntaista, sillä toimintarajoitteet voivat vaikuttaa myös terveydentilaan. ICF-luokitus ei koske ainoastaan niitä henkilöitä, joilla on toimintarajoitteita. ICF koskee kaikkia ihmisiä ja se on yleiskäyttöinen. (Mts. 7, 18–19.) Alla olevassa kuviossa (kuvio 3) ilmenevät ICF-luokituksen osa-alueet ja niiden vuorovaikutussuhteet.

KUVIO 3. ICF-luokituksen osa-alueet ja niiden vuorovaikutussuhteet
(ks. alkuperäinen kuvio: Mts. 18)

Osallistumisella tarkoitetaan ICF-luokituksessa osallisuutta elämän tilanteisiin. Suoritus puolestaan on ihmisen toteuttama tehtävä tai toimi. Suoritus ja osallistuminen (ks. Liite 5) pitävät sisällään yhdeksän pääluokkaa, joihin kuuluvat oppiminen ja tiedon soveltaminen, yleisluonteiset tehtävät ja vaateet, kommunikointi, liikkuminen, itsestä huolehtiminen, kotielämä, henkilöiden välinen vuorovaikutus ja ihmissuhteet, keskeiset elämänaalueet sekä yhteisöllinen, sosiaalinen ja kansalaiselämä. (ICF: toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004, 10, 30.)

ICF-luokitus painottuu Malva-perhetyössä vahvasti henkilöiden väliseen vuorovaikutus- ja ihmissuhteisiin, joka jaotellaan edelleen henkilöiden välisen yleisluonteisen vuorovaikutuksen luokituksiin (d710-d729) sekä henkilöiden välisen erityisen vuoro-

vaikutuksen luokituksiin (d 730-d779). Jälkimmäisestä eritoten perhesuhteet (d760) nousevat tärkeänä osana Malva-perhetyötä. Perhesuhteisiin kuuluvat muun muassa vanhemman suhde lapseen (d7600), lapsen suhde vanhempaan (d761), sisarussuhteet (d7602) sekä laajennetun perheen sisäiset suhteet (d7603). Malva-perhetyössä tärkeänä osana on vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Lisäksi joissain haastattelemissamme Malva-perheissä oli sisaruksia ja muita perheenjäseniä, kuten esimerkiksi isovanhemmat. (ICF: toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004, 41–42, 157–161.)

Ympäristötekijöille tarkoitetaan ICF-luokituksessa sitä fyysistä, sosiaalista ja asenneympäristöä, jossa ihminen asuu ja elää. Ympäristötekijöihin kuuluu viisi pääluokkaa. Ne ovat tuotteet ja teknologia, luonnon mukainen ympäristö ja ihmisen tekemät ympäristömuutokset, tuki ja keskinäiset suhteet, asenteet, sekä palvelut, hallinto ja politiikka. (ICF: toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004, 10, 30.)

Malva-perhetyössä ympäristötekijät kytkeytyvät olennaisesti ympäristötekijöiden kolmanteen pääluokkaan, tuki ja keskinäiset suhteet. Kyseisessä pääluokassa esimerkiksi lähiperhe (e310), laajennettu perhe (e315), ystävät (e320), tuttavat, ikätoverit, työtoverit, naapurit ja yhteisön jäsenet (e325) sekä terveydenhuollon ammattihenkilöt (e335) ja muut ammattihenkilöt (e360) ovat asioita jotka voivat ilmetä Malva-perheiden kohdalla. Tässä pääluokassa ihmiset ovat niitä ihmisiä, jotka tarjoavat muun muassa käytännössä toteutuvaa tukea ja hoivaa esimerkiksi leikkien lomassa tai päivittäisen elämän toimissa. (ICF: toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004, 185–186)

ICF-luokitus on laaja kattaus, joka käsittää monipuolisesti näkökohtia liittyen terveyteen. Kuitenkaan se ei kata sellaisia olosuhteita, jotka eivät liity terveyteen. Vaikka etninen tausta tai uskonto voi joissain tapauksissa estää ihmistä suorittamasta jotain tehtävää, se ei itsessään ole ICF-luokituksessa luokiteltava terveyteen liittyvä osallistumisrajoite. Tästä huolimatta myös uskonto näkyy ICF-luokituksessa esimerkiksi juuri suorituksen ja osallistumisen yhdeksänteen pääluokkaan kuuluvassa kohdassa uskonto ja hengellisyys (d930). Kuntoutuksenohjaajan näkökulmasta olisi mielenkiin-

toista tutkia ICF-luokituksen ja Malva-perhetyön yhteyttä tarkemmin. (ICF: toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004, 7, 39–42.)

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan lastensuojelullisen perhetyön toteutumista Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa. Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa, millaisia kokemuksia asiakassuhteen päättäneillä perheillä on Malva-perhetyöstä ja siitä, miten lastensuojelullinen perhetyö toteutuu Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden Malva-perhetyössä. Lisäksi tutkimuksessa tarkastellaan millaisten perheiden kanssa Malva-perhetyöntekijä työskentelee ja millaisiin työskentelymalleihin Malva-perhetyö perustuu.

Tutkimuksemme kohderyhmänä on Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden Malva-perhetyön asiakassuhteen päättäneet perheet. Tutkimuksen tavoitteena on palvella toimeksiantajaa kokoamalla subjektiivisia kokemuksia. Tutkimuksen ongelmanasettelu pohjautuu lastensuojelullisen perhetyön, pakolaistyön ja niitä ohjaavien lakien sekä Malva-perhetyöstä nousseiden erityispiirteiden viitekehykseen.

6.2 Aiheen valinta

Aiheen valinta tapahtui sen jälkeen kun olimme päättäneet tehdä opinnäytetyötä yhdessä. Toisella meistä on kokemusta ulkomaanharjoittelun lisäksi perhetyöstä vastaanottokeskuksessa sekä maahanmuuttajatyöstä työvalmennussäätiö Tekevällä (nykyinen Sovatek). Toinen meistä on puolestaan aikaisemmalta koulutukseltaan lähihoitaja, suuntautunut lasten ja nuorten ohjaukseen ja kasvatukseen. Tutkimuksen aihe yhdistää molempien intressejä palvellen samalla yhteistä kiinnostusta kuntoutuksen ammattialaan.

Yhteistyömme Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden kanssa alkoi keväällä 2011. Tutkimuksemme aihe nousi työelämän tarpeesta selvittää Malva-perhetyön vaikuttavuutta. Lisäksi heillä oli tarve saada kirjallista materiaalia ja tutkittua tietoa Malva-perhetyöstä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun puolesta ohjeistettiin että vaikuttavuuden sijaan tulisi tutkia kokemuksia. Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden kanssa käydyissä neuvotteluissa päädyttiin selvittämään millaisia kokemuksia Malva-perhetyön asiakkailla on Malva-perhetyöstä ja sen toteutumisesta. Tutkimussuunnitelman valmistuttua Jyväskylän kaupunki myönsi opinnäytetyöllemme tutkimusluvan keväällä 2011. Opinnäytetyön eri vaiheissa pidimme yhteistyökokouksia maahanmuuttajapalveluiden edustajan Kati Turtiaisen kanssa, joka valvoi työn etenemistä. Lisäksi meillä oli tapaamisia Malva-perhetyöntekijä Tuula Kotiniemen kanssa, sekä maahanmuuttajapalveluiden omien sosiaalityöntekijöiden kanssa.

6.3 Tutkimuksen menetelmät ja toteutus

Laadimme tutkimuskysymykset toimeksiantajan tarpeiden pohjalta. Ne tarkentuivat lopulliseen muotoonsa tutkimuksen edetessä pidemmälle. Keskeisimpänä menetelmänä käytimme teemahaastattelua. Kohderyhmänä olivat Malva-perhetyön asiakkaat, joiden asiakassuhde oli jo päättynyt. Tämä mahdollisti perheiden avoimuuden puhua vapaasti kokemuksistaan Malva-perhetyöstä. Turtiainen (2011b, 144) pitää tutkimuseettisyyden kannalta tärkeänä että asiakkaat eivät ole enää maahanmuuttajapalveluiden asiakkaana. Hänen mielestään se mahdollistaa vapaan puhumisen viranomaiskokemuksista. Meidän mielestämme tämä voi lisätä tutkimuksen luotettavuutta, sillä perheillä ei ollut mitään syytä vääristää totuutta. Lisäksi he ovat käyneet koko prosessin läpi, jolloin heidän kokemuksensa kattavat perhetyön kaikki vaiheet. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 11, 42) mukaan haastattelut perustuvat kielelliseen vuorovaikutukseen, etenkin keskustelunomaisissa haastatteluissa vuorovaikutuksen merkitys korostuu ja näin haastattelijä voi lähestyä vaikeitakin tutkittavia asioita. Vapaamuotoiset haastattelut voivat tuoda julki sellaisia asioita, jotka muilla keinoin jäisivät todennäköisesti selvittämättä. (Mts. 11, 42.)

Malva-perheiden lisäksi haastattelimme Malva-perhetyöntekijää sekä Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden sosiaalityöntekijää. Ne ovat olleet keskeisenä tietoläh-

teenä opinnäytetyössämme tutkiessa Malva-perhetyötä. Haastattelimme heitä teemahaastattelun pohjalta yksilöhaastattelun muodossa. Työntekijöiden haastattelut toteutimme kevään ja syksyn 2011 aikana. Malva-perheitä haastattelimme syksyllä 2011. Hirsjärvi ja Hurme (2000, 11, 42) toteavat, että haastattelu on yksi tiedonhankintamenetelmien perusmuodoista. Sitä voidaan käyttää monipuolisesti lähes kaikilla erilaisissa tarkoituksissa, sen avulla selvitetään myös syvällistä tietoa. Haastattelu määritellään usein yksinkertaisesti keskusteluksi, jolla on etukäteen suunniteltu tarkoitus. Haastattelu eroaa keskustelusta, koska se pyrkii keräämään informaatiota ja sen toiminta on päämäärähakuista ja ennalta suunniteltua. Haastattelut ovat toimivia etenkin silloin, kun halutaan selvittää ihmisten mielipiteitä, käsityksiä ja uskomuksia sekä kerätä tietoa. Tutkimuksessamme halusimme selvittää Malva-perheiden kokemuksia Malva-perhetyöstä. Malva-perhetyöntekijältä ja Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden sosiaalityöntekijöitä haastatteleamalla puolestaan keräsimme tietoa Malva-perhetyöstä ja sen toteutumisesta. (Mts. 11, 42.)

Tarkoituksesta riippuen haastattelu voidaan toteuttaa erilaisin tavoin, koska haastattelulajeja on useita ja ne noudattavat eri tavoitteita ja toimintasääntöjä. Haastattelulajit voidaan erotella esimerkiksi lomakehaastatteluksi, teemahaastatteluksi ja strukturoimattomaksi haastatteluksi. Käytimme haastatteluissa puolistrukturoitua teemahaastattelua. Käsittelyn yhdenmukaisuus vähenee mitä strukturoimattomaksi se menee. Usein nämä haastattelut ovat enemmän asiakaskeskeisiä ja avoimia haastatteluja. Haastattelemamme Malva-perheet toivat esiin vapaasti omia kokemuksiaan Malva-perhetyöstä teemahaastattelurungon pohjalta. Toisena vaihtoehtona oli lomakehaastattelu, joka on käytetyin haastattelulaji. Se ei mielestämme olisi palvellut tutkimustamme, koska lomakehaastattelun suurimpana haasteena ovat kysymysten ja haastattelulomakkeen muotoilu ja usein vaihtoehdot ovat enemmän tutkija- kuin asiakaslähtöisiä. Lomakkeet olisi pitänyt kääntää haastateltavien Malva-perheiden omalle äidinkielelle, jotta vastaukset olisivat olleet luotettavia. Lisäksi vastaukset olisi pitänyt kääntää suomeksi, joka olisi vienyt enemmän resursseja kuin tulkin käyttö haastattelutilanteissa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 11, 44–45.)

Teemahaastattelu on kohdennettu tiettyyn teemaan, josta haastattelussa keskustellaan. Sen ominaispiirteisiin kuuluu se, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilan-

teen, mikä tässä tapauksessa on ollut Malva-perhetyön asiakkuus. Haastattelu perustuu usein haastateltavan subjektiivisiin kokemuksiin tilanteista, joita haastattelija on jo analysoinut. Teemahaastattelu ja kohdennettu haastattelu saattavat aluksi vaikuttaa samanlaisilta, mutta ne eroavat kuitenkin toisistaan. Teemahaastattelu eroaa fokusoidusta haastattelusta siten, että se lähtee oletuksesta, jossa yksilön kokemuksia, uskomuksia, ajatuksia ja tunteita voidaan tutkia kyseisellä haastattelumenetelmällä. Fokusoitu haastattelu edellyttää tiettyä kokeellisesti aikaansaattua yhteistä kokemusta. Teemahaastattelu sopi mielestämme fokusoitua haastattelua paremmin Malva-perhetyön tutkimiseen, sillä halusimme kerätä nimenomaan Malva-perheiden kokemuksia liittyen Malva-perhetyöhön. Lisäksi siitä ei ole toistaiseksi saatavilla mitään kokeellisesti aikaansaattua yhteistä kokemusta. Teemahaastattelussa kaikkein oleellista on se, että haastattelu etenee tiettyjen teemojen varassa yksityiskohtaisen kysymysten sijasta. Tämä menetelmä tuo tutkittavien äänet kuuluviin sekä painottaa ihmisten tulkintoja asioista ja heidän asioille antamiensa merkitysten keskeyttä sekä sitä, että merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

Kysymysten laatiminen Malva-perheille tapahtui yhteistyössä toimeksiantajan ja Malva-perhetyöntekijän kanssa. Teemahaastattelurunkoa ja -kysymyksiä laatiesamme huomioimme kulttuuritaustan kysymysten asettelussa noudattaen selkeitä sanaisia lauseita. Yhteistyö toimeksiantajan ja Malva-perhetyöntekijän kanssa oli tärkeää, koska heillä on kokemusta siitä, millaisesta kulttuuritaustasta Malva-perheet tulevat ja miten he ymmärtävät heille esitettävät kysymykset käytännössä. Asettelimme kysymykset neutraaleiksi. Esimerkiksi kun halusimme selvittää kehittämisideoita sen sijaan, että olisimme kysyneet mikä oli huonoa, kysyimme oliko perhetyötä riittävästi tai olisiko perhe mahdollisesti halunnut, että perhetyöntekijä olisi tehnyt jotain toisin.

Tutkimuksen yleistettävyydestä mainittakoon, että tutkimus on toistettavissa, mutta tuloksena saatuja Malva-perheiden kokemuksia ei voida yleistää. Kokemukset ovat aina henkilökohtaisia. Näin ollen tutkimustulokset eivät ole yleistettävissä. (Mäkinen 2006, 102–103.) Liitteenä ovat teemahaastattelurungot, joita käytimme haastatellesamme Malva-perheitä (liite 3) sekä Malva-perhetyöntekijää ja Jyväskylän maahan-

muuttajapalveluiden sosiaalityöntekijää (liite 4). Teemahaastattelurungot pohjautuvat tutkimuskysymyksiin.

Haastateltavia perheitä oli neljä, valitsimme heidät yhdessä Malva-perhetyöntekijän kanssa. Pohdimme Malva-perhetyöntekijän kanssa haastattelutilanteiden kokoonpanoja. Haastattelujen toteuttaminen perheittäin oli luontevin ratkaisu, sillä perhetyö koski koko perhettä huolimatta siitä, että työskentely saattoi painottua tiettyyn henkilöön. Mahdollisesti osa ratkaisusta olisi ollut toimivampia yksilöhaastatteluiden toteutuksen muodossa. Päätimme kuitenkin noudattaa yhdenmukaista linjausta haastattelutilanteissa. Pyrimme valitsemaan mahdollisimman heterogeenisen ryhmän suhteessa perherakenteisiin ja lähtömaihiin. Malva-perhetyöntekijä sopi haastatteluaikat perheiden ja tulkin kanssa sekä ilmoitti niistä meille. Malva-perhetyöntekijä saattoi meidät perheiden luokse ja poistui haastattelujen ajaksi. Nauhoitimme osan haastatteluista Boss br 600 digitaalisella 8-raita nauhurilla, jonka jälkeen haastattelut litteroitiin sanasta sanaan. Osassa haastatteluja emme erinäisistä syistä pystyneet käyttämään nauhuria. Tuolloin teimme yhdessä empiirisiä havaintoja sekä kirjasimme haastattelut mahdollisimman tarkasti paperille.

Tulkit kustannettiin sovitus Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden toimesta. Tulkin käyttö parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Perheet saivat kertoa kokemuksistaan omalla äidinkielellään. Ainoastaan yhdessä haastattelussa ei ollut tulkkia käytettävissä, koska perheeseen ei saatu yhteyttä ajoissa. Haastateltava puhui kuitenkin ymmärrettävästi suomea, joka mahdollisti haastattelun toteuttamisen. Malva-perheiden haastattelut toteutettiin ryhmämuotoisina. Haastattelimme heitä perheittäin omina täsmäryhminään.

Laadullisessa tutkimuksessa on aineiston analysoinnissa tärkeää luokittelujen tekeminen. Tutkimuksesta tulee käydä ilmi miten luokittelut syntyivät ja mihin ne perustuvat. Käytimme tutkimuksessamme sisällönanalyysia sekä hyödynsimme induktiivista tutkimusotetta. Tehtyämme haastattelut tulkitsimme empiirisiä havaintoja ja litteroituja tekstejä etsien niistä pelkistettyjä ilmaisuja ja alleviivasimme ne. Listasimme pelkistetyt ilmaukset teemoiksi. Koodasimme ja muotoilimme teemat yleisimmiksi luokittelukategorioiksi. Seuloimme niistä tutkimuksen kannalta tärkeät avainkatego-

riat (ks. kuvio 4), joita vahvistimme teoreettisesti tarkentuneen havaintoaineiston avulla päätyen lopulta selitysmalleihin sekä teoreettiseen pohdiskeluun. Haastatteluista kerätty aineisto hävitetään tutkimuksen ja opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Tuloksia tulkitessa olemme pyrkineet perustelemaan päätelmät hyvin. Olemme tuoneet esille suoria lainauksia haastatteluista. Tulkinnat selkiyttävät analyysissa esiin nousevia merkityksiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 229–233, 266; Tuomi & Sarajärvi 2002, 109.)

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Malvaperheiden taustatiedot

Haastattelimme neljää erilaista maahanmuuttajaperhettä, jotka ovat aikaisemmin olleet Malva-perhetyön asiakkaina. Asiakassuhteet olivat kestäneet kaikissa haastatteluissamme perheissä suositusajan mukaisesti, eli noin 2 vuotta. Seuraavassa taulukossa (taulukko 5.) ilmenee haastattelemiemme Malva-perheiden rakenne, sekä perheen jäsenten lukumäärät. Lisäksi olemme erotelleet montako aikuista ja lasta kunkin perheeseen kuuluu. Yhdessä perheessä osa lapsista asui kodin ulkopuolella. Perheiden lähtömaata emme halunneet tuoda esille, jotta perheet eivät olisi tunnistettavissa ulkopuolisille.

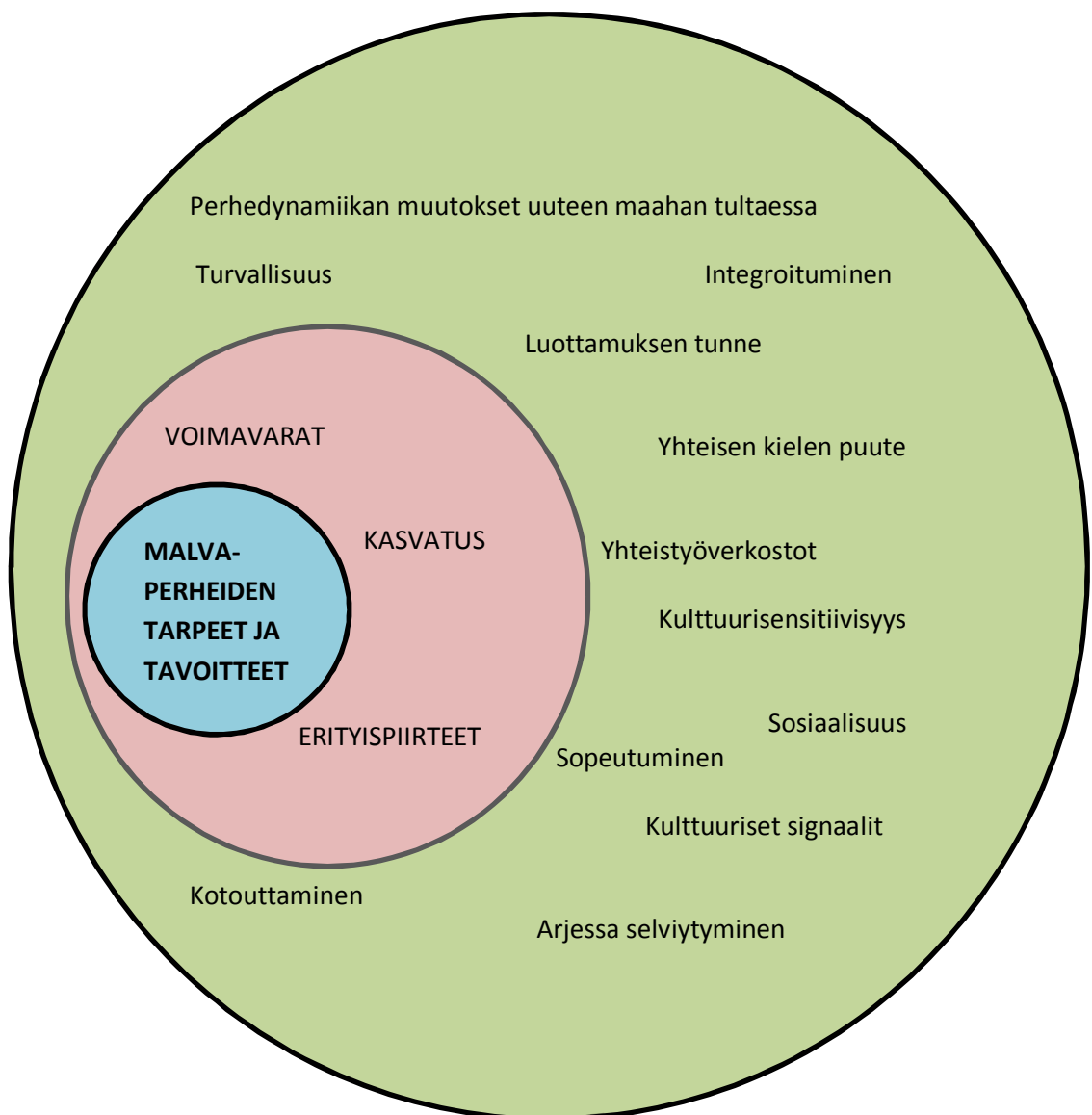
TAULUKKO 5. Malva-perheet

Malva-perhe	Perheen rakenne	Perheen aikuisten lukumäärä	Perheen lasten lukumäärä	Perheenjäsenten lukumäärä yhteensä
Perhe 1	Äiti ja lapsi	1	1	2
Perhe 2	Isoäiti, äiti, isä, lapset ja lapsenlapset	3	9	14
Perhe 3	Äiti ja lapset	1	2	3
Perhe 4	Äiti, isä ja lapset	2	5 *	7

* lapsista 3 asuu kodin ulkopuolella

7.2 Avainkategorioiden luokittelu teemoittain

Puolistrukturoitujen kysymysten perusteella vastaajien näkökulmat ja kokemukset olivat samankaltaisia. Perheiden mukaan Malva-perhetyöstä on ollut suurta apua ja se on ollut riittävää perheiden tarpeisiin nähden. Malva-perheiden haastatteluista nousi esille voimavaroihin, kasvatukseen ja Malva-perhetyön erityispiirteisiin liittyviä asioita (kuvio 4). Teemat toistuvat tutkimuksen tuloksissa limittyen toistensa päälle.

KUVIO 4. Avainkategorioiden luokittelu teemoittain

7.3 Tiivistetty kuvaus tutkimuksen tuloksista

Perhetyöntekijä käytti perheiden lapsia harrastuksissa. Perhetyön päätyttyä harrastusten jatkaminen on jatkunut osalla perheiden lapsista vanhempien tuella, jotkut lapsista osaavat mennä harrastuksiin itsenäisesti. Tämän perusteella voidaan tulkita, että perhetyö on siirtänyt oppinsa lasten arkeen perhetyön päätyttyä. Tämä asia edistää maahanmuuttajien lapsia ja nuoria myös sopeutumisessa ja integroitumisessa uuteen yhteiskuntaan.

Perheet oppivat Malva-perhetyön aikana suomenkieltä, säänmukaista pukeutumista, palvelujärjestelmiä, neuvoja lasten kasvatuksessa sekä miten tulla toimeen valtaväestön kanssa. Lisäksi perhetyö on neuvonut perheitä taloudellisissa asioissa. Perheet oppivat myös suomalaisia kotitöiden käytänteitä. Perheet kokivat Malva-perhetyöntekijän tuen tärkeänä, erityisesti maahantulon alkuvaiheessa.

Malva-perheet ulkoilivat perhetyöntekijän kanssa paljon. He kävivät esimerkiksi poimimassa yhdessä sieniä ja marjoja. Hänen voimavaraistava työotteensa näkyi arkipäivän asioissa. Kotona perhetyöntekijä auttoi lapsia ja vanhempia kurssilta saatujen kotitehtävien kanssa. Perhetyöntekijä auttoi tilanteiden ja tarpeiden mukaisesti.

Malva-perhetyöntekijä pyrki työssään täyttämään perheille asetetut tavoitteet ja toimimaan niiden mukaisesti. Perheiden tarpeet olivat yksilöllisiä, mutta yleisellä tasolla esimerkkinä mainittakoon nuoren tarttuminen paremmin yhteiskuntaan. Lisäksi perhetyöntekijä auttoi yksinhuoltajaäitejä pärjäämään arjessa ilman toista vanhempaa. Hän opasti heille toimintatapoja, jotka vahvistivat heidän selviytymistään arjessa myös perhetyön päätyttyä. Perhetyöntekijä pyrki toiminnassaan mahdollistamaan perheen kokonaisvaltaisen osallistumisen.

Perheet kokivat perhetyöntekijän työpanoksen riittävänä. Heidän mukaansa perhetyöntekijän toimintamallit vastasivat heidän tarpeitaan. Perhetyöntekijä auttoi perusasioissa, mikä oli perheiden mielestä hyvää. Haastatteluissa perheet korostivat perhetyöntekijän persoonallisuutta työmuotoja voimakkaammin. He kokivat perhetyöntekijän ahkerana ja täsmällisenä. Malva-perheet keskustelivat perhetyöntekijän kanssa lasten kasvatukseen liittyvistä asioista. He kokivat pystyvänsä puhumaan per-

hetyöntekijälle omista henkilökohtaisista asioistaan ja ongelmistaan, koska he pitivät perhetyöntekijää luotettavana. Haastatteluista ilmeni, että perhetyöntekijälle saattoi puhua esimerkiksi koulunkäyntiin liittyvistä asioista ja siitä oli apua. Perhetyöntekijälle puhuminen helpotti.

Malva-perheiden mukaan Suomeen muutossa haastavimpana ja vaikeimpana asioina olivat suomenkielen oppiminen ja kylmä ilmasto. Jotkut kokivat ennakkoluulojen ja rasismin vaikeuttavan Suomessa oloa. Perheet nostivat haastatteluissa esiin myös kuulluksi tulemisen ongelmat. He kokivat perhetyön vastaavan myös kuulluksi tulemisen tarpeeseen. Malva-perheet kokivat perhetyön antaneen heille hyviä kokemuksia, ohjausta ja neuvoa. Heidän mielestään Malva-perhetyö on hyvä tukimuoto perheille, jotka muuttavat uuteen paikkaan. Haastatteluissa ilmeni kulttuurishokkina yhteydenpidon loppuminen perhetyöntekijän kanssa Malva-perhetyön päätyttyä.

7.4 Malva-perheiden tarpeet ja tavoitteet

7.4.1 Voimavarat

Taskisen (2008, 51) mukaan turvallinen ja virikkeitä antava ympäristö on lapselle tärkeä. Kaikkien perheiden haastatteluissa tuli yhteneväisesti esille perhetyön sisällölliseltä puolelta perhetyöntekijän voimavaraistavat toimintamallit. Malva-perhetyöntekijä oli osallisena viemässä jokaisen haastateltavan perheen lapsia harastuksiin tai jonkinlaiseen toimintaan sekä osallistui myös vanhempien hyvinvoinnin tukemiseen. Perhetyöntekijä on joutunut soveltamaan työssään käytäntöjä, jotta perheiden yhteinen osallistuminen toimintaan mahdollistuisi.

”--- perheessä on niin monta, että vain minibussiin mahtuisi. Perhetyöntekijä on ollut auttamassa myös kyydityksissä.”

”Hän tulee hakemaan äitiä autolla ja vie muun muassa kirpputorille ja kaupungille ja vie lasta kävelylle.”

”Hän on vienyt tyttöä harrastuksiin ja tutustuttanut perhettä eri paikkoihin.”

”Lapset pelaavat jalkapalloa ja jos kenttä on kaukana niin isä vie heidät. Sosiaalitoimisto on antanut bussikortit, jotta lapset pääsevät itse harrastuksiin.”

Haastattelujen ja teorian tietojen perusteella voidaan nostaa esille, että pitkäaikainen kotona toteutettava perhetyö on auttanut Malva-perhetyön asiakkaita monella tavalla. Perhetyön onnistuvuuden kannalta on erittäin tärkeää, että työntekijän ja perheen välinen luottamussuhde on kohdallaan. Työnlunne on ei-viranomaista, joka helpottaa maahanmuuttajia kohtaamaan perhetyöntekijä luonnollisesti. Usein yhteisöllisistä yhteiskunnista tulleet maahanmuuttajat, ovat tottuneet saamaan apua lasten kanssa sukulaisilta tai tuttavilta. Todennäköisesti perhe voi aluksi vierastaa ajatusta ammattiavun aloittamisesta tässä yhteydessä. (Anis 2008, 43.) Haastatteluissa perhetyöntekijä koettiin usein luottohenkilönä ja häneen kohdistunut kiintymys tuli ilmi kaikissa haastatteluissa. Haastateltavat korostivat perhetyöntekijän persoonallisuutta toimintamuotoja voimakkaammin. Häntä verrattiin jopa äitiin ja yhdessä perheistä harmiteltiin yhteydenpidon päättymistä perhetyön päättyttyä.

”Hän on hyvä ihminen. Sosiaalinen, rauhallinen ja kiltti. Sama kuin äiti.”

”Jos minulla on ongelma, voin kertoa hänelle. Oli mukava saada puhua hänelle. Jos sydämen päällä oli jotain, puhuminen helpotti. Minä uskon ja luotan häneen. Voin puhua omista asioistani.”

”Harmittaa kun on perhetyö päättyy, niin yhteydenpito loppuu totaalisesti. Ehdimme jo kiintyä häneen.”

Kuntoutusselonteon 2002 mukaan tuloksellisen kuntoutuksen tunnuspiirteinä ovat moniammatillinen työote, kuntoutukseen osallistuvien tahojen yhteistyö sekä kun-

toutuksen sitominen kuntoutujan ympäristöön, lähiyhteisöön ja työpaikkaan. Lisäksi kuntoutuksen oikea kohdentaminen ja varhainen aloittaminen ovat tärkeitä. (Kuntoutusselonteko 2002, 19) Malva-perhetyö täyttää samat tunnuspiirteet kuin edellä mainitussa. Se on perheessä tapahtuvaa kuntouttavaa perhetyötä, joka toteutetaan perheen kotona perheen tarpeista käsin. Malva-perhetyöhön kuuluu moniammatillisuus. Malva-perhetyöntekijän lisäksi perheellä on oma sosiaalityöntekijä koko prosessin ajan. Lisäksi yhteistyötä tehdään myös muiden ammattiryhmien edustajien kanssa. Moniammatillisuus toimiessaan hyvin takaa asiakkaalle monipuolisen asiantuntijuuden ja säästää työntekijän voimavaroja kohdentamaan ne oikein. Näin säästetään tekemästä päällekkäistä työtä. Perheelle taataan tarpeidensa vaatimat voimavaraistavat tukimuodot ja palvelut.

”--- perhetyöntekijä käytti minua eri paikoissa ja esitteli minulle paikkoja. Muun muassa leikkipuisto.”

”Perhetyöntekijä kävi mukamme neuvolassa.”

”--- lisäksi virastoissa käynti ja missä mikäkin paikka on.”

”Hän on vienyt tyttöä harrastuksiin ja tutustuttanut perhettä eri paikkoihin. Hän on antanut tukea todella paljon.”

7.4.2 Kasvatus

Malva-perheiden haastattelut osoittavat, että perhetyö on tukenut heitä kasvatukseen liittyvissä asioissa. Suomen Kuntaliiton ja Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n yhteistyössä laatiman kuntoutusohjausnimikkeistön (2003, 23) mukaan kuntoutusohjaus on kuntoutujan ja tämän lähiympäristön ohjausta, tukemista ja neuvontaa. Se on kuntoutujan toimintamahdollisuuksiin liittyvistä palveluista tiedottamista. Kuntoutusohjauksen tarkoituksena on turvata kuntoutusprosessin tarkoituksenmukaisen eteneminen sekä lisätä kuntoutujan mahdollisuuksia itsenäiseen selviytymiseen, hyvinvointiin ja elämänhallintaan. (Mts. 23) Perheet todistivat perhetyön olleen kotiin annettavan perhetyön mallin mukaista toimintaa. Perhetyöntekijä auttoi perheitä

heidän omassa yhteisössään ja ympäristössään, jotta apua olisi jatkossa helppo jatkaa itse käytännössä ja arjessa. Malva-perheet ovat saaneet ohjausta ja tukea esimerkiksi lastenhoitoon liittyvissä asioissa.

”--- olin niin nuori kun lapsi syntyi. Perhetyöntekijä neuvoi miten lasta tulee hoitaa.”

”Olemme saaneet ohjausta ja neuvoa. Hyviä kokemuksia.”

”--- siivouksessa ja keittämisessä avustaminen. Hän neuvoi mitä lapsi voi syödä ja mitä ei ja mitä lääkkeitä lapsille voi antaa.”

”Perhetyöntekijä auttoi ongelmistani. Lapsilla ei ole isää, joten äitinä minun pitää selvitä yksin.”

Haastatteluista nousi esille, miten perhetyö tuki esimerkiksi koulun käymisessä.

Haastattelemamme perheen nuorella oli vaikeuksia koulunkäynnissä. Perhetyöstä oli kyseiselle nuorelle haastattelun mukaan hyötyä. Koulunkäynti alkoi sujua perhetyön tuen myötä. Myös suomenkielentaito on parantunut, mikä osaltaan auttaa ympäristöön integroitumisessa.

”Me puhuttiin kouluun liittyvistä asioista. Mä kerroin miksen mennyt kouluun ja se auttoi mua siinä. Se auttoi tosi paljon.”

”Kotona perhetyöntekijä on auttanut lapsia ja vanhempia kurssilta saatujen kotiläksyjen kanssa.”

7.4.3 Erityispiirteet

Haastatteluista nousi esille, miten Malva-perhetyö on tukenut perheiden sopeutumista yhteiskuntaan. Ihalaisen ja Kettusen (2006, 92) mukaan maahanmuuttajan sopeutumista yhteiskuntaan voidaan tukea tiedottamalla ja ohjaamalla tarpeen vaati-

essa myös kädestä pitäen. Kielen ja kulttuurin opiskelu on tärkeä ja aikaa vievä osa sopeutumista ja se vaatii kannustusta ja ymmärrystä. Sopeutumiseen kuuluu myös sosiaalisten suhteiden luominen niin oman kulttuurin kuin uuden maan ihmisiin. (Mts. 92–93.)

”Kaksi asiaa. Suomenkieli ja kylmä ilma oli vaikeaa. Perhetyöntekijä on auttanut opettamalla. Hänen avullaan olen oppinut suomenkieltä kirjoista. Kävimme kaupoissa ostamassa talvivaatteita. Hän auttoi minua pukeutumaan säänmukaisesti.”

”Opin, muistamaan suomenkielisiä sanoja---”

”Tavoitteena oli saada tyttöä tarttumaan paremmin yhteiskuntaan. Tyttö oli vähän vetäytynyt, liittyen esimerkiksi koulun käyntiin. Auttoi erittäin paljon, nyt tyttäremme on erittäin ahkera opiskelija.”

Haastatteluissa nousi merkittävänä osana kieleen liittyvät ongelmat. Perheet kokivat yhteisesti, että uuteen maahan tultaessa kielen oppimisen vaikeus on ollut heille suurin ongelma. Vaikka Malva-perheillä ei lähtömaassaan olisi ollut kommunikoimisen kanssa vaikeuksia, tuo uuteen maahan muuttaminen haasteita uuden kielen ja kulttuurin edessä. Verrattaessa ICF-luokitukseen, kommunikoinnissa korostuvat ainakin puhuttujen viestien ymmärtäminen (d310) ja ei-kielellisten viestien ymmärtäminen (d315), johon sisältyy muun muassa kehon kielen ymmärtäminen (d3150) sekä yleisten merkkien ja symbolien ymmärtäminen (d3151). Näitä voivat olla kulttuureittain vaihtelevat ilmeet ja eleet, käsimerkit ja kehon asennot. Myös julkiset liikenne-merkit ja varoitussymbolit voivat olla erilaisia kuin lähtömaassa. Kommunikoinnin vaikeudet eivät välttämättä liity varsinaiseen terveydentilaan, vaan ovat sidottuina kontekstuaalisiin tekijöihin. (ICF: toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004, 133–136.)

”Kaikki oli aluksi haastavaa, mutta kieli oli tosi vaikeaa. Uudessa paikassa on aina vaikeaa, mutta kaikkeen kai tottuu. ---”

Perheet kokivat perhetyön merkityksen tärkeyden erityisesti maahantulon alkuvaiheessa. Alitolppa-Niitamon (2005, 37) mukaan maahanmuuttaja omaksuu aktiivisen roolin oman elämänsä hallitsijana, mikäli hän saa inhimillisen vastaanoton sekä riittävästi tukea etenkin maahantulonsa ensimmäisinä vuosina. Aktiiviseen toimijuuteen sisältyy halu vaikuttaa omiin elinolosuhteisiin sekä arjen realiteetteihin, joita ovat muun muassa työ, asuminen ja turvallisuus. (Mts. 37–38.) Perhetyö edisti perheiden integroitumista sekä sopeutumista uuteen yhteiskuntaan. Malva-perhetyöllä on Alvari-perhetyön tavoin ennaltaehkäisevän työn luonne. Kun tilanteeseen puututaan ajallaan, vältetään mahdollisilta lasten sijoituksilta, joka on paitsi taloudellista säästöä koko yhteiskunnallemme, siitä on myös etua perheiden tasolla.

”Olemme saaneet hyviä kokemuksia. Kun joku muuttaa Suomeen, se on aika vieras uusi paikka. On hyvä, että on joku siellä auttamassa.”

”Olemme saaneet ohjausta ja neuvoa. Hyviä kokemuksia.”

”Uskon vahvasti, että perhetyöntekijä on auttanut kaikkia muitakin perheitä todella paljon ja on ollut hyvä kaikille. Apu ei ole kohdistunut vain meihin.”

Sopeutumiseen liittyy yhteiskuntaan integroitumisen lisäksi myös sopeutuminen elinympäristöön. On tärkeää, että perheitä tuetaan arjessa selviytymisessä. Malva-perheiden haastatteluissa nousi esille, kuinka Malva-perhetyöntekijä tuki perheitä uuden kulttuurin kohtaamiseen liittyvissä tilanteissa. Rönkön ja Rytkösen (2010, 155) mukaan perhetyö on hyvä kulttuurien kohtaamisen väline. Se voi tukea eri osapuolia oppimaan uutta toisiltaan ja löytämään uusia kulttuurisia toimintatapoja. (Mts. 155.) Kuntoutusselonteossa 2002 todetaan, että kuntoutus voidaan määritellä myös ihmisen ja ympäristön muutosprosessiksi. Se nostaa esille kuntoutujan oman osallisuuden kuntoutuksen prosessissa, sekä ympäristöön vaikuttamisen (Kuntoutusselonteko 2002, 3). Kotiniemi (2011) kertoo haastattelussaan, että työntekijä joutuu usein toi-

mimaan perheen ja heidän asuinympäristönsä välisenä kulttuuritulkkina, sekä kyseenalaistamaan asenteita. Pyrkimyksenä on, että kaikilla olisi hyvä olla. Malva-perheiden haastatteluissa ilmeni, että osa perheistä koki saaneensa neuvoa, kuinka lapset pystyvät sopeutumaan muiden lasten kanssa.

”Suunniteltiin hänen kanssaan paljon. Mitä lasten kanssa voi tehdä ja mihin aikaan. Miten voi olla hyvä naapuri ja se on hyvin tärkeää.”

”--- (perhetyöntekijä) on antanut lapsille neuvoa miten voi sopeutua muiden lasten kanssa.”

”En osannut puhua suomea, --- Perhetyöntekijä auttoi esimerkiksi tulkin saannissa ja kuulluksi tulemisessa.”

”Hän on auttanut heitä myös postien kanssa, jos piti vaikka soittaa johonkin hän soitti puolestamme. Hän on auttanut myös kurssiin liittyvissä asioissa.”

8 POHDINTA

8.1 Johtopäätelmät

Tutkimustulosten ja teoriataustan perusteella voidaan todeta, että pitkäaikainen kotona toteutettava perhetyö tukee pakolaisperheitä. Haastattelujen pienen otannan vuoksi suuria johtopäätöksiä ei voida kuitenkaan tehdä. Haastattelujen tulokset osoittavat, että Malva-perhetyöstä saadut kokemukset ovat positiivisia. Malva-perhetyö noudattaa haastattelujen perusteella pääpiirteittäin samoja laatukriteereitä Alvari-perhetyön kanssa. Tutkimustulokset ovat vahvistaneet, että Alvari-perhetyön valtakunnalliset laatukriteerit ovat sovellettavissa myös Malva-perhetyöhön. Malva-perhetyön tuoreuden vuoksi joitain pieniä puutoksia on työnantajan kriteereissä, kuten se, että perhetyöntekijöitä tulisi olla vähintään kaksi. Tämä asia on noussut jo

esille Jyväskylän maahanmuuttajapalveluissa. Uuden perhetyöntekijän palkkaaminen on suuri taloudellinen meno. On hyvä huomioida myös se, että työnantaja on Malva-perhetyössä eri kuin Alvari-perhetyössä. Malva-perhetyö toteutetaan ostopalveluna Jyväskylän maahanmuuttajapalveluille ja he noudattavat erilaisia periaatteita kuin Ensi- ja turvakotienliitto. Kokemus ja aika varmasti osoittavat onko toinen työntekijä välttämätön. Kotiniemi (2011) toi haastattelussaan esille saaneensa vahvan tuen Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden henkilökunnalta sekä omalta työryhmältään Ensi- ja turvakodilla, jonka ansiosta haastattelussaan hän kertoi kokevansa myös yhden perhetyöntekijän panoksen riittävänä, niin kauan kuin taloudelliset resurssit eivät anna toiseen työntekijään mahdollisuutta.

Tutkimus tuloksemme viittaa siihen, että maahantulon alkuvaiheessa toteutettava lastensuojelullinen perhetyö edistää pakolaisperheen sopeutumista ja integroitumista uuteen yhteiskuntaan. Erityisesti Suomessa tähän liittyy myös säänmukaisen puheutumisen opettelu. Tutkimuksen myötä nousi esille, että perhetyö edistää uuden kielen ja kulttuuristen tapojen oppimista, sekä yhteiskunnan palvelujärjestelmien sisäistämistä. Rönkön ja Rytkösen (2010, 155) mukaan perhetyö on hyvä kulttuurien kohtaamisen väline. Tutkimuksemme tulokset osoittavat, että perhetyö tukee pakolaisperheitä lasten kasvatuksessa, uuden kulttuurin eroavuuksien keskellä. Varhaisella perhetyön aloittamisella välttään mahdollisilta lasten sijoituksilta, joka tuo myös taloudellista säästöä yhteiskunnalle. Vaikuttavuuteen liittyen voidaan asiakkaiden kokemusten perusteella havaita pakolaisperheiden mahdollisuudet selviytyä itsenäisesti myös perhetyön päättymisen jälkeen.

Haastattelutulokset tukivat teorialietoja ja ne osoittivat, että myös maahanmuuttajien lastensuojelulliselle perhetyölle on ominaista tekstin teoriaosuudessa esille nostetut erityispiirteet (ks. kuvio 4). Pakolaisperheiden kotoutuminen on pitkäaikainen prosessi. Vaikka kotoutumisprosessi alkaa heti maahan tullessa joutuvat eri viranomaiset tekemään osuutensa vielä pidemmälläkin aikajanaalla. Pakolaisperheillä on omat ohjaajat kotoutumista varten. Jo vastaanottokeskuksissa turvapaikanhakijoiden kotoutumista edistää muun muassa pakolaisohjaajat. Silti vielä pakolaisnimikkeeseen saatuaan kotoutumisprosessi jatkuu vielä pitkään ja myös perhetyöntekijä joutuu jatkamaan toimenkuvansa ohella myös kotouttavaa työtä.

Maahanmuuttajaperheiden lisähaasteita perhetyölle antaa mahdollinen perheenjäsenten runsaslukaisuus. Perhetyöntekijän pitää hallita myös tilanteet, jotka poikkeavat tavanomaisista toimintamalleista. Joskus perhetyöntekijän on osattava soveltaa käytäntöjä, jotta perheen yhteinen osallistuminen toimintaan olisi mahdollista. Perhetyöntekijä on huomionnut haastattelujen perusteella sekä lasten että vanhempien hyvinvoinnin tukemisen. Lisäksi haastatteluiden perusteella voi johtopäätöksenä todeta sen, että vahva luottamussuhde perheen ja työntekijän välillä on ehdoton edellytys perhetyön sujuvuudelle.

Koska Malva-perhetyötä ei ole ennen opinnäytetyötämme tutkittu, jatkotutkimusaiheita on useita. Jatkotutkimusehdotuksena ja kehittämishaasteena esitämme Malva-perhetyön vaikuttavuuden arviointia. Opinnäytetyötämme perusteella voi tehdä varovaisia johtopäätöksiä asiakkaiden kokemusten perusteella, mutta pienen otannan vuoksi myös tätä tutkimusta voi laajentaa. Haastattelemiemme perheiden tulokset olivat yhteneväiset, mutta haastatteleamalla lisää perheitä voitaisiin nähdä, jatkuuko sama linjaus myös muiden perheiden vastauksissa. Lisätutkimuksena voisi haastatella esimerkiksi Malva-perhetyön prosessin eri vaiheissa olevia perheitä, jotta perheiden kokemukset prosessin eri vaiheissa tulisi kuuluviin. Olisi myös mielenkiintoista saada selville vaihtelevatko kokemukset prosessin eri vaiheissa. Erityisesti sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla opiskeleville hyvänä opinnäytetyön aihe-ehdotuksena voisi olla tutkia sitä miten ICF-luokitukset näkyvät Malva-perhetyössä.

Suomen Kuntaliiton ja Suomen kuntoutusohjaajien yhdistys ry:n laatiman kuntoutusohjausnimikkeistön (2003, 23) mukaan kuntoutusohjaus on kuntoutujan ja tämän lähiympäristön ohjausta, tukemista ja neuvontaa. Kuntoutuksenohjaajan kompetenssit korostavat, että kuntoutuksenohjaaja olisi pätevyyksiltään tärkeä vahvistus maahanmuuttotyöhön ja tutkimuksemme mukaan myös Malva-perhetyöhön.

8.2 Luotettavuus ja pätevyys

Reliaabelius tarkoittaa tutkimuksessa tehtyjen mittausten tulosten toistettavuutta eli sitä, että tulokset eivät ole sattumanvaraisia. Laadullisessa tutkimuksessa reliaabeli-

utta voidaan arvioida esimerkiksi siten, että henkilöä tutkitaan eri tutkimuskerroilla ja katsotaan saadaanko sama tulos. Haastattelimme kutakin kohdetta ainoastaan kerran. Koska kaikki haastateltavat Malva-perheet olivat asiakassuhteen päättäneitä perheitä, on epätodennäköistä että heidän kokemuksensa ja vastauksensa olisivat toisella haastattelukerralla erilaisia kuin ensimmäisellä. Reliaabeliutta voidaan arvioida myös siten, että kaksi tutkijaa arvioi ja katsotaan päätyvätkö he samanlaisiin tuloksiin, kuten tässä tutkimuksessa tehtiin. Toteutimme kaikki haastattelut yhdessä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.)

Validius tarkoittaa pätevyyttä. Tutkimusmenetelmän tulee olla validi, jotta sillä voidaan mitata haluttua asiaa. Tutkimuksessamme käyttämä teemahaastattelu on validi menetelmä, sillä sen avulla saimme kerättyä niitä tietoja, joihin tutkimuskysymyksessä etsimme vastauksia. Tulkin käyttö Malva-perheiden haastatteluissa mahdollisti asioiden käsittelyn haastateltavien omalla äidinkielellä. Teemahaastattelun luonne salli haastateltavien vapaan kerronnan sekä tarkentavien kysymysten esittämisen. Malva-perheiden haastatteluissa käytetty teemahaastattelurunko laadittiin yhteistyössä toimeksiantajan kanssa, jotta kysymykset olisivat mahdollisimman selkeitä kohderyhmän kannalta. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.)

Hirsjärven ja muiden (2009, 232) mukaan tutkimuksen luotettavuus syntyy laadullisessa tutkimuksessa tarkasta selostuksesta, jossa ilmenee aineiston tuottamisen olosuhteet mahdollisimman selvästi ja totuudenmukaisesti. Haastateltavia Malva-perheitä oli neljä. Tutkimuksen luotettavuutta lisäisi haastatteluihin osallistuvien perheiden runsaampi määrä. Koska käyttämämme menetelmä on laadullinen tutkimus, tutkimukseen osallistuvien perheiden määrä oli rajallinen. Haastattelut toteutettiin Malva-perheiden kotona, joiden ovelle Malva-perhetyöntekijä kävi meidät saattamassa.

Kullekin haastattelulle oli varattu aikaa tunti, mikä oli kolmelle perheelle neljästä riittävä. Lisäksi meillä oli käytettävissä yhtä perhettä lukuun ottamatta tulkit, mikä mahdollisti Malva-perheiden haastattelun heidän omalla äidinkielellään. Toisaalta kieleltä toiselle käännettäessä on olemassa virhetulkinnan riski, mihin vaikuttaa muun muassa käytettävän tulkin kielitaito ja miten tämä yksittäiset sanat kääntää.

Tästä huolimatta Malva-perheiden kokemuksista välittyi tyytyväisyys saatuun palveluun yksittäisistä käännösvalinnoista huolimatta ja vastaukset olivat samansuuntaisia. Yhdessä Malva-perheessä tulkkia ei ollut käytettävissä, koska perheeseen ei saatu ajoissa yhteyttä. Kyseisen perheen äiti puhui kuitenkin ymmärrettävää suomenkieltä, jotta haastattelu oli mahdollista toteuttaa. Toisaalta hän ei ymmärtänyt kaikkia kysymyksiä, jolloin kysymyksen muotoa piti muuttaa. Silti saimme tallennettua arvokasta tietoa kyseisen perheen kokemuksista Malva-perhetyöstä, joista hän kertoi hyvin avoimesti.

Haastattelutilanteet vaihtelivat perhekohtaisesti. Yhdessä paikassa perheen lapsi häiritsi omalla toiminnallaan haastattelutilannetta. Hän kajosi esimerkiksi tutkimusvälineisiin ja heitteli meitä tavaroilla, mikä vaikeutti haastattelun toteuttamista ja havaintojen tekemistä. Toisessa perheessä haastateltavalla perheellä oli kiire, sillä he olivat sopineet muuta menoa. Muut haastattelutilanteet olivat rauhallisia ja kiireettömiä. Kahdessa perheessä isä vastasi kysymyksiin vaikka koko perhe oli haastattelun kohteena. Jouduimme kohdentamaan kysymyksiä eri perheenjäsenille, jotta kaikkien ääni tulisi kuuluviin. On mahdollista että isän läsnäolo vaikutti erityisesti nuoria koskeissa kysymyksissä nuorten antamiin vastauksiin. Olisimme voineet haastatella perheenjäseniä myös erikseen, mutta se olisi vienyt liikaa resursseja.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan vahvistaa käyttämällä tutkimuksen tekemisessä useita menetelmiä, jolloin triangulaatiosta. Tutkimuksemme yhteydessä voidaan puhua tutkijatriangulaatiosta, jossa tutkijoita on enemmän kuin yksi keräämässä aineistoa sekä analysoimassa ja tulkitsemassa tuloksia. Tekemämme havainnot ovat yhtenevät ja ovat toisiaan tukevia. (Hirsjärvi ym. 2009, 233.)

Käytimme haastattelujen nauhoituksessa Boss br 600 digitaalisella 8-raita nauhuria, jonka jälkeen ne litteroitiin sanasta sanaan. Osassa haastatteluja emme pystyneet käyttämään nauhuria, joten tuolloin teimme yhdessä empiirisiä havaintoja sekä kirjaimme haastattelut mahdollisimman tarkasti. Tulkin käyttäminen oli tässä eduksi, sillä haastattelu eteni asioiden kirjaamisen kannalta riittävän hitaasti. Olimme molemmat läsnä kaikissa haastattelutilanteissa. Tekemämme havainnot olivat yh-

teneväiset ja ne täydensivät toisiaan, mikä lisäsi myös tutkimuksemme monipuolisuutta havaintojen osalta.

Läpinäkyvyys on tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeää tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Tutkimuksen menetelmät osiossa olemme pyrkineet kuvaamaan mahdollisimman tarkasti ja läpinäkyvästi tutkimuksen etenemistä. Tällainen menettely lisää tutkimuksen kulun ymmärtämistä ja helpottaa mahdollisen uusintatutkimuksen tekemistä. Lisäksi se on tärkeää tutkimuksen luotettavuuden ja pätevyyden kannalta. (Hirsjärvi ym. 2009, 232, 261.)

8.3 Etiikka

Mäkisen (2006, 64–65) mukaan suuria haasteita tutkimukselle aiheuttavat muun muassa lapset, koska lapset eivät pysty täysin ilmaisemaan tahtoaan. Kuitenkaan lapsia ei saisi jättää tutkimuksen ulkopuolelle, koska silloin mahdollisiin epäkohtiin ei saataisi muutoksia. Heidän osallisuutensa tutkimukseen edellyttää myös huoltajan lupaa. Lisäksi huoltajan suostumuksen lisäksi lapsen on myös itse oltava yhteistyöhaluinen haastatteluun osallistuakseen.

Etiikka on moraalin tutkimista. Moraalin teoria on peräisin etiikasta. Eettisesti hyväksyttävä tutkimus on suoritettu tutkimusetiikan eli hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tämä vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen sekä tulosten uskottavuuteen. Tutkimuseettiset perusteet ovat kaikille samat ja ne velvoittavat kaikkia tutkimuksen tekijöitä. Olemme noudattaneet tutkimuksen kaikissa vaiheissa rehellisyyttä sekä yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. Olemme toimineet Jyväskylän ammatikorkeakoulun eettisten periaatteiden mukaisesti. Tiedonhankinnassa sekä tutkimus- ja arviointimenetelmissä olemme pyrkineet eettiseen kestävyYTEEN. Jyväskylän kaupunki on myöntänyt meille tutkimuslupan. Malva-perheiden haastattelujen yhteydessä olemme kertoneet tutkimuksemme tarkoituksen sekä painottaneet vaitiolovelvollisuuttamme. Olemme kunnioittaneet Malva-perheiden itsemääräämisoikeutta. Nauhoitukseen pyydettiin Malva-perheiden suostumus ennen nauhoittamista. Olemme kertoneet Malva-perheille, että heidän henkilöllisyytensä tullaan salamaan ja heidän tietonsa muutetaan siten, ettei heitä voida jälkeinpäin tunnistaa. (Clarke-

burn & Mustajoki 2007, 44; Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2011; Jyväskylän ammattikorkeakoulun eettiset periaatteet 2010; Mäkinen 2006, 11, 94; Vilka 2005, 29–30.)

Tiedonhankintamme perustuu oman alan tieteellisen kirjallisuuden tuntemukseen ja muihin aiheeseen liittyviin tietolähteisiin. Olemme kunnioittaneet muiden tekemää työtä ja saavutuksia, emmekä ole alistuneet vilppiin tai piittaamattomuuteen. Olemme pyrkineet tiedonhankinnassa lähdekriittisyyteen sekä ilmoittaneet kaikki käyttämämme lähteet Jyväskylän ammattikorkeakoulun raportointiohjeiden mukaisesti. Tulosten julkaisussa olemme pyrkineet tieteelliselle tiedolle ominaiseen avoimuuteen. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen 2011; Jyväskylän ammattikorkeakoulun eettiset periaatteet 2010; Vilka 2005, 29–30.)

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén M. 1999. Lapsen aika. 1.-3. p. Juva: WSOY.
- Alaranta, H. & Mannila, S. 2008. Kuntoutuksen Kansainvälisyys. Teoksessa Kuntoutus. 2. p. Toim. P. Rissanen, T. Kallaranta & A. Suikkanen. Helsinki: Duodecim, 720–727.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Olemme muuttaneet: Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Toim. A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågel. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 37–52.
- Alitolppa-Niitamo, A., Moallin, M. & Novitsky, A. 2005. Välittävä perhetyö - kokemuksia ja ajatuksia Väestöliiton Kotipuu-projektista. Teoksessa Olemme muuttaneet: Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Toim. A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågel. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 84–95
- Alitolppa-Niitamo, A. & Söderling, I. 2005. Johdanto. Teoksessa Olemme muuttaneet: Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Toim. A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågel. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 7–12.
- Anis, M. 2008. Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinat. Helsinki: Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 47/2008.
- Alvari-perhetyö. 2007. Pitkäaikaista apua perheen kotiin. Ensi- ja turvakotien liitto ry:n esite.
- Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Corby, B. 2000. Child abuse towards a knowledge base. 2nd ed. Buckingham: Open University Press.
- Eriksen, T. H. 2004. Toista maata?: johdatus antropologiaan. (Finnish edition) Suomentaneet M. Forde & A-M. Tapaninen. Helsinki: Gaudeamus.
- EU-rahoitus – Keski-Suomi. 2011. Tietoa Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten EU-rahoituksesta Keski-Suomen alueella. Viitattu 31.1.2012. <http://www.ely-keskus.fi>, ELY-keskukset, Keski-Suomen ELY, EU-rahoitus.
- Goda-Savolainen, M. 2011. Sosiaalityöntekijä. Jyväskylän Maahanmuuttajapalvelut. Haastattelu 8.6.2011.

Hellsten, T. 2003. Vanhemmuus - vastuullista vallan käyttöä. Teos ilmestyi ensimmäisen kerran [https://www.facebook.com/translations/Kirjapaja Oy:n julkaisemana](https://www.facebook.com/translations/Kirjapaja-Oy:n-julkaisemana) 1999. Helsinki: Kirjapaja. Paratiisi-pokkarit.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. p., uud. p. Helsinki: Tammi.

Holland, S. 2011. Child and family assessment in social work practice. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage 2011.

Husain, F. 2006. Cultural Competence, Cultural Sensitivity and Family Support. In Family Support as Reflective Practice. Edited by Dolan, P., Canavan, J. & Pinkerton, J. London: Jessica Kingsley Publishers.

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. 2011. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä . Viitattu 23.1.2012. <http://www.tenk.fi>, Hyvä tieteellinen käytäntö, Hyvä tieteellinen käytäntö -ohje 2002.

Hyvän lapsuuden ytimessä. 2005. Mannerheimin lastensuojeluliiton Hyvän lapsuuden ytimessä -vihkoa täydentävä kalvosarja, laaja versio. Viitattu 6.2.2012. <http://www.mll.fi>, Julkaisut, Verkojulkaisut, Hyvän lapsuuden ytimessä -kalvosarja. Laaja versio. 2005.

Hämäläinen, J. 2011. Perheintervention oikeutus lastensuojelussa. Teoksessa Sosiaalityön arvot ja etiikka. Toim. A. Pehkonen & M. Väänänen-Fomin. Jyväskylä: PS-KUSTANNUS, 47–65.

ICF: toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. 2004. Stakes. Ohjeita ja luokituksia. Jyväskylä: Gummerus.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2006. Turvaverkko vai trampoliini: sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Ikäläinen, S., Martiskainen, T & Törrönen, M. 2003. Mangopuun juurelta kuusen katveeseen – asiakkaana maahanmuuttajaperhe. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 2003.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun eettiset periaatteet. 2010. JAMKin hallituksen 7.12.2010 hyväksymät eettiset periaatteet Jyväskylän ammattikorkeakoulun sivustolla. Viitattu 23.1.2012. <http://www.jamk.fi/tutustu/esittely/eettisetperiaatteet>, Eettiset periaatteet.

Jyväskylän kaupungin, Jyväskylän maalaiskunnan, Laukaan ja Muuramen monikulttuurisuusohjelma. 2006. Toim. J. Nurminen & K. Turtiainen. Jyväskylän sosiaali- ja terveystalvelukeskuksen julkaisuja 1/2006.

Kiintiövalinta. n.d. Tilastotietoja vuosien 2003–2010 kiintiöpakolaisista Maahanmuuttoviraston sivustolla. Viitattu 8.12.2011. <http://www.migri.fi>, Pakolaiset, Pakolaiskiintiö, Kiintiövalintatilastot.

Kinnunen, S. 2003. Anna minun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja.

Kotiniemi, T. 2011. Malva-perhetyöntekijä. Jyväskylän Maahanmuuttajapalvelut. Haastattelu 17.8.2011.

Kuntoutuksenohjausnimikkeistö – opas sisältöön ja käyttöön. 2003. Toim. T. Holma. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Kuntoutusselonteko 2002. Valtioneuvoston kuntoutusselonteko eduskunnalle kuntoutuksesta 28.2.2002.

Lapsen oikeuksien julistus. 2010. Tietoa lapsen oikeuksien julistuksesta Unicefin sivustolla. Viitattu 6.2.2012. http://www.unicef.fi/lapsen_oikeuksien_julistus.

Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä. 2011. Tietoa lapsen oikeuksien sopimuksesta Unicefin sivustolla. Viitattu 4.1.2012. http://www.unicef.fi/LOS_lyhyt.

L 417/2007. Lastensuojelulaki. Viitattu 18.1.2012. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

Maahanmuuttajapalvelut. 2011. Tietoja palveluista maahanmuuttajille Jyväskylän kaupungin sivustolla. Viitattu 8.12.2011. <http://www.jkl.fi>, Sosiaalipalvelut, Palvelut maahanmuuttajille, Maahanmuuttajapalvelut.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Niemi, H. 2002. Mitä on Alvari-perhetyö. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 32. Helsinki: Ensi- ja turvakotienliitto.

Niemi, H. 2008. Lapset alkoivat nauraa. Raportti Alvari-perhetyöstä, perheiden tilanteesta, huolesta ja muutoksesta. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 9.

Novitsky, A. 2005. Maa vaihtuu - roolit muuttuvat. Teoksessa Olemme muuttaneet: Näkökulmia maahanmuuton, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Toim. A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågel. Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos ja Kotipuu, 72–83.

Pakolaiskiintiö. n.d. Tietoa pakolaiskiintiöstä Maahanmuuttoviraston sivustolla. Viitattu 8.12.2011. <http://www.migri.fi>, Pakolaiset, Pakolaiskiintiö.

Perhetyön organisointi ja perhetyöntekijänä toimiminen. 2012. Artikkelit Lastensuojelun käsikirjasta. Tietoa perhetyöstä sosiaalialan ammattilaisille tarkoitetulla Sosiaali-

portin sivustolla. Viitattu 18.1.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/luottokutoimet/perhety/perhetyontekija/>.

Rantonen-Lakkisto, A. 2011. VL: Palaute migri.fi -internet sivuilta - Yleinen palaute (FI). 13.12.2011. Vastaanottaja M. Kannisto. Maahanmuuttoviraston Turvapaikkayksikön ylitarkastajan vastaus koskien vuosittaisen pakolaissiirtien täyttämistä.

Rapo, M. 2011. Kuka on maahanmuuttaja? Artikkele. Julkaistu Tilastokeskuksen lehdessä, joka tarjoaa tietoa Suomen taloudesta ja yhteiskunnasta. Viitattu 4.2.2012. <http://tilastokeskus.fi>, Tuotteet ja palvelut, Julkaisut, Lehdet, Tieto&trendit, Arkisto, Tieto&trendi 1/2011, Kuka on maahanmuuttaja?.

Raunio, K. 2011. Sosiaalityön etiikka näyttöön perustuvan käytännön haasteena. Teoksessa Sosiaalityön arvot ja etiikka. Toim. A. Pehkonen & M. Väänänen-Fomin. Jyväskylä: PS-KUSTANNUS, 117–138.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.

Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro.

Saarnio, T. 2004. Perhetyö lastensuojelussa. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Toim. A. Puonti, T. Saarnio ja A. Hujala. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 240–255.

Selkoarkkiopas. n.d. Maahanmuuttajapalveluiden materiaali ja työväline Jyväskylän kaupungin sivustolla. Viitattu 8.12.2011. <http://www.jkl.fi>, Sosiaalipalvelut, Palvelut maahanmuuttajille, Maahanmuuttajapalvelut, Selko-opas.

Ståhl, T. & Rissanen, P. 2008. Keskeinen kuntoutuslainsäädäntö. Teoksessa Kuntoutus. 2. p. Toim. P. Rissanen, T. Kallaranta & A. Suikkanen. Helsinki: Duodecim, 729–751.

Suomen virallinen tilasto. 2012. Väestön ennakkotilasto 2011. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 4.2.2012. http://www.stat.fi/til/vamuu/2011/12/vamuu_2011_12_2012-01-26_fi.pdf.

Taipale, V., Lehto, J., Mäkelä, M., Kokko, S., Kling, T. & Viialainen, R. (toim.) 1998. Sosiaali- ja terveydenhuollon perusteet. 1.–3. p. Porvoo: WSOY.

Taskinen, S. 2008. Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Stakes.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. p. Helsinki: Tammi.

Turtiainen, K. 2011a. Malva-perhetyön erityispiirteet. Jyväskylän Maahanmuuttajapalveluiden johtajan laatima muistio Malva-perhetyön erityispiirteistä. Tulostettu opinnäytetyöntekijöille 30.3.2011.

Turtiainen, K. 2011b. Riippuvuus pakolaisia vastaanottavassa sosiaalityössä. Teoksessa Sosiaalityön arvot ja etiikka. Toim. A. Pehkonen & M. Väänänen-Fomin. Jyväskylä: PS-KUSTANNUS, 139–161.

Työtä lapsiperheiden hyväksi vuosikymmenittäin. n.d. Mannerheimin lastensuojeluliiton tärkeimmät saavutukset 1920-luvulta alkaen Suomessa. Viitattu 3.1.2012. <http://www.mll.fi>, Tietoa MLL:sta, Historia, MLL:n työ vuosikymmenittäin.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3., uud. p. Helsinki: WSOY Oppimateriaali.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vilkko-Riihelä, A. 2006. Psyyke Psykologian käsikirja. 1.-4. p. Helsinki: WSOY.

Vuoden 2010 pakolaiskiintiössä uutena ryhmänä afganistanilaiset pakolaiset. 2010. Sisäasiainministeriön tiedote 11.3.2010. Viitattu 8.12.2011. <http://www.valtioneuvosto.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tiedote/fi.jsp?oid=289955>.

LIITTEET

Liite 1. Lapsen oikeuksien sopimus

(Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä. 2011.)

Lapsen oikeuksien sopimus	
Artikla	Lyhennetty sisältö
1	Jokainen alle 18-vuotias on lapsi.
2	Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle. Lasta ei saa syrjiä hänen tai hänen vanhempiensa ulkonäön, alkuperän, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.
3	Lasta koskevia päätöksiä tehtäessä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu.
4	Valtion on toteutettava Lapsen oikeuksien sopimuksen määräämät oikeudet.
5	Valtion on kunnioitettava vanhempien tai muiden lapsen huoltajien vastuu- ta, oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen kasvatuksessa.
6	Jokaisella lapsella on oikeus elämään. Valtion on taattava mahdollisimman hyvät edellytykset lapsen henkiinjäämiselle ja kehitykselle.
7	Jokainen lapsi on rekisteröitävä heti syntymän jälkeen. Syntyneellä lapsella on oikeus nimeen ja kansalaisuuteen sekä, mikäli mahdollista, oikeus tun- tea vanhempansa ja olla heidän hoidettavanaan.
8	Lapsella on oikeus säilyttää henkilöllisyytensä, kansalaisuutensa, nimensä ja sukulaissuhteensa.
9	Lapsella on lähtökohtaisesti oikeus elää vanhempiensa kanssa, jos hänellä on hyvä ja turvallista olla heidän kanssaan. Vanhemmistaan erossa asuvalla lapsella on oikeus tavata ja pitää säännöllisesti yhteyttä kumpaankin van- hempaansa. Tapaaminen voidaan estää, jos se on lapsen edun vastaista.
10	Jos lapsi ja hänen vanhempansa joutuvat eri valtioihin, on valtion velvolli- suus käsitellä hakemus perheen jälleenyhdistämiseksi myönteisesti ja vii- vyttelemättä.
11	Valtioiden on estettävä lasten laittomat kuljetukset maasta.
12	Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

13	Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä, kunhan ne eivät loukkaa muiden oikeuksia. Lapsella on oikeus saada tietoa.
14	Lapsella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Valtion tulee kunnioittaa vanhempien lapselle antamaa ohjausta tämän oikeuden käyttämisessä.
15	Lapsilla on oikeus järjestäytyä ja toimia yhdistyksissä.
16	Lapsella on oikeus yksityisyyteen, kotirauhaan ja kirjesalaisuuteen. Hänen kunniaansa tai mainettaan ei saa halventaa.
17	Lapsella on oikeus saada tietoa esim. television, radion ja lehtien välityksellä. Valtiolla on velvollisuus rohkaista tiedotusvälineitä tuottamaan lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukevaa aineistoa. Lasta tulee suojella hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta.
18	Vanhemmilla on ensisijainen ja yhteinen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä lapsen edun mukaisesti. Valtion on tuettava vanhempia lasten kasvatuksessa.
19	Lasta on suojeltava kaikelta väkivallalta, välinpitämättömältä kohtelulta ja hyväksikäytöltä.
20	Lapsella, joka ei voi elää perheensä kanssa, on oikeus saada valtiolta erityistä suojelua ja tukea. Tällöin on kiinnitettävä huomiota lapsen kasvatuksen jatkuvuuteen sekä lapsen etniseen, uskonnolliseen ja kielelliseen taustaan.
21	Lapsi voidaan adoptoida, jos se on lapsen kannalta paras vaihtoehto.
22	Valtion tulee suojella pakolaislapsia ja huolehtia heidän tässä sopimuksessakin lueteltujen oikeuksiensa toteutumisesta.
23	Vammaisen lapsen erityistarpeet tulee huomioida ja hänen tulee saada nauttia täysipainoisesta ja hyvästä elämästä.
24	Lapsella on oikeus elää mahdollisimman terveenä ja saada tarvittaessa hoitoa.
25	Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen hoito ja sijoituksen perusteet tulee tarkistaa ajoittain.
26	Lapsella on oikeus sosiaaliturvaan.
27	Lapsella on oikeus hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.
28	Lapsella on oikeus käydä ilmaiseksi peruskoulua. Valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin

	keskeyttämistä.
29	Koulutuksen tulee kehittää lapsen kykyjä, ihmisoikeuksien, lapsen vanhempien sekä oman ja muiden kulttuurien kunnioittamista sekä suvaitsevaisuutta.
30	Vähemmistöryhmään tai alkuperäiskansaan kuuluvalla lapsella on oikeus ryhmänsä kulttuuriin, uskontoon ja kieleen.
31	Lapsella on oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.
32	Lapsella ei saa teettää työtä, joka haittaa hänen opintojaan tai vahingoittaa hänen terveyttään tai kehitystään.
33	Lasta on suojeltava huumeidenkäytöltä.
34	Lasta on suojeltava kaikenlaiselta seksuaaliselta hyväksikäytöltä.
35	Valtioiden on estettävä lapsikauppa.
36	Lasta on suojeltava kaikelta hyväksikäytöltä.
37	Lasta ei saa kiduttaa. Lasta ei saa rankaista julmalla tai halventavalla tavalla. Lapsen vangitsemista on käytettävä vasta viimeisenä keinona ja tällöin lasta on kohdeltava inhimillisesti ja hänen ikänsä huomioiden.
38	Alle 18-vuotiasta ei saa värvätä armeijaan eikä hän saa osallistua sodankäyntiin. Aseellisissa selkkauksissa on suojeltava lapsia. (Ikäraja nostettu lisäpöytäkirjassa viidestätoista kahdeksaantoista vuoteen.)
39	Väärinkäytösten uhriksi joutunutta lasta on autettava toipumaan ja hänen sopeutumistaan yhteiskuntaan on edistettävä.
40	Lakia rikkonutta tai siitä epäiltyä lasta on kohdeltava hänen ihmisarvoaan kunnioittaen ja hänen ikänsä huomioon ottaen.
41	Jos valtion kansallinen lainsäädäntö turvaa lapselle paremmat oikeudet kuin tämä sopimus, sitä on noudatettava.
42	Valtion tulee huolehtia, että kaikki kansalaiset tuntevat lapsen oikeudet.
43	Tämän sopimuksen noudattamista valvoo YK:n lapsen oikeuksien komitea.
44	Valtioilla on velvollisuus raportoida säännöllisesti lapsen oikeuksien toteutumisesta.
45	Erityisjärjestöillä, UNICEF:illa ja muilla YK:n elimillä on oikeus ja velvollisuus arvioida ja edistää sopimuksen täytäntöönpanoa.
46–54	Sopimukseen liittymistä, sen voimaantuloa ja muutoksia koskevat artiklat

Liite 2. Laatuksiteerit Alvari-perhetyössä

(Koottu lähteestä Niemi 2002, 19–27.)

LAATUKRITEERIT
(Työnantajan, työntekijän, Alvari-perhetyön prosessin ja Alvari-perhetyön koordinaation laatuksiteerit)
Työnantajan kriteerit:
”Alvari-perhetyö on lastensuojelun 1-2 vuotta kestävä työskentelyprosessi, johon kuuluvat kotona tehtävä työ, eri menetelmät, sosiaalinen kuntoutus ja arviointi. Liiton yhdistys myy Alvari-perhetyö – tuotteen vuosittaiseen kokonaishintaan.”
”Alvari-perhetyöstä laaditaan sopimus myyjän ja ostajan kesken. Sopimus tarkistetaan vuosittain ja samalla arvioidaan toiminnan tuloksellisuutta.”
”Alvari-perhetyöntekijöiden määrä yhdistyksessä tulee olla vähintään kaksi.”
”Alvari-perhetyöntekijöillä tulee olla nimetty esimies ja yhteydenpito työntekijöiden ja esimiehen kesken tulee olla säännöllistä.”
”Yhdistyksen tulee nimetä vastaava Alvari-perhetyöntekijä silloin, kun perhetyöntekijöitä on neljä tai enemmän.”
”Työntekijöille tulee varata työhuone ja tarvittavat työvälineet.”
”Alvari-perhetyön talousarviossa tulee varata erikseen summa perheiden sosiaaliseen kuntoutukseen ja työntekijöiden verkostokoulutukseen.”
”Työnantaja huolehtii, että perhetyöntekijöiden työnohjaus on säännöllistä ja korkeatasoista. Työnohjaajalla tulee olla tehtävää vastaava koulutus.”
Työntekijän kriteerit:
”Työntekijällä tulee olla sosiaali- tai terveydenhuollon pohjakoulutus ja kokemusta lastensuojelutyöstä.”
”Työntekijä osallistuu liiton valtakunnallisiin Alvari-perhetyön työkokouksiin, verkostoihin ja kehittämishankkeisiin.”

Alvari-perhetyön prosessin kriteerit:
"Alvari-perhetyön asiakastyöstä tehdään asiakassuhteen alussa kirjallinen palvelusopimus perheen, kunnan lastensuojelun ja Alvari-perhetyöntekijöiden kesken. Sopimukseen kirjataan suunnitelma, lastensuojelun huolenaiheet ja muutostarpeet sekä asetetaan perhetyölle tavoitteet."
"Suunnitelma tarkistetaan säännöllisin välein."
"Työntekijät antavat perheestä loppuarvioinnin perheelle ja yhteistyötahoille. Arviointi on kooste tehdystä työstä ja tavoitteiden toteutumisesta."
"Alvari-perhetyössä käytetään valtakunnallisesti yhtenäisiä lomakkeita."
"Asiakassuhteet kestävät 1-2 vuotta."
"Työntekijä suunnittelee työvuoronsa itsenäisesti ja perheiden tarpeiden mukaisesti."
"Palvelusopimuksen piirissä olevien perheiden lukumäärä ei saa ylittää neljää kerrallaan."
Alvari-perhetyön koordinaation kriteerit:
"Ensi- ja turvakotien liiton ja jäsenyhdistyksen kesken on tehty sopimus Alvari-perhetyöstä: ohjauksesta, kehittämisestä ja valvonnasta."
"Liitto järjestää valtakunnallisia ja paikallisia koulutuspäiviä sekä on tarvittaessa mukana neuvotteluissa kuntien kanssa."
"Liitto laatii vuosittain yhdistyksiä varten mallibudjetin."
"Liitto julkaisee Alvari-perhetyöstä tutkimusraportteja ja artikkeleita, pitää yhteyttä valtionhallintoon, kansallisiin ja kansainvälisiin järjestöihin sekä yliopistoihin ja muihin oppi- ja tutkimuslaitoksiin."

Liite 3. Teemahaastattelurunko Malva-perheille

1. Päivämäärä, läsnäolijat, myös tulkki ja työntekijät. Keitä perheeseen kuului Malva-perhetyön aikana? Ikäanne?
2. Veikö perhetyöntekijä lapsianne harrastuksiin? Kulkevatko lapset nyt itse harrastuksissa vai viettekö Te vanhemmat heitä?
3. Opiteko jotain perhetyöntekijän työskentelyn aikana? Mitä?
4. Mitä teitte perhetyöntekijän kanssa?
5. Mihin perhetyöntekijä pyrki työskennellessään kanssanne?
6. Olisiko ollut hyvä, jos perhetyöntekijä olisi tehnyt jotain toisin tai enemmän?
7. Mistä asioista puhuitte perhetyöntekijän kanssa? Oliko puhuminen mukavaa? Auttoiko se jossain?
8. Mikä Suomeen muutossa oli haastavinta/vaikeinta? Auttoiko perhetyö niissä asioissa?
9. Keiden kanssa perhetyöntekijä työskenteli?
10. Onko jotain mitä emme ole osanneet kysyä?
11. Millaisia kokemuksia Teillä on Malva-perhetyöstä?
12. Mistä maasta tulitte Suomeen? Tulon syy?

Liite 4. Teemahaastattelurunko Malva-perhetyöntekijälle ja Jyväskylän maahanmuuttajapalveluiden sosiaalityöntekijälle

1. Mitä Malva-perhetyö on?
2. Kenelle Malva-perhetyö on suunnattu ja miksi?
3. Miten ja mistä perheet valikoituvat?
4. Millainen on Malva-perhetyön prosessi alusta loppuun?
5. Miten roolit jakautuvat Malva-perhetyöntekijän ja sosiaalityöntekijän välillä?
6. Mitä tavoitteita Malva-perhetyöllä on? (yleiset, yhteiset ja yksilölliset)
7. Mitkä ovat Malva-perhetyön erityispiirteet?
8. Mitä yhteistyötahoja Malva-perhetyöllä on?
9. Miten Malva-perhetyön vaikuttavuutta seurataan?
10. Miten Malva-perhetyötä kehitetään?
11. Onko Malva-perhetyö hanke tai pilotti?
12. Mitkä lait ohjaavat toimintaa?
13. Alvari-perhetyöllä on omat laatukriteerinsä. Onko Malva-perhetyöllä omia laatukriteereitä?
14. Mitkä ovat toiminnan rahoittajat?
15. Millaisia kokemuksia Teillä on Malva-perhetyöstä?
16. Mitä hyötyä Malva-perhetyöstä on ollut omasta näkökulmastasi?

Liite 5. Suoritukset ja osallistuminen ICF-luokituksessa

(Tiedot lähteestä ICF: toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus 2004, 39–42)

Suoritukset ja osallistuminen ICF-luokituksessa
Pääluokka 1 Oppiminen ja tiedon soveltaminen
Tarkoitukselliset aistikokemukset (d110-d129) Perusoppiminen (d130-d159) Tiedon soveltaminen (d160-d179)
Pääluokka 2 Yleisluonteiset tehtävät ja vaateet
Pääluokka 3 Kommunikointi
Kommunikointi – viestien ymmärtäminen (d310-d329) Kommunikointi – viestien tuottaminen (d330-d349) Keskustelu sekä kommunikointilaitteiden ja -tekniikoiden käyttäminen (d350-d369)
Pääluokka 4 Liikkuminen
Asennon vaihtaminen ja ylläpitäminen (d410-d429) Esineiden kantaminen, liikuttaminen ja käsitteleminen (d430-d449) Käveleminen ja liikkuminen (d450-d469) Liikkuminen kulkuneuvoilla (d470-d489)
Pääluokka 5 Itsestä huolehtiminen
Pääluokka 6 Kotielämä
Välttämättömyyshyödykkeiden ja -tarvikkeiden hankkiminen (d610-d629) Kotitaloustehtävät (d630-d649) Kotitalouden esineistä, kasveista ja eläimistä huolehtiminen ja muiden henkilöiden avustaminen (d650-d669)
Pääluokka 7 Henkilöiden välinen vuorovaikutus ja ihmissuhteet
Henkilöiden välinen yleisluontoinen vuorovaikutus (d710-d729) Henkilöiden välinen erityinen vuorovaikutus (d730-d779)
Pääluokka 8 Keskeiset elämänaalueet
Opetus ja koulutus (d810-d839) Työ ja työllistyminen (d840-d859) Taloudellinen elämä (d860-d879)
Pääluokka 9 Yhteisöllinen, sosiaalinen ja kansalaiselämä